MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
EKONOMIKOS IR FINANSŲ VALDYMO FAKULTETAS
FINANSŲ IR MOKESČIŲ KATEDRA

EVRIKA NEDVARAITYTĖ

TRUMPALAIKIO TURTO EFEKTYVUMO DIDINIMAS

Magistro baigiamasis darbas

Vadovas
prof. dr. Gintaras Černius

VILNIUS, 2015

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
EKONOMIKOS IR FINANSŲ VALDYMO FAKULTETAS
FINANSŲ IR MOKESČIŲ KATEDRA

TRUMPALAIKIO TURTO EFEKTYVUMO DIDINIMAS

Finansų valdymo magistro baigiamasis darbas
Studijų programa 621N30005

Recenzentas

Vadovas
prof. dr. Gintaras Černius

Atliko
FVmis3-02 gr. stud.
Evrika Nedvaraitytė
2015 04 09

VILNIUS, 2015

TURINYS

ĮVADAS 7
1. TRUMPALAIKIO TURTO EFEKTYVUMO DIDINIMO TEORINIAI ASPEKTAI 10
1.1. Trumpalaikio turto samprata 10
1.2. Trumpalaikio turto struktūra ir valdymas 13
1.3. Trumpalaikio turto efektyvumo didinimas įmonių veikloje 18
2. TRUMPALAIKIO TURTO EFEKTYVUMO TYRIMO METODIKA 28
2.1. Tyrimo tikslas, imtis, uždaviniai 28
2.2. Tyrimo organizavimas ir eiga 29
3. TRUMPALAIKIO TURTO EFEKTYVUMO TYRIMAS 32
3.1. Trumpalaikio turto valdymo stipriųjų alkoholio gėrimų gamybos sektoriuje tyrimo rezultatai 32
3.2. Alkoholio stipriųjų gėrimų gamybos sektoriaus įmonių investicijos į trumpalaikį turtą 48
3.3. Trumpalaikio turto efektyvumo didinimo modelis 50
IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS 54
LITERATŪRA 56
ANOTACIJA 59
ANOTATION 60
SANTRAUKA 61
SUMMARY 64
PRIEDAI 67

LENTELĖS

1 lentelė. Trumpalaikio turto sampratos paradigma..... 10
2 lentelė. Respondentai ir jų veikla..... ...30
3 lentelė. Alkoholio stipriųjų gėrimų gamybos sektoriaus įmonių per vienerius metus gautinų sumų vėlavimai, proc. 38
4 lentelė. Alkoholio stipriųjų gėrimų gamybos sektoriaus įmonių investicijos į trumpalaikį turtą..49

PAVEIKSLAI

1 pav. Pastovus ir kintamas trumpalaikis turtas.....12
2 pav. Trumpalaikio turto sandara.....14
3 pav. Turto finansavimo politikos.....15
4 pav. Trumpalaikio turto poveikis įmonės veiklai.....17
5 pav. Atsargų judėjimo etapai ir valdymo tikslai.....20
6 pav. Atsargų naudojimo efektyvumo valdymo sistema.....20
7 pav. Pinigų srauto valdymo žingsniai.....22
8 pav. Įmonės veiklos ciklas ir sudedamosios jos dalys.....23
9 pav. Trumpalaikio turto valdymo efektyvumo didinimo galimybės.....26
10 pav. Tyrimo loginė schema.....29
11 pav. Alkoholio stipriųjų gėrimų gamybos sektoriaus įmonių turto sudėtis 2011 – 2013 m., proc..
.....33
12 pav. Alkoholio stipriųjų gėrimų gamybos sektoriaus įmonių trumpalaikio turto pokytis 2011 – 2013 m.....34
13 pav. Alkoholio stipriųjų gėrimų gamybos sektoriaus įmonių atsargų, išankstinių apmokėjimų ir nebaigtų vykdyti sutarčių lyginamasis svoris TT struktūroje.....35
14 pav. Alkoholio stipriųjų gėrimų gamybos sektoriaus įmonių atsargų, išankstinių apmokėjimų ir nebaigtų vykdyti sutarčių pokyčiai 2011 - 2013 m.....35
15 pav. Alkoholio stipriųjų gėrimų gamybos sektoriaus įmonių per vienerius metus gautinų sumų pokyčiai 2011 – 2013 m.....37
16 pav. Alkoholio stipriųjų gėrimų gamybos sektoriaus įmonių pirkėjų skolų keliamai rizikai mažinti naudojamos prevencijos priemonės.....42
17 pav. Alkoholio stipriųjų gėrimų gamybos sektoriaus įmonių pinigų ir pinigų ekvivalentų pokyčiai 2011 – 2013 m. 43
18 pav. Alkoholio stipriųjų gėrimų gamybos sektoriaus įmonių trumpalaikio turto apyvartumas kartais 2011 – 2013 m.....44
19 pav. Alkoholio stipriųjų gėrimų gamybos sektoriaus įmonių atsargų apyvartumas, dienomis 2011 – 2013 m.....45
20 pav. Alkoholio stipriųjų gėrimų gamybos sektoriaus įmonių gautinų sumų apyvartumas, dienomis 2011 – 2013 m. 46
21 pav. Alkoholio stipriųjų gėrimų gamybos sektoriaus įmonių trumpalaikių įsipareigojimų apmokėjimo pinigais koeficientas 47
22 pav. Rekomenduojamas alkoholio stipriųjų gėrimų gamybos sektoriaus įmonių pirkėjų skolų

valdymo modelis 51
23 pav. Rekomenduojamas alkoholio stipriųjų gėrimų gamybos sektoriaus įmonių atsargų valdymo modelis 53

ĮVADAS

Temos naujumas ir aktualumas. Versle yra daugybė skirtinga veikla užsiimančių įmonių, tačiau pagrindinis visų tikslas vienodas – uždirbti pelno. Šio tikslo siekimas glaudžiai susijęs su darnia įmonės veikla, kurią sudaro įvairių išteklių panaudojimas. Trumpalaikio turto dydį ir struktūrą lemia gamybos apimtys, proceso ypatumai, ekonominės sąlygos ir kiti vidiniai bei išoriniai veiksniai, iš kurių svarbiausias – įmonės pasirinkta trumpalaikio turto valdymo strategija. Analizuojant trumpalaikį turtą svarbu nustatyti, ar įmonė turi pakankamai trumpalaikio turto, ar tinkamas asortimentas, koks pirkimų periodiškumas ir kokia atsargų papildymo tvarka. Svarbu pasirinkti optimalų trumpalaikio turto dydį ir įvertinti investicijų poreikį jam įgyti. Trumpalaikis turtas turi didelę įtaką įmonės finansinei būklei ir veiklos pelningumui, nes sulėtėjus jo apyvartumui didėja turto dydis ir kartu į jį investuotų pinigų suma, dalis pinigų tam tikrą laikotarpį „įšaldoma“.

Trumpalaikio turto efektyvumo didinimas nagrinėjamas pakankamai senai, tačiau daugumoje mokslinių publikacijų dažniausiai yra nagrinėjama trumpalaikis turtas ir su juo susijusios rizikos (Balabonienė, Večerskienė, 2011; Giriūnas, Balkauskas, 2011; Bikienė, Pučkienė, 2012; ir kt.).Taip pat, pasigendama išsamių mokslinių tyrimų ir rekomendacijų kaip įmonės galėtų pagerinti trumpalaikio turto valdymą ir efektyvinti jų kontrolę. Trumpalaikio turto valdymo aspektus nagrinėjo Bukevičius, Burkšaitienė ir Paliulis (2009) daugiausia dėmesio skirdami trumpalaikio turto valdymui, problemoms ir galimiems jų sprendimo būdams. Autoriai Mackevičius, Rutkauskas, Sūdžius (2011) aktualizavo finansinių rodiklių įtaką trumpalaikio turto efektyvumui bei sukūrė galimą trumpalaikio turto efektyvumo didinimo modelį. Taip pat trumpalaikio turto valdymą moksliniuose leidiniuose analizavo Valkauskas (2010), Kancerevyčius (2009), Subačienė, Budrionytė ir Senkus (2012) ir kt. Užsienio autoriai Grubisic, Nušinovic, Roje (2009), Woodford (2010), Amarijit (2010), Palepu (2010), Sarbepriya (2011), Arbidane, Zelganve (2012), Adediran, Josiah, Bosun-Fakunle (2012) ir kt. nagrinėjo trumpalaikio turto sąvoką, trumpalaikio turto valdymo aspektus ir metodus. Tačiau trumpalaikio turto efektyvumo didinimo teorinė ir praktinė raida iki šiol mažai nagrinėta Lietuvoje. Viena iš aktualiausių verslo problemų, su kuriomis susiduria įmonės, yra apyvartinių lėšų trūkumas.

Baigiamojo darbo problema – įmonėms, dabartinėmis ekonominėmis sąlygomis, siekiant užtikrinti finansinį tvarumą labai svarbus yra sėkmingas trumpalaikio turto valdymas įmonėje. Trumpalaikis turtas ir jo valdymo galimybės verslo kontekste Lietuvoje nebuvo plačiai tyrinėta. Tačiau, Latvijoje, Rusijoje, ES, JAV ir kitose valstybėse tokie tyrimai yra plačiai paplitę. Norint, kad įmonė pasiektų numatytus tikslus, gautų gerus finansinius rezultatus ir garantuotų veiklos tęstinumą, nepakanka turėti tam tikrą trumpalaikio turto sudėtį. Labai svarbi šio turto struktūra, todėl tikslinga įmonėms atlikti trumpalaikio turto valdymo analizę, kadangi neefektyvus trumpalaikio turto valdymas gali įtakoti neigiamus įmonės finansinius rodiklius.

Tyrimo objektas – trumpalaikio turto efektyvumo didinimas.

Tyrimo tikslas – išanalizuoti trumpalaikio turto efektyvumo didinimą, pasiūlant įmonėms galimus trumpalaikio turto efektyvumo didinimo sprendimus.

Darbo tikslui pasiekti keliami šie **uždaviniai:**

1. Išanalizuoti trumpalaikio turto sampratą;
2. Išanalizuoti trumpalaikio turto valdymo politikas;
3. Išanalizuoti trumpalaikio turto valdymo ir efektyvumo didinimo teorinius aspektus;
4. Nustatyti tyrimo metodologiją, organizavimą bei eigą;
5. Ištirti ir išanalizuoti Lietuvos alkoholio stipriųjų gėrimų gamybos sektoriaus įmonių trumpalaikio turto struktūrą, jos pokyčius ir tendencijas;
6. Pateikti trumpalaikio turto efektyvumo didinimo gerinimo galimybes.

Baigiamojo darbo hipotezė: neefektyvus trumpalaikio turto valdymas labiausiai įtakoja neigiamus įmonės finansinius rodiklius.

Rašant baigiamąjį magistro darbą naudoti šie **metodai:**

- mokslinės literatūros ir publikacijų analizė. Remiantis įvairiais autoriais, pateikti trumpalaikio turto valdymo ir efektyvumo didinimo teoriniai aspektai.
- finansinių ataskaitų analizė. Nagrinėjamos alkoholio stipriųjų gėrimų gamybos sektoriaus įmonių balanso ir pelno/nuostolio ataskaitos.
- grafinė duomenų analizė. Naudotasi loginiu, aprašomuoju tyrimo metodais. Grafiniai tyrimo duomenys apdoroti MS Excel 2010 programa.

Darbo rezultatai ir jų taikymo sritys. Baigiamąjį magistro darbą sudaro trys dalys – teorinė, metodologinė ir praktinė. Pirmoje darbo dalyje išanalizuota trumpalaikio turto sampratos paradigma, trumpalaikio turto poveikis įmonių veiklai, pateikiamos trumpalaikio turto valdymo teorijos ir efektyvumo didinimo galimybės.

Antroje baigiamojo darbo dalyje aptariama tyrimo metodologija, detalizuojamas tyrimo organizavimas ir eiga.

Trečiame darbo skyriuje, atlikta trumpalaikio turto valdymo alkoholio stipriųjų gėrimų gamybos sektoriuje analizė, kurios metu identifikuotos trumpalaikio turto valdymo problemos, jas lemiantys veiksniai. Remiantis analizės metu gautais rezultatais, pateikiami projektiniai pasiūlymai trumpalaikio turto efektyvumui didinti. Darbo pabaigoje pateikiamos išvados ir rekomendacijos. Tekste panaudota 4 lentelės ir 23 paveikslai, 7 priedai. Panaudota 39 bibliografiniai šaltiniai. Darbo apimtis yra 58 puslapiai.

Magistro baigiamajame darbe aptarta trumpalaikio turto samprata, aptariami trumpalaikio turto valdymo ir kontrolės įmonių veikloje teoriniai aspektai ir išryškinama trumpalaikio turto valdymo svarba šiuolaikiniame versle. Atlikta trumpalaikio turto valdymo ir efektyvumo didinimo įmonių

veikloje analizė bei numatyti projektiniai pasiūlymai trumpalaikio turto efektyvumui didinti bus naudingi tiek studentams, tiek verslo atstovams, kadangi tokio pobūdžio tyrimas Lietuvoje dar nebuvo atliktas.

1. TRUMPALAIKIO TURTO EFEKTYVUMO DIDINIMO TEORINIAI ASPEKTAI

Šiame skyriuje yra apibrėžiama kaip tiksliausiai turi būti suvokiamas trumpalaikis turtas ir pateikiamos skirtingų autorių nuomonės apie trumpalaikio turto suvokimą. Analizuojama kokią įtaką turi įmonei trumpalaikio turto struktūra ir jos kitimas bei pateikiamos trumpalaikio turto valdymo politikos. Taip pat apžvelgiamos trumpalaikio turto efektyvumo didinimo galimybės.

1.1. Trumpalaikio turto samprata

Analizuojant turto apibrėžimus mokslinėje literatūroje, pastebėtina, kad skirtingai suvokiamas ir apibrėžiamas „turtas“ teisine, ekonomine, fizine, socialine ar kita prasme. Kiekviena mokslo sritis, apibrėždama turtą, akcentuoja būtent tai sričiai būdingas turtui charakteristikas ir prioritetus. Tai paaiškina, kodėl „turto“ bendriausia prasme apibrėžimas – labai abstraktus.

Turtas apskaitoje skirstomas į ilgalaikį ir trumpalaikį pagal jo sunaudojimo per vieną pajamų uždirbimo laikotarpį požymį.

Siekiant nustatyti įvairių autorių požiūrį į trumpalaikį turtą 1 lentelėje pateikiamos sampratos interpretacijos.

1 lentelė. Trumpalaikio turto sampratos paradigma

Autorius, metai	Apibrėžimas	Privalumai	Trūkumai
2 Verslo apskaitos standartas „Balansas" (2006)	Trumpalaikis turtas (TT) – turtas, kurį įmonė sunaudoja ekonominei naudai gauti per vienerius metus arba per vieną įmonės veiklos ciklą	Aiškiai apibrėžtas laikotarpis	Neįvardinta, kas būtent sudaro trumpalaikį turtą
1 Tarptautinis apskaitos standartas „Finansinių ataskaitų pakeitimas" (2005)	Trumpalaikiam turtui priskiriamas turtas (pvz., atsargos ir pirkėjų grąžinamų skolų gautinos sumos), kuris yra parduodamas, suvartojamas ar realizuojamas kaip įprastinio veiklos ciklo dalis, netgi tada, jei nesitikima jo realizuoti per dvylika mėnesių nuo balanso datos.	Įvardinamas laiko veiksnys ir turto vertė, aiškiai apibrėžiama koks turtas priskiriamas trumpalaikiam turtui	-
Juozaitienė L. (2007), Mackevičius J. (2007), Bagdonas E. (2008), Jefimovas B. (2009), Kalčinskas G. (2010)	Trumpalaikis turtas – tai turtas, kurį tikimasi sunaudoti per vienerius metus nuo balanso sudarymo dienos arba per vieną įprastinį įmonės veiklos ciklą.	Aiškiai apibrėžtas laikotarpis	Neįvardinta, kas būtent sudaro trumpalaikį turtą
Bukevičius J., Žaptorius J. ir kt. (2009)	Trumpalaikis materialusis turtas – turtas, kuris naudingai eksploatuojamas ne ilgiau nei vienerius metus arba kurio įsigijimo vertė yra mažesnė už	Įmonė pagrįstai tikisi gauti iš turto ekonominės naudos būsimaisiais	

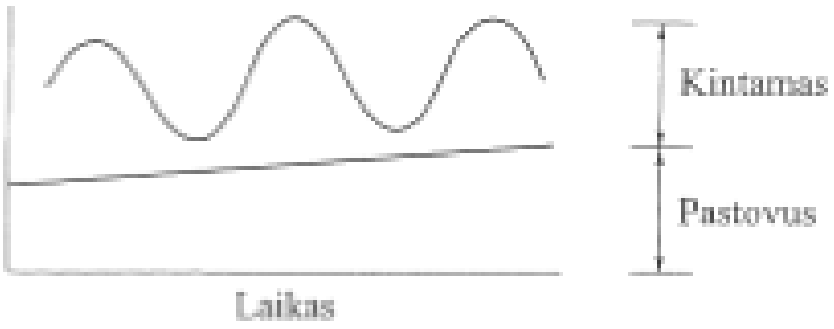
	Vyriausybės nustatytą ilgalaikio materialiojo turto vertę.	laikotarpiais	
Kazlauskas V., Liubickienė L. (2010),	Trumpalaikį turtą apibūdina kaip turtą, kurį įmonė sunaudoja ekonominei naudai gauti per vienerius finansinius metus arba per vieną įmonės veiklos ciklą, kuris yra laiko tarpas tarp prekių įsigijimo iki jų realizavimo už pinigus, ar lengvai pinigais paverčiamus daiktus, neatsižvelgiant į jo kainą	Įmonė gali patikimai nustatyti turto įsigijimo savikainą	
Bikienė J., Pučkienė D. (2012)	Trumpalaikis turtas - tai toks turtas, kurį įmonė sunaudoja pajamoms uždirbti per santykinai trumpą laiką - vienus finansinius metus	Aiškiai apibrėžtas laikotarpis	
Woodford M. (2010)	Trumpalaikiam turtui priskiriamus tas turtas, kuris sunaudojamas pajamoms uždirbti per vieną ataskaitinį laikotarpį (t.y. vienerius finansinius metus). Šitaip priskiriant turtą trumpalaikiam, visiškai neatsižvelgiama į jo kainą. Priskyrimą trumpalaikiam ar ilgalaikiam turtui paprastai lemia įmonės veiklos ypatumai	Aiškiai apibrėžtas laikotarpis	
Britton A. D., Jorisen A. (2009), Arbidane I., Zelgalve E. (2012)	Per vieną ataskaitinį laikotarpį sunaudojamas turtas laikomas trumpalaikiu, neatsižvelgiant į šio turto kainą. Trumpalaikį turtą palyginti greitai galima paversti pinigais jį pardavus, dėl šios priežasties jis laikomas likvidesniu už ilgalaikį turtą	Įmonė ketina jį naudoti trumpiau nei vienerius metus, įvardinama, kad trumpalaikis turtas yra likvidesnis negu ilgalaikis turtas	
Palepu K. G., Healy P. M., Peel E. (2010), Drake P. P., Fabozzi, F. J. (2010)	Turtą priskiriant ilgalaikiam ar trumpalaikiam svarbu įvertinti ne tik taip pabrėžiamą laiko veiksnį, tačiau ir turto vertę, nes tik būtent šiuos du veiksnius susiejus tarpusavyje galėsime įvertinti koks gi vis dėlto turtas finansinėje apskaitoje yra priskirtinas trumpalaikiam.	Įvardinamas laiko veiksnys ir turto vertė	

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, 2014

Minėti autoriai praplečia trumpalaikio turto sąvoką ir leidžia suvokti jos gilesnę prasmę, savo įžvalgas pateikdami platesniu mastu. Kita vertus, nagrinėjant skirtingų autorių trumpalaikio turto apibrėžimus pažymėtina, kad dauguma autorių jas apibrėžia kaip turtą kaip nuosavybės teisių objektą priskiriant trumpalaikio turto kategorijai, atsižvelgiama į tokio turto pobūdį, jo naudojimo įmonėje laiką bei įsigijimo kainą. Todėl turtas, kurio vertė mažesnė už įmonės nusistatytąją vertę, nors ir naudojamas ilgiau kaip vienerius metus, pelno mokesčio apskaičiavimo atžvilgiu taip pat laikomas trumpalaikiu.

Kalbant apie trumpalaikį turtą labai svarbu pabrėžti, kad trumpalaikio turto kategorijai priskiriamas turtas, kurį įmonė sunaudoja ekonominei naudai gauti per vienerius metus arba per vieną įmonės veiklos ciklą. Antai Lietuvos Respublikos pelno mokesčio įstatymą kaip trumpalaikis įvardytas turtas, kurį galima naudoti uždirbant (gaunant ekonominę naudą) įmonės pajamas per laikotarpį, trumpesnį už vienerius metus, o jo įsigijimo kaina į įmonės leidžiamas atskaityti sąnaudas įskaitoma tą mokestinį laikotarpį, kurį šis turtas pradėtas naudoti.

Mokslinėje literatūroje yra sutinkama su teiginiu, kad trumpalaikis turtas, palyginti su ilgalaikiu turtu, turi vieną išskirtinę savybę – jį galima greitai paversti pinigais pardavus, o po to už gautus pinigus įsigyti kitą turtą. Trumpalaikis turtas dalyvaudamas apyvartos procese, keičia savo formą: iš piniginės formos pereina į atsargų formą, paskui įgauna nebaigtos gamybos ir pagamintos produkcijos pavidalą, o pardavus produkciją, vėl gaunami pinigai. Tačiau konkrečių trumpalaikio turto elementų apyvartos ciklas yra nevienodas. Priklausomai nuo trumpalaikio turto apyvartos ciklo ir jo poreikio numatytiems įmonės tikslams pasiekti yra skiriamas pastovus ir kintamas trumpalaikis turtas. Analitiko uždavinys – apskaičiuoti pastovaus trumpalaikio turto dydį, t.y. tą trumpalaikio turto dalį, kuri yra pastovi per visą įmonės veiklos ciklo trukmę ir reikalinga nenutrūkstamam veiklos procesui užtikrinti. Pastovus trumpalaikis turtas yra nuolat esanti vidutinė trumpalaikio turto vertė įmonėje. Bet kokia didesnė nei pastovaus trumpalaikio turto vertė vadinama kintamu trumpalaikiu turtu. Atliekant analizę, svarbu nustatyti ne tik, kokią dalį sudaro kintamas trumpalaikis turtas, bet ir dėl kokių priežasčių jis kito, kodėl įmonei reikėjo didesnio negu pastovaus, t.y. papildomo, trumpalaikio turto. Pastovaus ir trumpalaikio turto skirtumai ir jų kitimas pateiktas 1 pav.

Šaltinis: Mackevičius, 2011, p. 328

1 pav. Pastovus ir kintamas trumpalaikis turtas

Iš 1 pav. matyti, kad pastovaus trumpalaikio turto lygis per tam tikrą laiką beveik nepakinta (jis padidėja tik įvykus įmonės plėtrai). O kintamo trumpalaikio turto svyravimo diapazonas yra gana didelis. Dažniausiai kintamo trumpalaikio turto pokyčiai įvyksta dėl sezoniškumo, laikinai padidėjusio

ar sumažėjusio tam tikrų prekių poreikio, pakeitus gamybos technologiją, dėl įmonės struktūrinių pokyčių, atsiradusios būtinybės atsargoms sudaryti ir kt.

Planuojant ir kontroliuojant trumpalaikį turtą įmonė turi siekti šių dviejų neatskiriamų tikslų:

- minimizuoti laiką tarp pradinių investicijų į žaliavas, medžiagas, nebaigtą gamybą, pagamintą produkciją ir pirkėjų skolas už parduotą produkciją ar suteiktas paslaugas;
- finansuoti trumpalaikį turtą kuo efektyviau tam, kad padidėtų visų investicijų pelningumas.

Apibendrinant galima teigti, kad moksliniuose leidiniuose, atitinkamuose Lietuvos Respublikos įstatymuose ir teisės aktuose, ekonomikos teorijos, vadybos ir verslo administravimo, buhalterinės apskaitos vadovėliuose ir mokomosiose knygose, specialiuose straipsniuose turto kaip nuosavybės teisių objektų apibrėžimų esama gana įvairių. Daugelis jų, paimti skyrium, šią sąvoką apibūdina gana supaprastintai, išsamiau nusako tik vieną ar keletą būdingesnių tiriamo dalyko bruožų ir ypatumų.

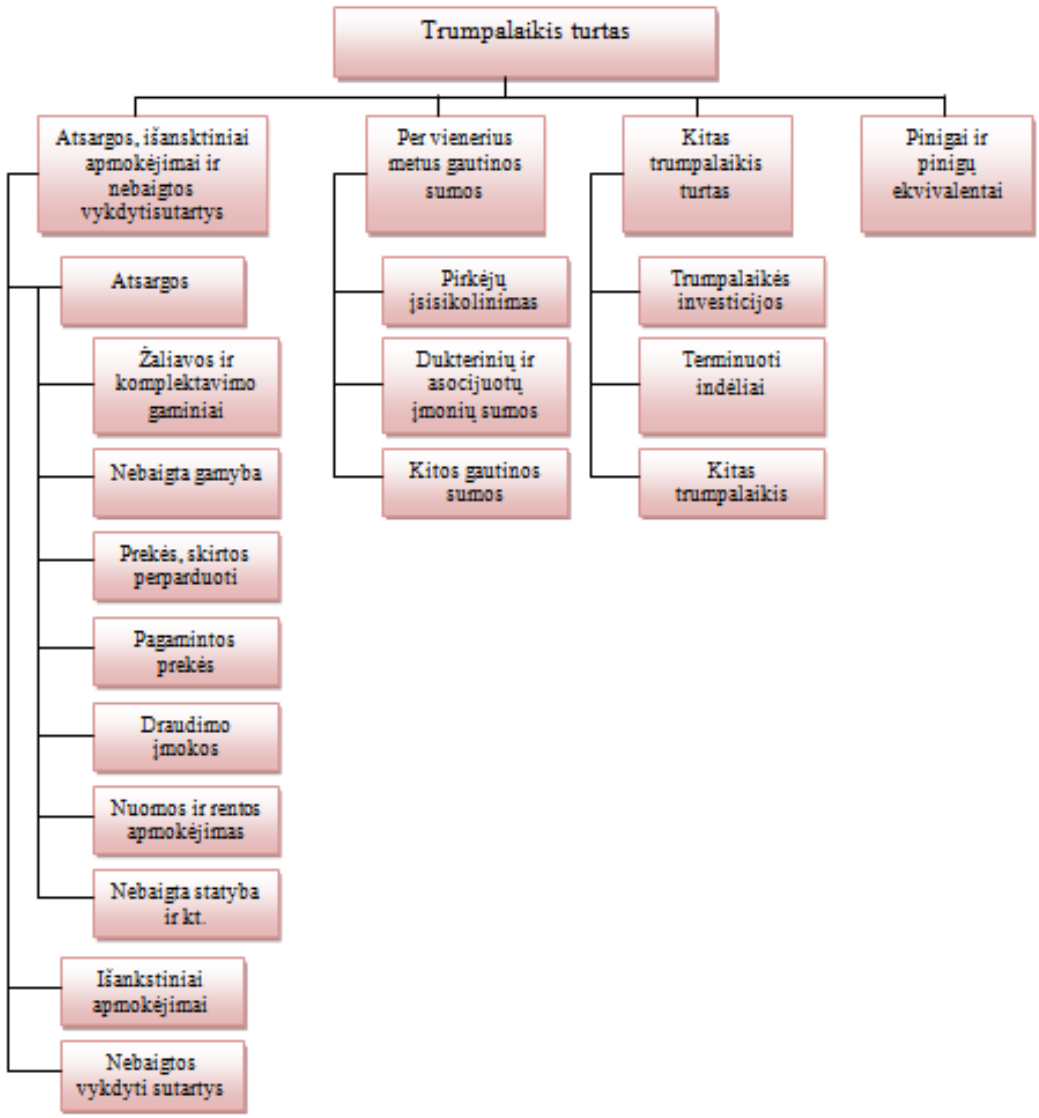
1.2. Trumpalaikio turto struktūra ir valdymas

Be trumpalaikio turto negali funkcionuoti nė viena įmonė: didelė ar maža, gamybos ar paslaugų, tik ką įkurta ar seniai veikianti. Nuo įmonės turimo trumpalaikio turto dydžio sudėties, struktūros, techninės būklės, saugojimo ir naudojimo labai priklauso jos finansinė būklė ir veiklos rezultatai, todėl trumpalaikio turto analizei turi būti skiriamas išskirtinis dėmesys.

Svarbus finansų valdymo tikslas – parinkti optimalų trumpalaikio turto dydį, struktūrą, finansavimo šaltinius ir jų santykį. Pusiausvyros pažeidimai sukelia daugybę neigiamų padarinių, kadangi gali sutrikti įmonės veiklos ritmas arba netrūkti ekonominiai ryšiai tarp partnerių. Didinant investicijas į trumpalaikį turtą iki tam tikros ribos ir įgyjant daugiau atsargų, įmonės veiklos pelningumas didėja, bet tolesnis turto didinimas turi neigiamą įtaką įmonės veikos rezultatui, nes mažina jos pelną (Juozaitienė, 2007, p. 160). Maksimalus pelnas gaunamas turint tam tikrą optimalų trumpalaikį turtą, kuris sudaro sąlygas įmonei laikinai gauti daugiau pelno, bet kartu priverčia ieškoti papildomų finansavimo šaltinių, kas vėliau mažina pelno dydį.

Mokslinės studijos atskleidžia, kad optimalus trumpalaikio turto dydis bendroje turto dalyje turi sudaryti apie 40 proc. viso įmonės turto (Damašienė, Rutkauskas, 2002, p. 54). Tai rodo, jog šio turto valdymas turi žymų poveikį įmonės veiklos efektyvumui.

Trumpalaikio turto santykis finansinėje atskaitomybėje yra ganėtinai svarus, todėl ir efektyvus trumpalaikio turto valdymas tampa vienu iš reikšmingiausių įmonės uždavinių, tiesiogiai veikiančių ir įtakojančių įmonės finansinius rezultatus, todėl Giriūnas, Valkauskas (2011) išskiria svarbiausias trumpalaikio turto grupes, kurios pateiktos 2 pav.

Šaltinis: Giriūnas, Valkauskas, 2011, p. 111

2 pav. Trumpalaikio turto sandara

Tokia, kaip pavaizduota 2 pav. trumpalaikio turto klasifikacija būtina įmonėms, sudarančioms pilną balanso formą. Įmonės, sudarančios trumpą balanso formą, trumpalaikio turto sudėtį pateikia tik pagal grupes.

Kita vertus, įmonei nevertėtų turėti „nedirbančių" pinigų – jų reikia tik tiek, kad būtų vykdomi įprastiniai įmonės veiklai sandoriai, ir tiek, kad patenkintų poreikius, kurių gali staiga atsirasti. Pinigai turėtų uždirbti kitus pinigus. Taigi, trumpalaikis turtas yra įmonės trumpalaikiai ištekliai, kurie įmonei ekonominę naudą atneša per vienus finansinius metus arba per vieną savo veiklos ciklą. Tokia trumpalaikio turto ekonominės esmės specifika ir lemia šio turto valdymo specifiką.

Įmonės finansų valdymas yra glaudžiai siejamas su įmonės esamo turto, įsipareigojimų, atsargų, pinigų ekvivalentų ir kitu įmonės kapitalo turėjimu. Tuo tarpu trumpalaikio turto struktūros analizė leidžia geriau įvertinti įmonės finansinę būklę ir jos perspektyvas ateityje. Pasak Mathuva (2010) labai svarbus trumpalaikio turto kiekis ir sudėtis viso įmonės turimo turto atžvilgiu, kadangi trumpalaikio

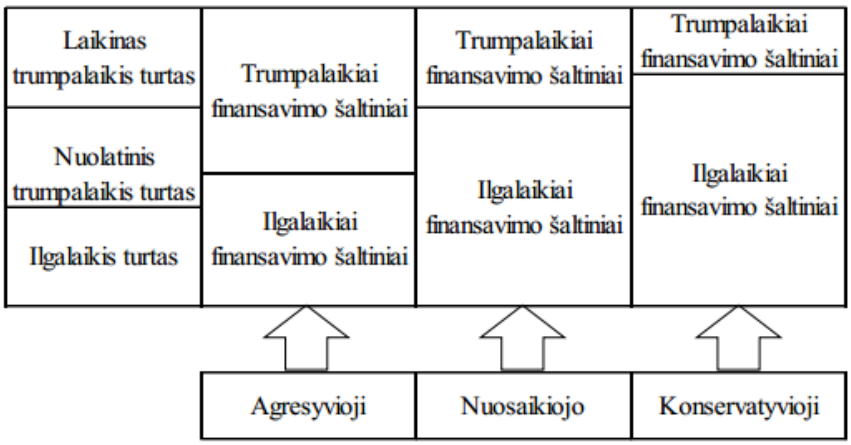
įmonės turto norima grąža per trumpalaikį periodą priklauso nuo viso įmonės turimo turto. Tuo tarpu Bierman, Seymour (2012) pažymi, kad trumpalaikio turto valdymas dar yra svarbus ir dėl įmonės pelningumo ir rizikos, kurios dėka yra įvardinama įmonės vertė.

Kaip pastebi Sarbapriya (2011), įmonės trumpalaikio turto valdymas daro didelį poveikį įmonės mokumui ir pelningumui, kadangi dažniausiai nusprendus maksimizuoti įmonės pelną yra minimizuojamas įmonės mokumas.

Trumpalaikio turto dydį ir struktūrą lemia gamybos apimtys, proceso ypatumai, ekonominės sąlygos ir kiti vidiniai bei išoriniai veiksniai, iš kurių svarbiausias – įmonės pasirinkta trumpalaikio turto valdymo strategija. Analizuojant trumpalaikį turtą svarbu nustatyti, ar įmonė turi pakankamai trumpalaikio turto, ar tinkamas asortimentas, koks pirkimų periodiškumas ir kokia atsargų papildymo tvarka.

Finansų valdymo teorijos nagrinėja riziką, kuri priklauso nuo priimamų sprendimų dėl trumpalaikio turto. Bierman, Seymour (2012), Drake, Fabozzi (2010), Buškevičiūtė, Kanapickienė (2010) ir kt. siūlo pasirinkti tokį trumpalaikio turto dydį, kuris leistų pasiekti optimalų veiklos pelningumo ir įmonės mokumo santykį.

Mokslinėje literatūroje kalbant apie optimalaus trumpalaikio turto nustatymą, išskiriamos šios trumpalaikio turto politikos rūšys, tai: konservatyvioji, agresyvioji ir nuosaikioji (žr. 3 pav.).

Šaltinis: Aleknevičienė, 2009, p. 319

3 pav. Turto finansavimo politikos

Reikia taip pat atkreipti dėmesį, jog turto finansavimo politikos pasirinkimą sąlygoja įmonės vykdomos veiklos pobūdis. Įmonės pasirinkdamos konservatyviąją turto finansavimo politiką didelę dalį savo pinigų ir atsargų laiko nepanaudotų, neatsižvelgiant į įmonės realius trumpalaikio finansavimo poreikius. Pagal J. Žaptorių (2006), ilgalaikiai finansavimo šaltiniai naudojami visam nuolatiniam trumpalaikiam turtui ir daliai arba visai einamajai paklausai finansuoti. Konservatyvioji trumpalaikio turto finansavimo politika yra labai saugi, bet įmonės savininkui užtikrina mažesnį pelną.

Vis dėlto pasirinkdamos įmonės konservatyviąją politiką laiku apmoka skolas tiekėjams ir taip pelno tiekėjų pasitikėjimą. Tačiau jų gaminamos produkcijos savikaina yra didesnė nei pasirinkus agresyviąją ar nuosaikiąją turto finansavimo politikas, o ilgalaikių paskolų palūkanos įmonei kainuoja daug brangiau, nei trumpalaikių paskolų.

Kaip pastebi V. Aleknevičienė (2009), agresyvioji turto finansavimo politika naudojama tada, kai įmonė ilgalaikėmis paskolomis finansuoja visą savo ilgalaikį turtą, o trumpalaikėmis paskolomis trumpalaikį apyvartinį turtą bei dalį arba visą nuolatinį trumpalaikį turtą. Tokiu atveju yra didžiulė rizika, kad nepardavus arba mažai pardavus savo produkcijos nebus galimybių atiduoti trumpalaikių skolų ir taip vykdyti savo trumpalaikių įsipareigojimų, ir tuo pačiu vėl naujam apyvartos ciklui gauti trumpalaikės paskolos. Nors šis būdas yra siejamas su daug didesne rizika, negavus trumpalaikės paskolos įmonė neturės galimybių tęsti savo veikos. Trumpalaikis kreditas užtikrina gauti didesnį pelną sumažindamas įmonės gaminamų produktų savikainą. Agresyvioji turto finansavimo politika ypač gerai pastebima, kai yra daug didesnis įsiskolinimo tiekėjams rodiklis nei jo toleruojama riba. Pasirinkus nuosaikiąją turto finansavimo politiką yra pasiekiamas balansas tarp galimos rizikos ir norimo uždirbti pelno. Pagal nuosaikiąją turto finansavimo politiką laikinas trumpalaikis turtas yra finansuojamas trumpalaikėmis paskolomis, o nuolatinis trumpalaikis turtas ir esantis ilgalaikis turtas finansuojami ilgalaikėmis paskolomis. Trumpalaikis finansavimas tampa reikalingas, kai padidėja apyvartumas parduodamų prekių, kai reikia daugiau apyvartinių lėšų toms prekėms pagaminti – tai vieno apyvartinio ciklo finansavimas. Pagal J. Žaptorių (2006), dauguma įmonių renkasi agresyviąją turto finansavimo politiką, susijusią su didesne rizika ir didesniu norimu pelnu. Žinoma būtų idealu, jei veiklos tęstinumui būtų skiriamos įmonės lėšos tik iš vidinių finansavimo šaltinių, tokių kaip nepaskirstytas pelnas, o veiklos plėtrai veiklą finansuotų ilgalaikiais ar trumpalaikiais finansavimo šaltiniais pagal prognozuojamą veiklos gautiną pelną. Mat skolinti finansavimo šaltiniai įmonę padaro priklausomą ir nesavarankišką, o jos tęstinė veikla tampa priklausoma nuo kreditorių. Dėl tokios priklausomybės nėra patartina didžiąją dalį įmonės veiklos finansuoti išoriniais finansavimo šaltiniais, nes neradus finansavimo šaltinių įmonė negalės toliau funkcionuoti.

Tuo tarpu Palepu, Healy, Peel (2010) teigia, kad yra tik dvi plačios politikos alternatyvos šioje srityje, tai būtent:

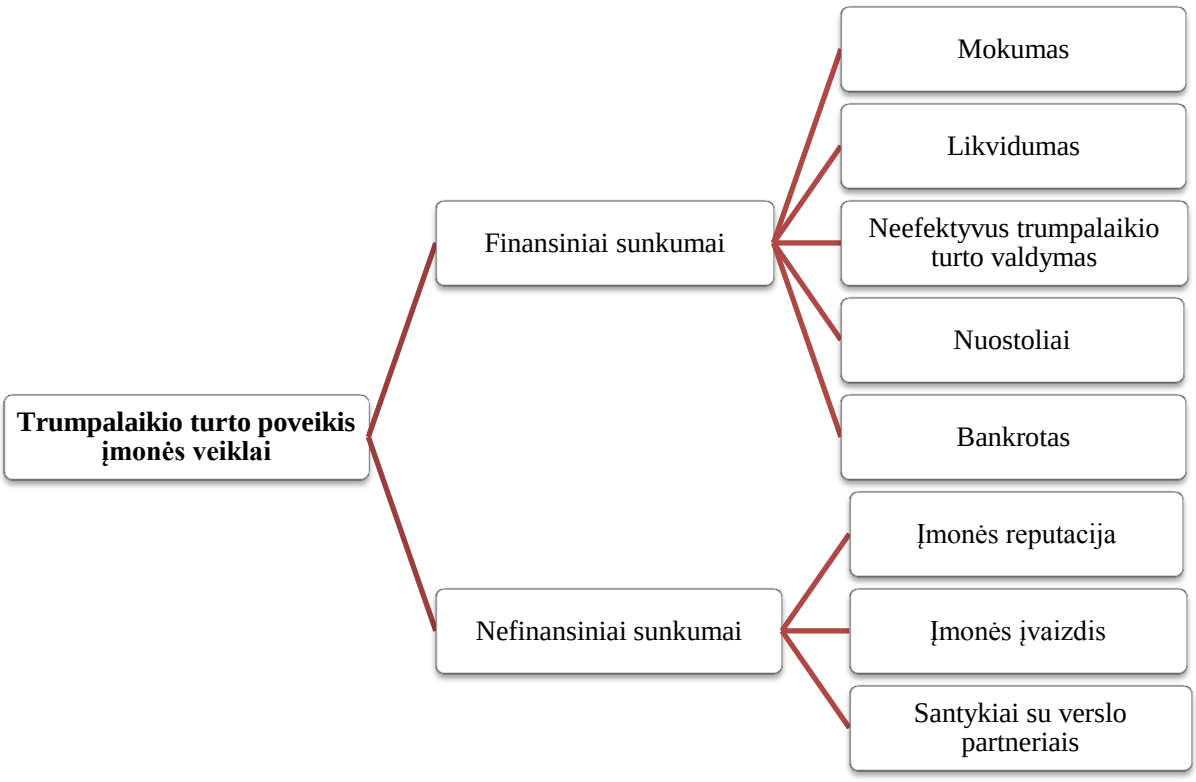
- konservatyvi trumpalaikio turtas finansavimo politika, kai trumpalaikio turto finansavimas remiasi mažesnėmis trumpalaikių banko paskolomis ir didesniais ilgalaikiais finansavimo šaltiniais. Konservatyvi trumpalaikio turto finansavimo politika sumažina riziką, kad įmonė bus nepajėgi grąžinti ir periodiškai apmokėti savo trumpalaikius įsipareigojimus.
- agresyvi trumpalaikio turto finansavimo politika, kai trumpalaikis turtas daugiau remiasi trumpalaikio banko finansavimu.

Taigi, kad ir kokias trumpalaikio turto politikas įmonės naudotų, visi (Subačienė, Budrionytė, Senkus, 2012; Juozaitienė, 2007, ir kt.) autoriai sutinka, kad trumpalaikis turtas yra labai svarbi įmonės turto dalis ir daro didelę įtaką įmonės veiklos mastams ir rezultatams.

Nagrinėjant mokslinę literatūrą trumpalaikio turto poveikio įmonės veiklai klausimu, visas pasekmes galima skaidyti į dvi grupes: finansinius ir nefinansinius sunkumus (žr. 4 pav.).

Kalbant apie finansines pasekmes tikslinga paminėti, kad trumpalaikio turto sukeltam finansiniam poveikiui matuoti yra naudojami įvairūs rodikliai. Mokslinėje literatūroje šie rodikliai dažniausiai vadinami santykiniai finansiniais rodikliais. Pasak Butkevičiūtės, Kanapickienės, Patašiaus (2010), būtent šie rodikliai atspindi finansinių ataskaitų ir jų straipsnių tarpusavio ryšius. Vadinasi, šie santykiai atvaizduoja įmonės veikloje vykstančių finansinių procesų ryšius, fiksuoja pokyčius, atvaizduoja trendus ir leidžia vertinti nagrinėjamo objekto riziką ir galimybes.

Mokslinėje literatūroje yra pateikiama daugybė skirtingų santykinių finansinių rodiklių, tačiau toliau darbe aktualūs tik tiek rodikliai, kurie yra svarbūs vertinant trumpalaikio turto sukeltą poveikį finansiniu aspektu. Trumpalaikio turto poveikio finansinei būklei rodikliai ir jų reikšmės pateikiamos 1 priede.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, 2014

4 pav. Trumpalaikio turto poveikis įmonės veiklai

Taigi, dauguma autorių trumpalaikio turto poveikį įmonės veiklai išreiškia per mokumo ir likvidumo aspektą. Autoriai sutinka su nuomone, kad neefektyvus trumpalaikio turto valdymas,

apsunkina įmonės situaciją atsiskaitant laiku su tiekėjais, partneriais, kas menkina santykius su jais, blogina įmonės įvaizdį ir reputaciją tiek prieš klientus, tiek ir banko atžvilgiu.

Galima teigti, kad per neefektyvus trumpalaikio turto valdymas sietinas su nuostoliais, kadangi kyla mokumo ir likvidumo problemų, kurios sukelia ilgėjančius atsiskaitymo terminus su verslo partneriais: tiekėjais, bankais. Reziumuojant galima teigti, kad trumpalaikis turtas glaudžiai susijęs su finansiniais sunkumais, pasireiškiančiais nemokumu, likvidumu, nuostoliais ir bankrotu. Tačiau svarbus vaidmuo tenka ir nefinansiniams rodikliams, tokiems kaip reputacija, įvaizdis, įmonės įsipareigojimų vykdymas laiku (atsakomybė prieš verslo partnerius).

Apibendrinant galima teigti, kad pateiktos trumpalaikio turto valdymo teorijos apima įvairius valdymo aspektus, tačiau teorinės studijos atskleidžia, jog nėra vieningos ir konkrečios trumpalaikio turto valdymo teorijos, kuri visapusiškai apimtų turmpalaikio turto valdymą. Pažymėtina, kad universali trumpalaikio turto valdymo politika neegzistuoja, todėl labai svarbu pritaikyti tokį trumpalaikio turto valdymo modelį, kad pagal individualius poreikius būtų galima kuo efektyviau valdyti trumpalaikį turtą, kadangi padarius valdymo klaidą, ištaisyti ją dažniausiai beveik neįmanoma, nes trumpalaikio turto veiklos ciklas jau būna pasibaigęs.

1.3. Trumpalaikio turto efektyvumo didinimas įmonių veikloje

Teorinės studijos atskleidė, kad kiekviena įmonė nepriklausomai nuo jos veiklos pobūdžio turi būti apsirūpinusi trumpalaikiu turtu, kad galėtų plėtoti savo veiklą. Taigi trumpalaikis turtas yra vienas iš būtinų įmonės išteklių, be jų įmonė negali funkcionuoti.

Tiriant įmonės trumpalaikio turto efektyvumą ir veiklos rezultatus svarbu nustatyti, ar įmonė veikia efektyviai, t.y. ar optimaliai naudojamas turtas ir ar gerai valdomos išlaidos. Tamulevičienė, Subačienė (2013), Woodford (2010), Verninmen, Quiry (2011) trumpalaikio turto efektyvumą įvardina kaip veiksmingo, produktyvaus rezultato siekimą minimaliomis sąnaudomis racionaliai panaudojant turimus įmonės išteklius.

Anot Subačienės, Budrionytės (2012), Kazlauskienės (2012), Gill, Biger, Mathur (2010) trumpalaikio turto efektyvumas suprantamas kaip racionalus lėšų gamybos ar prekybos procese cirkuliavimas, duodantis teikiamą veiklos rezultatą – pelną, kuris yra būtinas gamybos proceso tęstinumui palaikyti aprūpinant medžiagomis, darbo ištekliais, sumokant mokesčius valstybei, laiku atsiskaitanti su tiekėjais bei kitais kreditoriais.

Kiekviena trumpalaikio turto grupė turi savo valdymo specifiką ir skirtingai veikia galutinio finansinio įmonės tikslo pasiekimą.

Atsargų valdymas:

Pabrėžtina, kad trumpalaikio turto grupėje reikšmingas lyginamasis svoris tenka atsargoms, kurioms priskiriamos žaliavos, nebaigta gamyba, pagaminta produkcija ir perparduoti skirtos prekės. Pasak Aleknevičienės (2009) pagrindinis atsargų valdymo tikslas yra atsargų valdymo išlaidų mažinimas, užtikrinant produkcijos gamybos ir pardavimo bei paslaugų teikimo nenutrūkstamumą.

Alexander, Britton, Jorisen (2009) teigia, kad įmonė pati turi nuspręsti, kiek jai reikia atsargų. Svarbu įvertinti, kad dėl jų trūkumo nesustotų vykdoma veikla, o jų perteklius nepareikalautų papildomų išlaidų joms išlaikyti. Tuo tarpu Bierman, Seymour (2012), Bikienė, Pučkienė (2012), Bagdonas (2008), Arbidane, Zelgalve (2012) ir kt. mokslininkai teigia, kad kalbant apie atsargų valdymą pirmiausia reikia atsižvelgti į įmonės specifiką ir į tai, kokio pobūdžio atsargomis įmonė disponuoja.

Anot mokslininkų, siekiant valdyti atsargas, nemažai dėmesio turėtų būti skiriama atsargų likučiams optimizuoti, siekaint mažinti įšaldytų atsargose pinigų kiekį. Šis požiūris yra gana svarbus, kai kalbama apie įmonės būklę, finansavimą bei kainą. Tačiau atsiranda rizika, kad susitelkus ties atsargų kiekiais ir stengiantis juos optimizuoti mažiau dėmesio bus skiriama atsargų naudojimui, kad įmonės finansinis tiklas būtų pasiektas.

Drake, Fabozzi (2010) atsargoms valdyti rekomenduoja panaudoti vieną iš valdymo sistemų:

- fiksuoto užsakymo dydžio atsargų valdymo sistema gali būti naudojama, kai atsargų valdymo išlaidos yra didelės ir jas galim apskaičiuoti, atsargų poreikis ir realizavimo apimtys yra pastovios, kai nėra kintamųjų užsakymo išlaidų ir nėra pastovių laikymo išlaidų;
- pastovaus atsargų lygio (fiksuoto laiko tarp užsakymų) valdymo sistema gali būti naudojama, kai atsargų valdymo išlaidos yra nedidelės, reaguojama į realizavimo apimčių pasikeitimus, egzistuoja apribojimai, kurie susiję su transporto priemonių keliamąja galia bei atsargos tiekiamos nustatytais terminais;
- dviejų atsargų lygių valdymo sistema naudotina tada, kai reikia ypač greitai reaguoti į realizavimo apimčių pasikeitimus ir kai nustatytas minimalus užsakymo dydis;
- pristatymo reikiamu laiku atsargų valdymo sistema naudotina, kai pastovus atsargų poreikis ir realizavimo apimtys, patikimi teikėjai bei nedidelis atstumas tarp tiekėjų ir gamintojo.

Aleknevičienė (2009), Černius (2014) gamybos įmonėje atsargų judėjimą ir jų valdymą suskirsto į keturis esminius ir pagrindinius etapus (žr. 5 pav.).

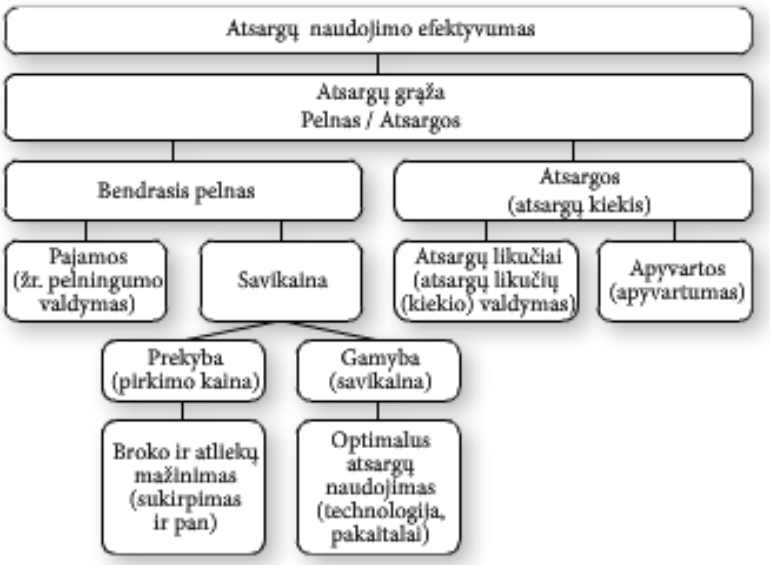
Atsargų pirkimas	Atsargų sandėliavimas	Produkcijos gamyba	Prekyba
Valdymo centras: išlaidų	*Valdymo centras:* išlaidų	*Valdymo centras:* sąnaudų	*Valdymo centras:* pajamų (*gamybos įmonėje*); Pelno (pajamų) (*prekybos įmonėje*).
	Žaliavos →	Nebaigta gamyba →	Produkcija
	Prekės →		Prekės perparduoti
Tikslas: mažinti įsigijimo savikainą	*Tikslas:* mažinti atsargų sandėlyje kiekį ir laiką	*Tikslas:* mažinti gamybos trukmę ir sąnaudas	*Tikslas:* Gamybinėje įmonėje – didinti pardavimo pajamas. Prekybos įmonėje – didinti bendrąjį pelną

Šaltinius: Černius, 2014, p. 304

5 pav. Atsargų judėjimo etapai ir valdymo tikslai

Atsargų judėjimo pirmajame etape įvyksta gamybinių žaliavų pirkimas, po to seka jų laikymas ir sandėliavimas. Trečiajame etape vyksta produkcijos gamyba iki pagaminta produkcija bus atiduota į sandėlį. Paskutiniame etape vyksta pagamintos produkcijos pardavimas pirkėjams.

Taigi, atsargų naudojimo efektyvumo valdymo sistema apjungia visus valdymo etapus (žr. 6 pav.).

Šaltinius: Černius, 2014, p. 316

6 pav. Atsargų naudojimo efektyvumo valdymo sistema

Tam, kad būtų galima deramai valdyti įmonių atsargas, apskaičiuojami atsargų valdymo rodikliai, kurie pateikti 1 priede.

Mokslinės literatūros analizė atskleidė, kad būtų galima nusipirkti atsargų, įmonė turi disponuoti pakankamu apyvartiniu kapitalu ar kitu trumpalaikio finansinio turto kiekiu, kuris užtikrintų einamąjį įmonės finansavimą. Valdant atsargas reikia atsižvelgti į atsargų likučius ir į atsargų naudojimo aspektus. Kai siekiama valdyti atsargų naudojimo efektyvumą daugiausia dėmesio skiriama tam, kad mažesnis atsargų kiekis duotų didesnį pelną įmonei.

Finansinio turto valdymas:

Kita trumpalaikių išteklių grupė yra gautinos sumos ir pinigai bei jų ekvivalentai – trumpalaikis finansinis turtas. Kaip nurodo Černius (2014), „trumpalaikis finansinis turtas, kaip trumpalaikių įmonės išteklių grupė, prie galutinio įmonės finansų tikslo prisideda kitaip negu atsargos, kurios tiesiogiai kuria įmonei finansinę naudą. Iš esmės pats finansinis turtas – jos pagrindinė forma pinigai – ir yra įmonės galutinis finansinis tikslas, t.y. šios tikslo išraiška".

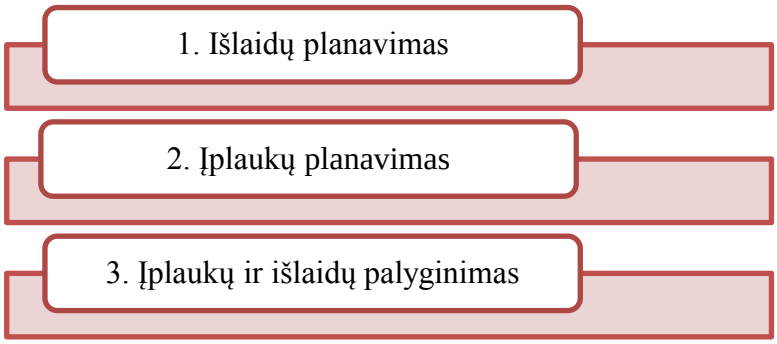
Anot mokslininkų, didėjantis pinigų kiekis yra galutinė įmonės finansų valdymo tikslo išraiška, pinigų valdymo požiūriu šis tikslas neturėtų būti laikomas svarbiausiu. Puteikienė (2009) pateikė ir pagrindė hipotezę, kad pinigų kiekis turėtų didėti dėl įmonės pelningos veiklos, o ne dėl to, kad konkrečiam valdytojui yra iškelta užduotis kiekvieną laikotarpį gauti vis daugiau pinigų.

Pinigų valdymas:

Mokslinėje literatūroje teigiama, kad pinigai, kaip trumpalaikio turto išteklius, turėtų būti valdomi taip, kad jų būtų pakankamai tuo metu, kai jų prireikia normaliam įmonės funkcionavimui. Anot Černiaus (2014), Bikienės, Pučkienės (2012), Palepu, Healy (2010) valdant pinigus ir jų srautus pirmiausia reikia siekti, kad įmonė visuomet disponuotų pakankamomis pinigų sumomis, kurios lesitų siekti pagrindinio įmonės tikslo. Tai vienintelis išteklius, kurio perteklius yra mažesnė blogybė negu jo trūkumas. Todėl tam tikrais atvejais pinigų valdymo tikslas gali būti suformuluojamas netgi kaip siekis didinti įmonės turimų pinigų kiekį, taip mažinant įmonės nemokumo riziką.

Sarbapriya (2011) teigia, kad vertinant vidaus kontrolės aplinką reikėtų įvertinti pinigų kontrolės sistemą įmonėje, vadovavimo stilių, vadovų supratimą apie pinigų gavimo ir jų naudojimo būdus, reikėtų tirti ir išorės veiksnių įtaką pinigų srautams, t. y. pokyčius šalies finansų rinkose, makroekonominių pokyčių įtaką, valiutų kursų kitimą ir kt. Tuo tarpu *v*ertinant kontrolės procedūras reikėtų atkreipti dėmesį į tai, ar įmonėje patvirtinta įgaliojimų suteikimo atlikti ūkines operacijas tvarka, ar atskirtos ūkinių operacijų vykdymo, fiksavimo dokumentuose ir fizinės turto (pinigų) apsaugos funkcijos, ar paskirstyta atsakomybė už tam tikrų operacijų atlikimą, ar įmonėje nagrinėjamas kontrolės operacijų veiksmingumas.

Taigi valdant pinigus visuomet pradedama nuo jų poreikio nustatymo ir konkrečių datų, kada tų pinigų reikės (žr. 7 pav.)

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, 2014

7 pav. Pinigų srauto valdymo žingsniai

Mokslinės literatūros analizė atskleidė, kad pinigus valdyti pirmiausia pradedama nuo išlaidų planavimo, kai sudaromas grafikas numatant konkrečias dienas bei pinigų sumas, kurių reikės tam, kad įmonė galėtų normaliai funkcionuoti. Turint išmokų grafiką, kuriame nurodytos konkrečios sumos ir datos, atliekamas antras pinigų srauto valdymo žingsnis - būsimosios pinigų įplaukos ir turimi pinigai derinami prie numatomų išmokų grafiko. Siekiant tai padaryti, pirmiausia yra suplanuojamos tų pačių laikotarpių, kaip ir planuojant pinigų išmokas, piniginės įplaukos.

Teorinės studijos atskleidė, kad dažniausiai pasitaikančios apgaulės yra susijusios su grynųjų pinigų, čekių ir obligacijų vagystėmis, todėl įmonėje būtina parengti nuoseklią pinigų srautų kontrolės sistemą, kuri užtikrintų efektyvų pinigų valdymą:

- ūkinių operacijų kontrolė: reikėtų tikrinti kasos pajamų ir išlaidų orderius bei operacijų kasos knygoje teisingumą ir nustatyti, ar jie atitinka kasos darbo organizavimo ir kasos operacijų taisykles. Šiuose kasos operacijų dokumentuose daroma itin daug klaidų, iš jų kaip dažniausiai pasitaikančios minimos tokios: neteisingai įrašyta į kasą priimtų arba išduotų pinigų suma, nėra pinigus įmokėjusio arba gavusio asmens parašo, nėra vadovo arba kasininko parašų, nesunumeruoti kasos knygos lapai ir t.t. tikrinant šiuos dokumentus svarbu atkreipti dėmesį, ar visi parašai tikri, nesuklastoti, ar nėra praleistų numerių, kitaip tariant, ar nėra dingusių dokumentų. Kadangi pagrindinę pinigų dalį sudaro atsiskaitymai negrynaisiais pinigais per banką, todėl reikalinga bankų operacijų kontrolė, t.y. reikėtų tikrinti, ar tiksliai nurodyta pinigų suma buhalterinėje apskaitoje, ar teisingai perskaičiuoti valiutinių sąskaitų likučiai pagal valiutos kurso svyravimus, ar gauti pinigai sąskaitoje atitinka pinigus, kuriuos turėjo įmokėti pirkėjai už prekes / paslaugas. Svarbu nustatyti, kam ir už ką įmonė moka, kas ir kaip įformina atsiskaitymo operacijas;
- pinigų srautų kontrolės procedūros: tikrinimo procedūroje naudojamas natūrinis ir dokumentinis tikrinimas. Dokumentinė kontrolė padėtų nustatyti, ar tinkamai pasirašytos su kasininkais materialinės atsakomybės sutartys ir įforminti kasos operacijų įrašai, ar grynųjų pinigų likutis kasoje neviršija normalių mėnesinių įmonės poreikių, ar tikslūs banko

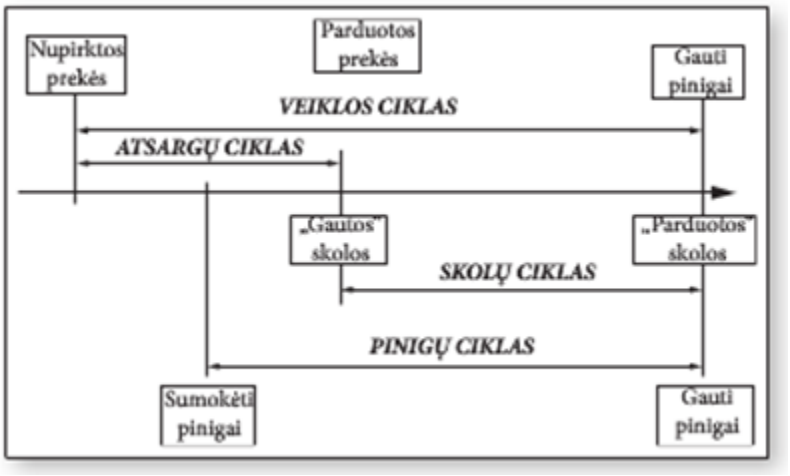
dokumentai, ar laiku išmokami ir gaunami pinigai. Natūrinio tikrinimo metu nustatomas pinigų likutis įmonės kasoje;

- pinigų srautų ataskaitos sudarymo kontrolė: pinigų srautų ataskaitos tikslas – gauti informaciją, kiek ir iš kokių šaltinių buvo gauta įplaukų ir kam jos buvo panaudotos. Tačiau įmonių buhalteriai, rengdami pinigų srautų ataskaitas, padaro daug klaidų, todėl būtina tikrinti. Siūloma į pinigų srautų kontrolės sistemą įtraukti ir pinigų pasisavinimo būdų tyrimą, nes pinigai yra pagrindinis vagysčių arba apgavysčių objektas (Kanapickienė, 2008).

Apibendrinant galima teigti, kad valdant pinigus, kai siekiama aprūpinti įmonės veiklą reikiamomis pinigų sumomis, pinigų kilmė tampa nebe tokia svarbi, svarbiau, kad jų būtų tiek, kiek tuo metu reikia ir jei įmanoma, kad šių pibnigų gavimas papildomai nieko nekainuotų.

Gautinų sumų valdymas:

Didžiausią finansinio turto dalį įmonėje dažniausiai sudaro pirkėjų skolos. Skolos įmonei – tai tarpinė pinigų būsena, bet dar ne patys pinigai. Tai paskutinis iš ciklų, kurie sudaro įmonės veiklos ciklą, apimantis visus trumpalaikių įmonės išteklių – atsargų, pinigų ir skolų ciklus (žr. 8 pav.).

Šaltinis: Černius, 2014, p. 336

8 pav. Įmonės veiklos ciklas ir sudedamosios jos dalys

Anot Soekhoe (2012) per vienerius metus gautinos sumos, kartu ir kredito valdymas yra balansavimas tarp pelningumo ir likvidumo. Kredito terminai yra pardavimų apimties didinimo veiksnys. Kuo ilgesnį apmokėjimo terminą suteikia įmonė savo klientui, tuo galimos didesnės pardavimų apimtys, kartu ir pelnas. Nepaisant to, kuo ilgesni kredito terminai, tuo daugiau pirkėjų skolų, tuo didesnė tikimybė atsirasti blogoms skoloms ir likvidumo problemoms. Sarbapriya (2011) papildo per vienerius metus gautinų sumų svarbumą trumpalaikiam turtui teikdamas, kad per vienerių metų gautinų sumų analizė yra sudėtinė apyvartinių aktyvų analizės dalis, todėl svarbu nagrinėti atskirų elementų poveikį įmonės būklei ir veiklos rezultatams. Įmonės tikslas yra vykdyti tokią kredito

politiką, kad kartu su kitais finansų valdymo sprendimais maksimizuotų įmonės savininkų turto vertę. Tačiau Blazenko, Vandezande (2003) pateikė bei pagrindė hipotezę, kad pardavimų skolon augimas ne visada sąlygoja pelno augimą. Jie pasiūlė atsižvelgti į dėl pardavimų apimties didinimo išaugusią kapitalo kainą. Taigi, prieš didindama gamybos apimtis, įmonė turėtų realiai įvertinti pardavimus, kad nenukentėtų dėl numanomų pardavimų bei blogų skolų.

Smith (1999) atliko tyrimą, kuriuo nustatė, kad pirkėjo kreditingumo įvertinimas nėra daugumos įmonių prioritetas priimant sprendimą parduoti skolon potencialiam pirkėjui ar ne. Dauguma įmonių pirmenybę teikė pirkėjo pritraukimui ar jo išlaikymui. Siekdama efektyviai valdyti per vienerius metus gautinas sumas, įmonė turi žinoti pardavimų kiekvienam potencialiam pirkėjui tikimybę, kaip siūloma kredito ir laukiamo apmokėjimo termino funkciją – laukiamo pelno – turi apimti keletą kintamųjų: siūlomo kredito terminą, nuolaidas už išankstinį apmokėjimą, pardavimų apimtis, kainą, sąnaudas ir pan.

Woodford (2010) teigia, kad įmonė turi turėti mažiausiai keturis kontroliuojamus veiksmus, kurie gali sąlygoti pirkėjų skaičių ir pirkėjų skolų sumą, tai būtų: pirkėjai, kuriems siūloma parduoti; siūlomo kredito terminai parduodant prekes; pinigų nuolaida už išankstinį apmokėjimą bei pirkėjų skolų išieškojimo procedūros.

Anot Bastos, Pindado (2005) per vienerius metus gautinos sumos yra labai rizikinga trumpalaikio turto rūšis. Visų pirma, kai pirkėjai turi galimybę apmokėti po tam tikro laiko, jie perka daugiau ir tuo pačiu didina įvairių prekių ar paslaugų apyvartą. Kita vertus, pinigai turi laiko vertę, t.y. jeigu ta pati pinigų suma yra gaunama vėliau, jos vertė yra mažesnė. Ir dar vienas bruožas – rinkos sąlygomis pirkėjų finansinė padėtis svyruoja ir kai kurie iš jų gali iš viso negrąžinti įmonei priklausančių pinigų. Tokiu būdu įmonė, suteikianti paslaugas kreditan, ne tik gali prarasti dalį pinigų vertės, bet ir išvis jų nesusigrąžinti. Autoriai teigia, kad mažos įmonės dažniau linkę siūlyti prekinį kreditą, nes siekia pakelti produkto reputaciją kokybės atžvilgiu; įmonės parduodančios ilgesnio produkcijos ciklo prekes prailgina ir pinigų surinkimo laikotarpį, jei parduoda aukštos kokybės produkciją; įmonės parduodančios produkciją, kurios kokybę sunku išmatuoti, suteikia ilgesnį kredito terminą, kad pirkėjui užtektų laiko patikrinti produkcijos kokybę bei žemos kokybės produktų pardavėjai yra linkę melagingai parduoti juos kaip aukštos kokybės. Šiuo atveju jie praranda galimybę apgaudinėti pirkėjus.

Bierman, Seymour (2012), Bukevičius, Burkšaitienė (2009), Aleknevičienė (2010) išskiria šiuos pirkėjų skolų valdymo etapus:

- sprendimo vykdyti prekybą skolon priėmimas ir optimalaus pardavimų skolon dydžio nustatymas;
- potencialaus pirkėjo kreditingumo įvertinimas;
- kreditavimo sąlygų pasirinkimas;

- pardavimų skolon poveikio įmonės pelningumui nustatymas;
- pirkėjų skolų surinkimas, neapmokėtų skolų administravimas ir išieškojimas.

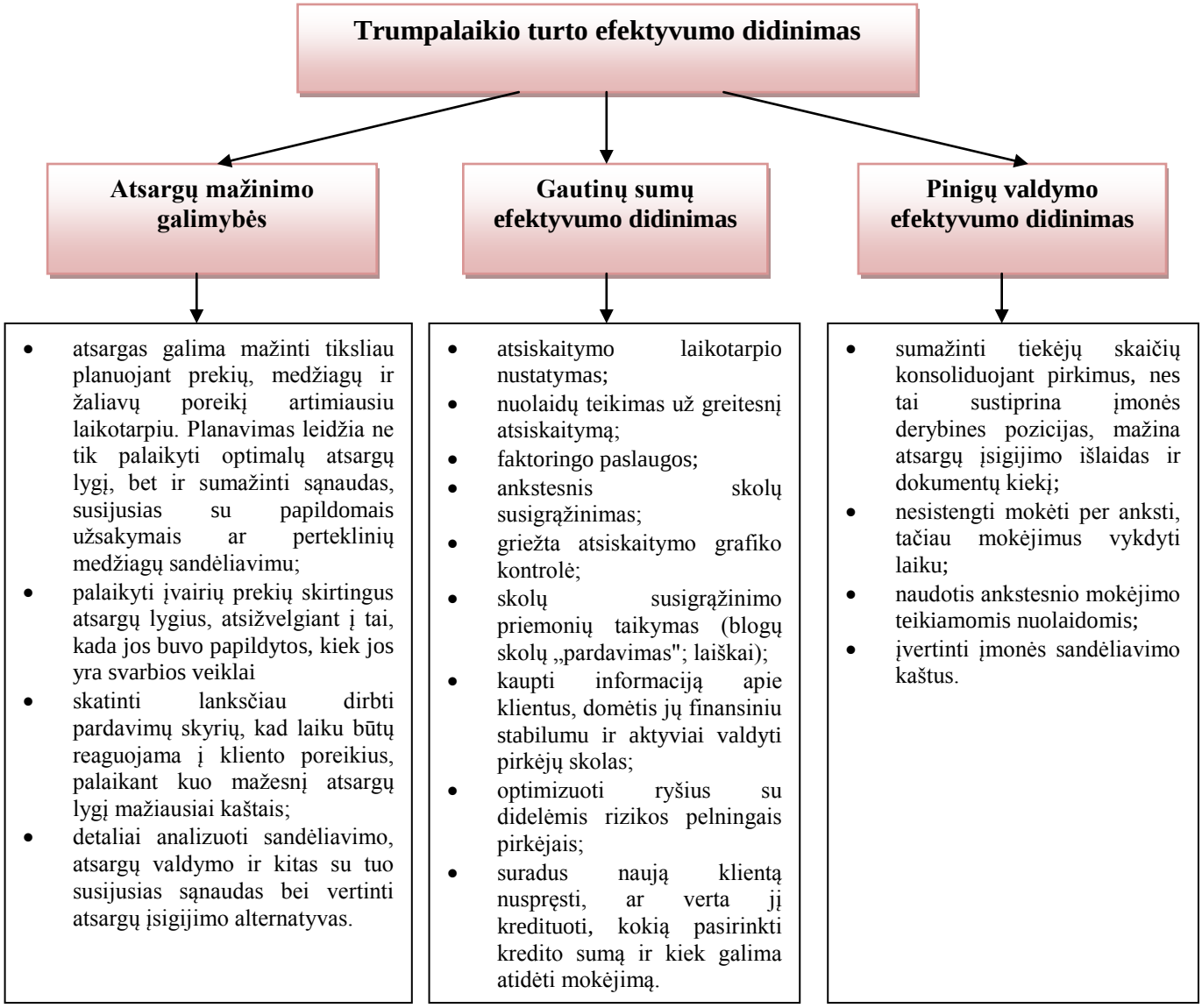
Anot mokslininkų, valdant skolas siekiamybė yra ta, kad skolon pardavus prekes visi paskolinti pinigai būtų atgauti kiek galima greičiau ir kuo mažiau prarandant (Černius, 2014, p. 336). Černiaus (2014) teigimu, valdant pirkėjų skolas yra susiduriama su dviem momentais:

- tai laikas, per kurį skolos, arba teisė į pirkėjų pinigus, pavirsta realiais pinigais.
- pinigų praradimas nesusigrąžinant pirkėjų skolų už parduotas prekes arba suteiktas paslaugas (Černius, 2014, p. 336-338).

Autoriaus Černiaus (2014) įvardinti pirkėjų skolų valdymo aspektai yra be galo svarbūs, kadangi pirmuoju atveju, kuo ilgiau pirkėjai delsia apmokėti skolas, tuo ilgiau įmonės pinigai yra skolose ir pati įmonė jais gali naudotis trumpesnį laiką. Vadinasi, įmonė nemokamai kredituoja savo pirkėjus, taip pati sukeldama riziką savo finansinei padėčiai. Akivaizdu, jog pirkėjų skolų matavimą galima išreiškti kartais ir dienomis (žr. 1 priedas). Paprastai yra naudojami du apyvartumo rodikliai: pirkėjų skolų apyvartumas kartais ir dienomis.

Apibendrinant teorines studijas pirkėjų skolų valdymo įmonių veikloje klausimu galima teigti, jog pirkėjų skolos mokslinėje litertūroje traktuojamos skirtingai, pasitelkiant skirtingas sąvokas ir jų interpretacijas, tačiau vieningai sutinka, jog tai ta svarbi trumpalaikio turto struktūros dalis, vidutiniškai sudaranti 20 – 25 proc. šio turto dalies. Tačiau apibdendrintai galime teigti, kad pirkėjų skolos – tai rizikinga trumpalaikio turto dalis, susijusi su prekių ir paslaugų tiekimu taikant atidėto mokėjimo sąlygą.

Bierman H., Seymour (2012), Amarjit (2010), Arbidane, Zelgalve (2012), Gill A., Biger N., Mathur (2010) ir kiti mokslininkai išskiria šias įmonės trumpalaikio turto valdymo gerinimo galimybes, kurios yra pateiktos 9 pav.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, 2014

9 pav. Trumpalaikio turto valdymo efektyvumo didinimo galimybės

Modelis leidžia tirti įmonės trumpalaikį turtą kaip bendrą sistemą, kuris užtikrintų įmonės geresnį trumpalaikio turto formavimą bei panaudojimą.

Teorinės studijos atskleidė, kad trumpalaikis turtas dalyvaudamas apyvartos procese, keičia savo formą: iš piniginės formos pereina į atsargų formą, paskui įgauna nebaigtos gamybos ir pagamintos produkcijos pavidalą, o pardavus produkciją, vėl gaunami pinigai. Kitaip nei ilgalaikio turto, kuris naudojamas ilgą laiką, trumpalaikio turto ciklas yra daug trumpesnis. Tokia trumpalaikio turto ekonominės esmės specifika suponuoja ir šio turto valdymo specifiką, kai valdymo sprendimai turi būti priimami gana greitai. Pagrindinės trumpalaikio turto grupės yra atsargos ir trumpalaikis finansinis turtas. Kiekviena trumpalaikio turto grupė turi savo valdymo specifiką ir skirtingai veikia galutinio finansinio įmonės tikslo siekimą. Taigi, svarbus kiekvienos įmonės tikslas pasirinkti optimalų

trumpalaikio turto dydį bei struktūrą, įvertinant įmonės veiklos specifiką, kadangi pusiausvyros pažeidimai įmonei sukelia daugybę neigiamų padarinių, tokių kaip įmonės veiklos ritmo sutrikimą.

2. TRUMPALAIKIO TURTO EFEKTYVUMO TYRIMO METODIKA

2.1. Tyrimo tikslas, imtis, uždaviniai

Siekiant atskleisti trumpalaikio turto valdymo aspektus įmonių veikloje, buvo atlikta keturių įmonių trumpalaikio turto valdymo analizė, kurios **tikslas** – įvertinti alkoholio stipriųjų gėrimų gamybos sektoriaus įmonių trumpalaikio valdymo ypatumus, pasiūlant trumpalaikio turto efektyvumo didinimo gerinimo galimybes.

Tyrimo instrumentas. Siekiant pateikti trumpalaikio turto valdymo situaciją alkoholio stipriųjų gėrimų gamybos sektoriaus įmonėse buvo atliekama 4 stambiausių įmonių, prekiaujančių stipriaisiais alkoholiniais gėrimais trumpalaikio turto analizė, remiantis 2011 – 2013 metų finansinėmis ataskaitomis, kurios pateiktos 4 – 7 prieduose.

Alkoholio stipriųjų gėrimų gamybos sektoriaus įmonių trumpalaikio turto horizontalioji ir vertikalioji analizė pateikta 2 – 3 priede.

Tyrimo imtis. Siekiant atskleisti tam tikro sektoriaus trumpalaikio turto valdymo ypatumus ir susiaurinti įmonių skaičių buvo pasirinktos įmonės, prekiaujančios stipriaisiais alkoholiniais gėrimais. Tokių įmonių Lietuvoje yra 5.

Tyrimo imtis – 5 respondentai (žr. 2 lentelę).

2 lentelė. Respondentai ir jų veikla

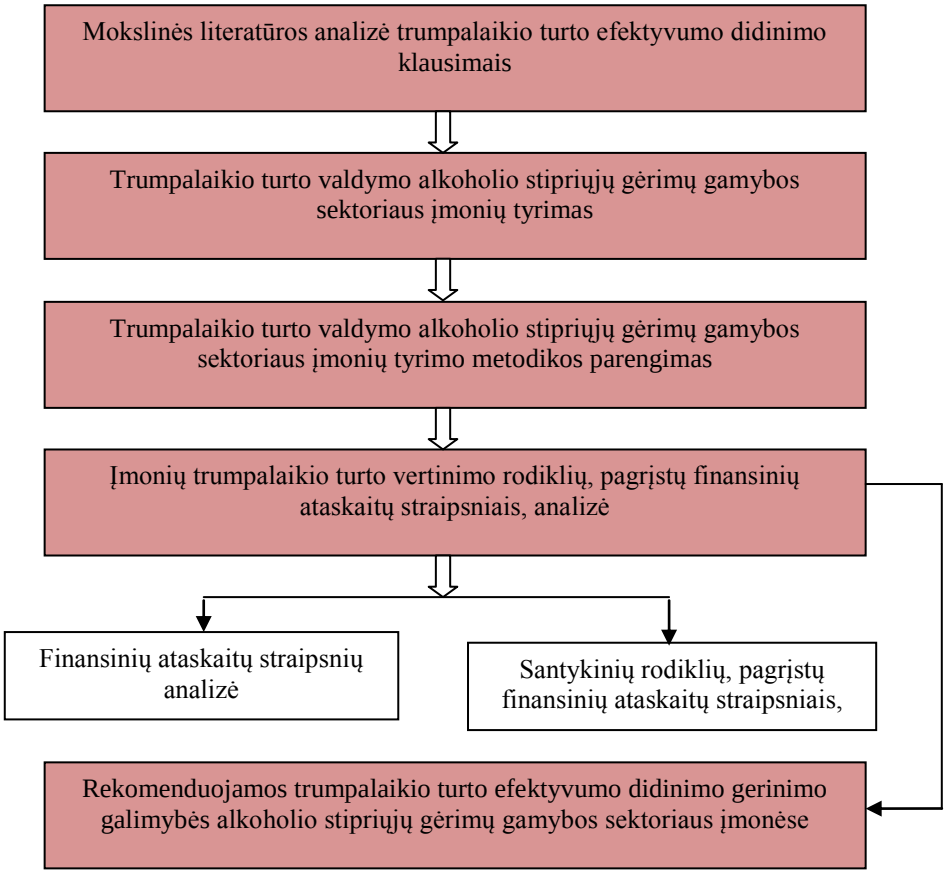
Pavadinimas	Veikla
AB „Alita"	Alkoholio produktų, įskaitant alkoholinius gėrimus, kurių tūrinė alkoholio koncentracija neviršija 22 proc. gamyba; Didmeninė ir mažmeninė prekyba alkoholiniai gėrimais
AB „Vilniaus degtinė"	Alkoholio produktų, įskaitant alkoholinius gėrimus, kurių tūrinė alkoholio koncentracija neviršija 22 proc. gamyba; Didmeninė ir mažmeninė prekyba alkoholiniai gėrimais
AB „Stumbras"	Alkoholio produktų, įskaitant alkoholinius gėrimus, kurių tūrinė alkoholio koncentracija neviršija 22 proc. gamyba; Didmeninė ir mažmeninė prekyba alkoholiniai gėrimais
AB „Anykščių vynas"	Alkoholio produktų, įskaitant alkoholinius gėrimus, kurių tūrinė alkoholio koncentracija neviršija 22 proc. gamyba; Didmeninė ir mažmeninė prekyba alkoholiniai gėrimais
UAB „Lietuviškas midus"	Alkoholio produktų, įskaitant alkoholinius gėrimus, kurių tūrinė alkoholio koncentracija neviršija 22 proc. gamyba; Mažmeninė prekyba alkoholiniai gėrimais

Atkreiptinas dėmesys, kad UAB „Lietuviškas midus" duomenys nebus nagrinėjami darbe, kadangi įmonės vadovybė nesutiko pateikti išsamių duomenų apie įmonę (duomenys viešai nėra koteruojami).

2.2. Tyrimo organizavimas ir eiga

Tyrimo eiga ir organizavimas. Remiantis keliamu baigiamojo darbo tikslu, uždaviniais bei teorine darbo dalimi, suformuota trumpalaikio turto valdymo tyrimo loginė schema (žr. 10 pav.).

Atliekant tyrimą buvo pasinaudota UAB „Creditinfo“, Lietuvos Statistikos Departamento ir kitomis viešomis informaciją teikiančiomis priemonėmis.

10 pav. Tyrimo loginė schema

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, 2014

Remiantis 10 paveikslu atliktas trumpalaikio turto valdymo alkoholio stipriųjų gėrimų gamybos sektoriaus įmonėse analizė.

Pirmuoju etapu buvo atliekamos trumpalaikio turto efektyvumo teorinės studijos, kurios atskleidė, kad nuo įmonės turimo trumpalaikio turto dydžio sudėties, struktūros, techninės būklės, saugojimo ir naudojimo labai priklauso jos finansinė būklė ir veiklos rezultatai, todėl trumpalaikio

turto analizei turi būti skiriamas išskirtinis dėmesys. Pagrindinės trumpalaikio turto grupės yra atsargos ir trumpalaikis finansinis turtas, kurių valdymo specifika yra skirtinga. Universalios, tinkančioms visoms įmonėms, trumpalaikio turto valdymo politikos nėra, todėl labai svarbu pritaikyti tokį trumpalaikio turto valdymo modelį, kad pagal individualius poreikius būtų galima kuo efektyviau valdyti trumpalaikį turtą.

Antruoju etapu parengta tyrimo metodika, kuri leis įvertinti alkoholio stipriųjų gėrimų gamybos sektoriaus įmonių trumpalaikio valdymo ypatumus, pasiūlant trumpalaikio turto efektyvumo didinimo gerinimo galimybes. Tyrimui atlikti buvo pasirinkta finansinių ataskaitų ir santykinių rodiklių analizė. Mokslininkai (Buškevičiūtė, Mačerinskienė (2009), Jefimovas (2008), Burkšaitienė (2008), Bikienė, Pučkienė (2012) ir kt.) dažniausiai mini tris trumpalaikio turto analizės rūšis:

- horizontalioji analizė;
- vertikalioji analizė;
- santykinė analizė.

Horizontalioji analizė atliekama tada, kai finansinių ataskaitų dydžiai lyginami su praėjusio laikotarpio ar užduočių duomenimis, o nukrypimas išreiškiamas absoliučiais arba santykiniais dydžiais. Ši analizė parodo trumpalaikio turto rodiklių dinamiką, tačiau neišryškina priežasčių, dėl kurių įvyko rodiklių pakitimai.

Naudojant horizontaliąją analizę svarbu įvertinti du dalykus:

- tinkamo lyginamo laikotarpio pasirinkimą;
- bazinių metų, su kuriais lyginama, pasirinkimą Rodiklių dinamikai neturi būti pasirinktas nei per trumpas laikotarpis, nes sunku matyti bendrą kitimo tendenciją, nei per ilgas laikotarpis, nes aplinka (ekonominė, politinė, teisinė, socialinė), kurioje veikia įmonė, gali iš esmės pasikeisti (Mackevičius, Poškaitė, Villis, 2011, p. 32).

Vertikalioji analizė atliekama tada, kai kiekvienas trumpalaikis turtas rodiklis lyginamas su bendruoju baziniu tos ataskaitos rodikliu, o gautas dydis išreiškiamas procentais. Atliekant keleto metų trumpalaikio turto struktūros analizę, galima nustatyti rodiklių tarpusavio ryšius bei jų pakitimų priežastis (Buškevičiūtė, Kanapickienė, Patašius, 2010, p. 16). Vertikaliosios analizės tikslas – nustatyti konkretaus rodiklio lyginamąją tam tikros visumos dalį procentais.

Tam, kad būtų galima deramai valdyti įmonių trumpalaikį turtą, reikalingi ir atitinkami santykiniai finansiniai rodikliai, kurie leistų išmatuoti ir įvertinti, kiek efektyviai valdomas trumpalaikis turtas visos įmonės mastu ir kiekvieno proceso metu atskirai (žr. 1 priedą). Santykiniai finansiniai rodikliai atspindi finansinių ataskaitų ir jų straipsnių tarpusavio ryšius (Buškevičiūtė, Kanapickienė, Patašius, 2010, p. 98).

Mackevičius J. (2007) teigia, kad santykinių rodiklių skaičiavimo krypties pasirinkimas priklauso nuo analizės tikslų. Norint objektyviai ir išsamiau ištirti įmonės finansinę būklė, veiklos

rezultatus, ilgalaikio bei trumpalaikio turto efektyvumą, santykinius rodiklius būtina skaičiuoti remiantis visomis finansinėmis ataskaitomis, visapusiškai juos nagrinėti, ieškoti jų tarpusavio ryšių, priklausomybės bei suderinamumo. Kadangi iš finansinės atskaitomybės galima apskaičiuoti gana daug santykinių rodiklių, todėl tikslinga juos sisteminti, apjungti į tam tikras grupes. Rodiklių apjungimas į vienarūšes grupes palengvina analitikų darbą, o informacijos vartotojams lengviau atsirinkti, kokie rodikliai tinkamesni operatyviniams ir perspektyviniams valdymo sprendimams priimti.

Alkoholio stipriųjų gėrimų gamybos sektoriaus įmonių finansinių ataskaitų duomenys rodo, o ir specialistai teigia, kad svarbiausios įmonės problemos yra pinigų įšaldymas atsargose, didelis įsipareigojimai, todėl santykinė analizė bus atliekama pagal likvidumo, efektyvumo ir pelningumo rodiklių grupes, kuriais siekiama atskleisti bei aptarti ne tik problemas, bet ir pasiekimus, atspindėti vykstančių įmonėse finansinių procesų ryšius, jų pakitimų pobūdį, priežastis.

Mokslinėje literatūroje yra pateikiama daugybė skirtingų santykinių finansinių rodiklių, tačiau toliau darbe aktualūs tik tiek rodikliai, kurie yra svarbūs vertinant trumpalaikio turto valdymo sukeltą poveikį finansiniu aspektu:

- trumpalaikio turto apyvartumas, kartais: parodo, kiek apyvartų per tiriamąjį laikotarpį padaro trumpalaikis turtas arba kiek pardavimo pajamų tenka vienam trumpalaikio turto eurui;
- atsargų apyvartumas, dienomis: parodo, kiek vidutiniškai dienų atsargos praguli sandėlyje neparduotos;
- pirkėjų skolų apyvartumas, dienomis: kuo šis rodiklis mažesnis tuo greičiau klientai apmoka jiems pateiktas sąskaitas, tuo įmonėje yra daugiau grynųjų pinigų ir ji veikia efektyviau;
- trumpalaikių įsipareigojimų apmokėjimo pinigais koeficientas: rodo, kokia dalis trumpalaikių įsipareigojimų gali būti padengta pinigais. Kuo rodiklis aukštesnis, tuo įmonės finansinė būklė geresnė.

Trečiuoju etapu atliekamas stipriųjų alkoholio gėrimų gamybos įmonių trumpalaikio turto valdymo lyginamoji analizė, kurios metu identifikuotos trumpalaikio turto valdymo problemos, jas lemiantys veiksniai.

Remiantis analizės metu gautais rezultatais, ketvirtame etape, pateikiami projektiniai pasiūlymai stipriųjų alkoholio gėrimų gamybos įmonių trumpalaikio turto efektyvumui didinti.

3. TRUMPALAIKIO TURTO EFEKTYVUMO TYRIMAS

Šiame skyriuje atliekama keturių alkoholio stipriųjų gėrimų gamybos sektoriaus įmonių trumpalaikio turto analizė, vertinant trumpalaikio turto sudėties, struktūros, dinamikos bei santykinių rodiklių analizę.

3.1. Trumpalaikio turto valdymo stipriųjų alkoholio gėrimų gamybos sektoriuje tyrimo rezultatai

Norint, kad įmonė pasiektų numatytus tikslus, gautų gerus finansinius rezultatus ir garantuotų veiklos tęstinumą, nepakanka turėti tam tikrą trumpalaikio turto sudėtį. Labai svarbi šio turto struktūra, t.y. tam tikri trumpalaikio turto elementai trumpalaikio arba viso turto (įskaitant ilgalaikį) dalį sudaro.

Alkoholio stipriųjų gėrimų gamybos sektoriaus įmonėms yra ypač svarbus efektyvus trumpalaikio turto panaudojimas dėl įmonių specifinės veiklos – didmeninės ir mažmeninės prekybos alkoholiniais gėrimais.

Alkoholio stipriųjų gėrimų gamybos sektoriaus įmonių finansinė atskaitomybė rengiama vadovaujantis Lietuvos Respublikos buhalterinės apskaitos ir Įmonių finansinės atskaitomybės įstatymais bei Verslo apskaitos standartais ir įmonėse patvirtintomis metodikomis, atsižvelgiama į veiklos tęstinumo principą.

Alkoholio stipriųjų gėrimų gamybos sektoriaus įmonių atsargos apskaitoje įvertinamos įsigijimo savikaina, o sudarant finansinę atskaitomybę – įsigijimo savikaina arba grynąja galimo realizavimo verte, atsižvelgiant į tai, kuri iš jų yra mažesnė. Atsargų nukainojimo iki grynosios galimo realizavimo vertės suma pripažįstama to laikotarpio, kuriuo buvo atliekami nukainojimai, veiklos sąnaudomis.

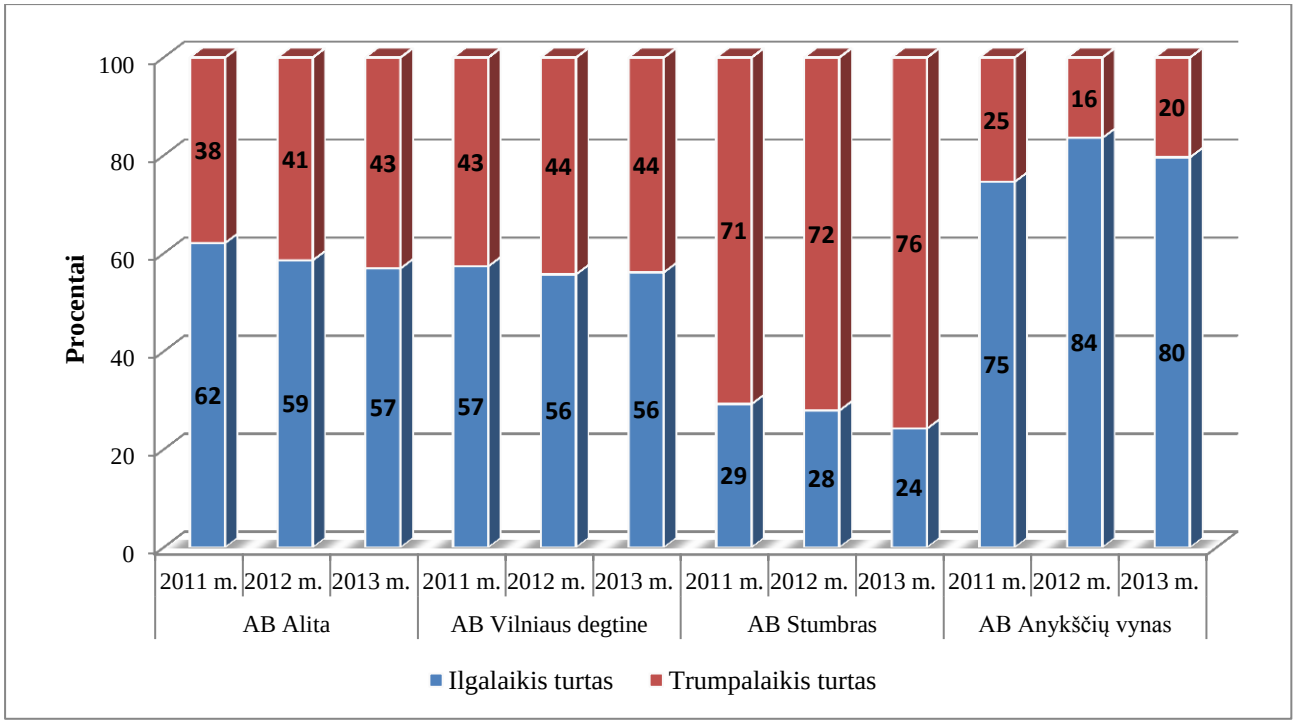
Atsargose nėra apskaitomas mažavertis inventorius ir kanceliarinės prekės, kurių vieneto savikaina neviršija įmonės nustatytos vertės ribos (neįskaitant PVM) ir naudingas tarnavimo laikas yra mažiau nei 1 metai. Pastarosios yra nurašomos į sąnaudas įsigijimo momentu. Kai pirkto turto vieneto įsigijimo vertė yra mažesnė už įmonės nustatytą vertės ribą, tačiau naudingo tarnavimo laikotarpis viršija 1 metus, toks turtas apskaitomas trumpalaikio turto sąskaitose (atsargos) arba tokių turto vienetų grupė.

Alkoholio stipriųjų gėrimų gamybos sektoriaus įmonių gautinos sumos balanse parodomos tikrąja verte, t.y. atėmus įvertintas abejotinas sumas. Abejotinų skolų sumos pripažįstamos ataskaitinio laikotarpio sąnaudomis. Atgavus anksčiau pripažintas abejotinas skolas, šiomis sumomis mažinamos ataskaitinio abejotinų skolų sąnaudos arba didinamos ataskaitinio laikotarpio pajamos.

Alkoholio stipriųjų gėrimų gamybos sektoriaus įmonių pinigus sudaro pinigai kasoje ir banko sąskaitose. Pinigai – tai litai (iki 2014 g. gruodžio mėn. 31 d.) ir kita valiuta. Sandoriai, denominuoti

užsienio valiuta, yra apskaitomi sandorio dieną galiojusiu oficialiu keitimo kursu: pajamos ir nuostoliai iš tokių sandorių bei užsienio valiuta denominuoto turto ir įsipareigojimų perskaičiavimo yra apskaitomi pelno (nuostolio) ataskaitoje. Tokie likučiai perskaičiuojami taikant metų pabaigoje galiojančius valiutų keitimo kursus. Alkoholio stipriųjų gėrimų gamybos sektoriaus įmonių pinigų ekvivalentais pripažįsta visus trumpalaikius likvidžius skolos vertybinius popierius, kuriuos įmanoma parduoti ne vėliau kaip per 3 mėnesius už tam tikrą iš anksto žinomą pinigų sumą.

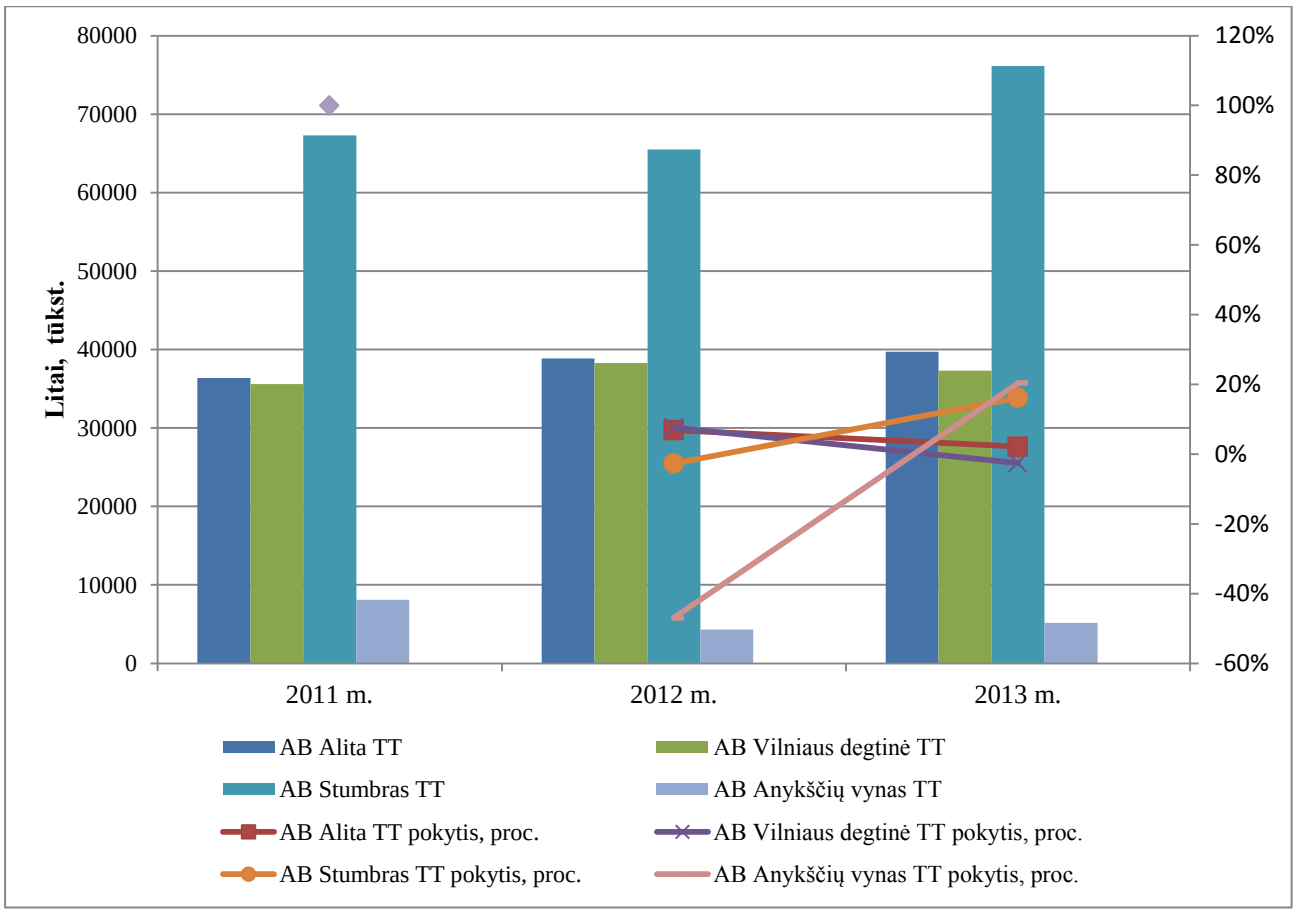
Alkoholio stipriųjų gėrimų gamybos sektoriaus įmonių turto sudėtis 2011 – 2013 m., proc. pateiktas 11 pav.

11 pav. Alkoholio stipriųjų gėrimų gamybos sektoriaus įmonių turto sudėtis 2011 – 2013 m., proc.

Alkoholio stipriųjų gėrimų gamybos sektoriaus įmonių turto sudėtis rodo, kad ilgalaikis turtas sudaro didžiausią dalį bendrame turte, išskyrus AB „Stumbras" įmonę (2013 m. IT sudarė tik 25 proc.).

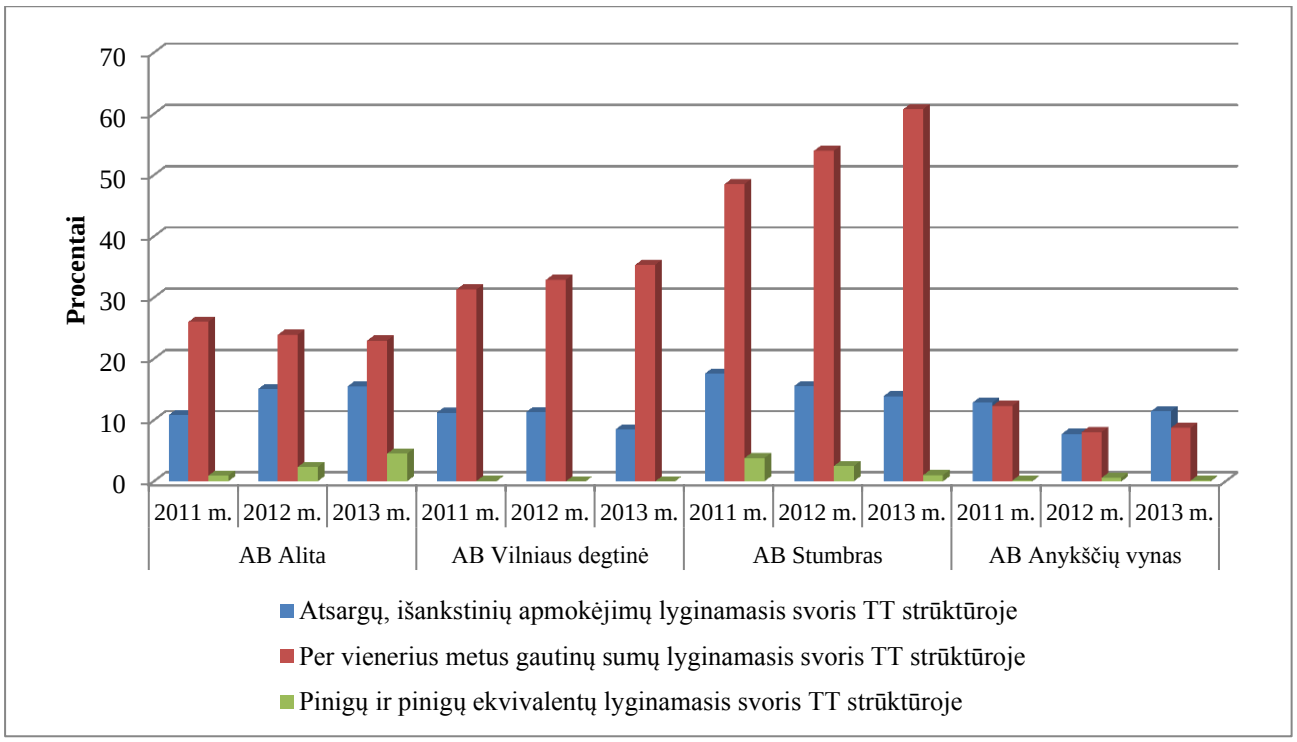
Alkoholio stipriųjų gėrimų gamybos sektoriaus įmonių trumpalaikio turto pokyčiai pateikti 12 pav.

12 pav. Alkoholio stipriųjų gėrimų gamybos sektoriaus įmonių trumpalaikio turto pokytis 2011 – 2013 m.,

Alkoholio stipriųjų gėrimų gamybos sektoriaus įmonių trumpalaikį turtą sudaro atsargos, išankstiniai apmokėjimai ir nebaigtos vykdyti sutartys, per vienerius metus gautinos sumos bei pinigai ir pinigų ekvivalentų grupės.

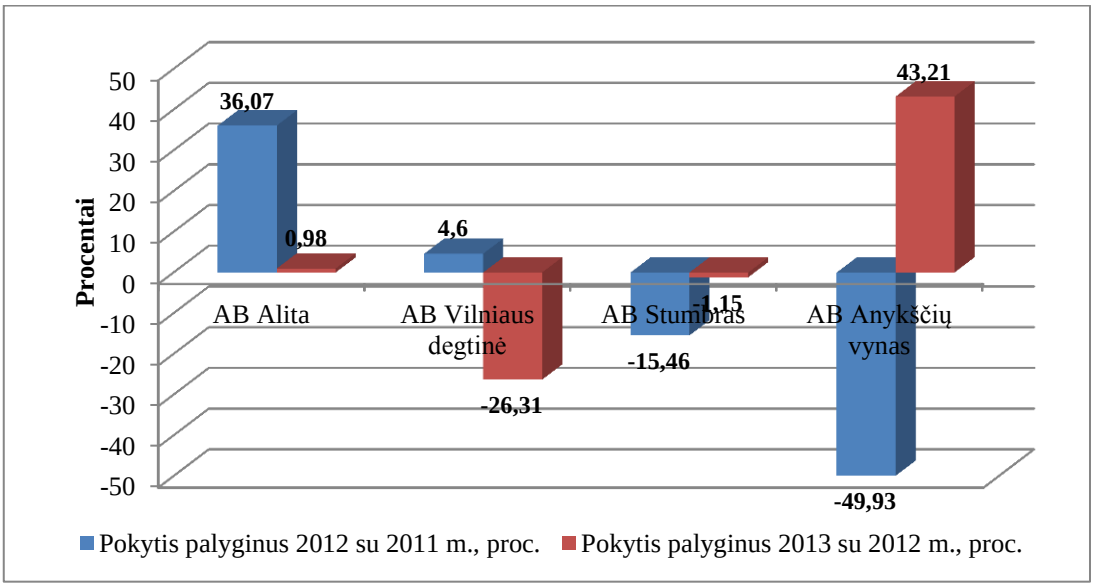
Alkoholio stipriųjų gėrimų gamybos sektoriaus įmonių atsargų, išankstinių apmokėjimų ir nebaigtų vykdyti sutarčių lyginamasis svoris trumpalaikio turto struktūroje pateiktas 13 pav.

13 pav. Alkoholio stipriųjų gėrimų gamybos sektoriaus įmonių atsargų, išankstinių apmokėjimų ir nebaigtų vykdyti sutarčių lyginamasis svoris TT struktūroje

Siekiant išsiaiškinti alkoholio stipriųjų gėrimų gamybos sektoriaus įmonių trumpalaikio turto kitimo tendencijas, bus atliekama trumpalaikio turto horizontalioji ir vertikalioji analizė, kuri parodys kas būtent įtakojo šio turto kitimą 2011 – 2013 m.

Alkoholio stipriųjų gėrimų gamybos sektoriaus įmonių atsargų, išankstinių apmokėjimų ir nebaigtų vykdyti sutarčių pokyčiai (žr. 14 pav.):

14 pav. Alkoholio stipriųjų gėrimų gamybos sektoriaus įmonių atsargų, išankstinių apmokėjimų ir nebaigtų vykdyti sutarčių pokyčiai 2011 - 2013 m.

AB „Alita" atsargos bendrame trumpalaikiame turte 2013 m. sudarė 14,41 proc. (atitinkamai 2012m. – 14,46 proc., 2011 m. – 10,53 proc.). AB „Alita" atsargų vertės nurašymas iki grynosios galimo realizavimo vertės 2013 m. gruodžio 31 d. sudarė 340 tūkst. litų (2012 m. – 495 tūkst. litų, 2011 m. – 420 tūkst. litų). AB „Alita" atsargų sumažėjimą 2013 m. įtakojo bendra metinė atsargų vertės, 2013 m. pripažintos sąnaudomis parduotų prekių savikainoje ir bendrosiose ir administracinėse sąnaudose bendrųjų pajamų ataskaitoje, suma yra 44 899 tūkst. litų (2012 m. – 36 233 tūkst. litų, 2011 m. 35 700 tūkst. litų). 2013 m. Įmonė veikė neišnaudodama visų savo gamybos pajėgumų, todėl priskirtinos 564 tūkst. litų (2012 m. – 574 tūkst. litų, 2011 m. – 1 254 tūkst. litų) pridėtinės gamybos išlaidos, patirtos dėl neišnaudotų pajėgumų, buvo pripažintos einamųjų metų bendrosiose ir administracinėse sąnaudose. 2013 m. įmonė yra apdraudusi atsargas 19 402 tūkst. litų sumai (2012 m. įmonė yra apdraudusi atsargas 15 000 tūkst. Lt) nuo gamtinių jėgų, gaisro ir kitos žalos. Visos apyvartoje esančios atsargos yra įkeistos bankui už paskolas ir finansines skola.

AB „Vilniaus degtinė" atsargos bendrame trumpalaikiame turte 2013 m. sudarė 8,48 proc. (atitinkamai 2012 m. – 11,02 proc., 2011 m. – 10,86 proc.). Įmonės atsargos 2013 m. turėjo tendenciją mažėti, tam įtakos turėjo įmonės pardavimų mažėjimas. 2013 m. pardavimo pajamos sudarė 55283 tūkst. Lt (2012 m. 55944 tūkst. Lt). Pajamos sumažėjo 1,2 proc., lyginant su praėjusių metų tuo pačiu laikotarpiu. Labiausiai įtakojo 40,7 proc. arba 5838 tūkst. litų sumažėją etilo alkoholio ir jo produktų pardavimai. Sumažėjimo priežastys: etilo alkoholio pasiūla rinkoje viršijo paklausą, didelės grūdų supirkimo kainos. Alkoholių, nealkoholinių gėrimų pardavimo pajamos per metus padidėjo 12,5 proc. arba 5177 tūkst. litų. Įmonė apskaito butelius kaip atsargas, kadangi įmonė nesitiki, kad po pradinio pardavimo juos bus galima dar kartą panaudoti. Gamyboje naudojami buteliai yra įtraukiami į pagamintų prekių savikainą.

AB „Stumbras" atsargos bendrame trumpalaikiame turte 2013 m. sudarė 13,90 proc. (atitinkamai 2012 m. – 15,56 proc., 2011 m. – 17,58 proc.). 2012 m. ir 2013 m. gruodžio 31 d. 20 000 tūkst. Lt vertės atsargos buvo įkeistos, siekiant užtikrinti paskolų grąžinimą

AB „Anykščių vynas" per 2013 m. pripažinta sąnaudomis atsargų vertė buvo 12038 tūkst. litų (per 2012 m., – 6349 tūkst. litų). 2013 m. atsargų nurašymas iki grynosios realizacijos vertės sudarė 275 tūkst. litų (2012 m. - 171 tūkst. litų). Atsargų nurašymas ir atstatymas yra įtraukti į administracines sąnaudas. 2013 m. įmonė veikė neišnaudodama visų savo gamybos pajėgumų, todėl priskirtos 56 tūkst. litų 92012 m. - 234 tūkst. litų) pridėtinės gamybos išlaidos, patirtos dėl neišnaudojamų pajėgumų, buvo pripažintos einamųjų metų administracinėse sąnaudose.

AB „Anykščių vynas" taip pat yra apdraudęs atsargas nuo gaisro, stichinių nelaimių ir kitos žalos 8000 tūkst. litų sumai. Įmonė bankui įkeitusi atsargas, kurių vertė sudaro 2880 tūkst. litų.

Tyrimo analizė atskleidė, kad alkoholio stipriųjų gėrimų gamybos sektoriaus įmonės gamybai reikalingas žaliavų ir medžiagų atsargas perka rinkos kainomis iš patikimų Lietuvos ir užsienio tiekėjų

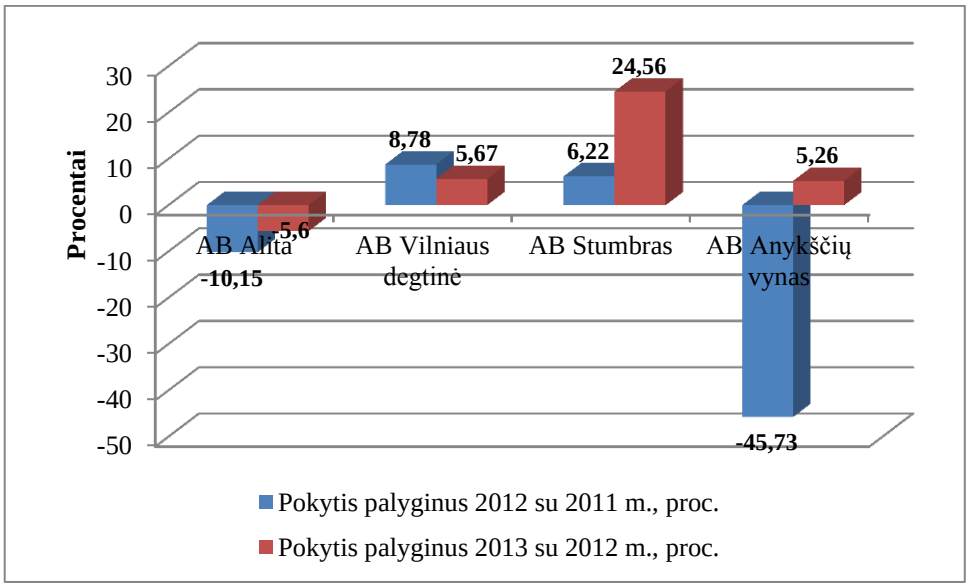
(tiekėjai pagal šalis: Lietuva – 52 proc., Baltarusija – 19 proc., Lenkija – 12 procentų, Prancūzija – 6 proc., kitos šalys – 11 proc.).

Apibendrintai galima teigti, kad alkoholio stipriųjų gėrimų gamybos sektoriaus įmonės:

- atsargas ra apskaitomos savikaina arba grynąja realizacine verte, priklausomai nuo to, kuri mažesnė. Savikaina apskaičiuojama FIFO metodu. Savikainą sudaro atsargų įsigijimo, gamybos ir konversijos sąnaudos ir kitos sąnaudos, susijusios su atsargų transportavimu bei paruošimu naudoti;
- atsargų mažėjimas ir staigus padidėjimas įvyksta dėl grūdų atsargų užpirkimo;
- dalį atsargų yra apdraudusios nuo gaisro, stichinių nelaimių;
- dalį atsargų yra įkeitusios bankams;
- neišnaudodama visų savo gamybos pajėgumų.

Alkoholio stipriųjų gėrimų gamybos sektoriaus įmonių per vienerius metus gautinos sumos:

Alkoholio stipriųjų gėrimų gamybos sektoriaus įmonių per vienerius metus gautinų sumų pokyčiai 2011 – 2013 m. pateikti 15 pav.

15 pav. Alkoholio stipriųjų gėrimų gamybos sektoriaus įmonių per vienerius metus gautinų sumų pokyčiai 2011 – 2013 m.

Nagrinėjamos keturios didžiausios (pagal pardavimus ir turimą turtą) alkoholinių stipriųjų gėrimų įmonės savo klientams taiko 30-45 dienų arba 45-60 dienų atidėto mokėjimo terminus. Dažniausiai taikomi atidėto mokėjimo terminai yra iki dviejų mėnesių trukmės, todėl galima teigti, būtent šie mokėjimo atidėjimo terminai, sukurdami kreditinius santykius tarp įmonių (kai tiekėjai kredituoja pirkėjus), sukelia ir kredito riziką.

Antroje lentelėje išskaidytos alkoholio stipriųjų gėrimų gamybos sektoriaus įmonių per vienerius

metus gautinų sumų vėlavimai pagal dienų laikotarpį.

3 lentelė. Alkoholio stipriųjų gėrimų gamybos sektoriaus įmonių per vienerius metus gautinų sumų vėlavimai, proc.

	2011 m.	2012 m.	2013 m.	Pasikeitimai (-,+) palyginus 2012 m. su 2011 m., proc.	Pasikeitimai (-,+) palyginus 2013 m. su 2012 m., proc.
Neuždelstos	32	29	28	-9,38	-3,45
Uždelstos 0 – 30 dienų	38	34	32	-10,53	-5,88
Uždelstos 31 – 60 dienų	16	24	30	50,00	25,00
Daugiau nei 61 dienų	14	13	10	-7,14	-23,08
Iš viso:	**100**	**100**	**100**		

Vidutinis pirkėjų skolų padengimo terminas rodo vidutinį pardavimo dienų skaičių, už kurias įmonė negavo pinigų. Iš 2 lentelės duomenų matyti, kad pirkėjai savo skolas padengia ne laiku. 2013 m. lyginant su 2012 m. ir 2011 m., neuždelstų apmokėtų skolų padidėjo, o tai nelabai gerai įmonėms, kadangi įmonė tuos skolintus pinigus galėtų investuoti pelnui uždirbti. Žinant, kad įmonės suteikia 30–90 dienų mokėjimo atidėjimo terminus, galima teigti, kad jos nuolat būna suteikusios kreditų, kurių bendra vertė siekia nuo 1/12-osios šių įmonių metinių pajamų. Įmonėms rekomenduojama trumpinti mokėjimų atidėjimo terminus, nes ilgindamos mokėjimo terminus nesprendžia vėlavimų problemos, bet ją dar pagilina. O spręsti šią problemą reikėtų tuos terminus sutrumpinant arba iš viso kitais būdais: pvz., pasirenkant atitinkamas pirkėjams mažiau laisvės paliekančias atsiskaitymų valdymo priemones, tokias kaip kreditų draudimas, faktoringas ar skolų išieškojimas.

Apibendrinant galima teigti, atsiskaitymų vėlavimai sukelia dvejopo pobūdžio problemas. Pirmiausia tai likvidumo problema. Vėluojantys atsiskaitymai sumažina grynųjų pinigų kiekį įmonėje ir sukelia likvidumo riziką, dėl kurios net pelningai dirbančios įmonės gali bankrutuoti (beje, netinkamas pinigų srautų valdymas – statistiškai daug dažnesnė įmonių nemokumo ir bankroto priežastis nei nuostolinga veikla). Kitas likvidumo problemos aspektas – finansavimo problema, t. y. papildomų išteklių poreikis finansuoti vėluojančias pirkėjų skolas. Galiausiai tai susiję ir su papildomomis finansinėmis išlaidomis, nes vėluojančios pirkėjų skolos, kaip kredito forma, papildomų pajamų nesukuria, tačiau jų finansavimas dažniausiai kainuoja (nebent jos būtų finansuojamos vėluojančiomis skolomis tiekėjams, tačiau dažniausias papildomo finansavimo šaltinis – išaugę trumpalaikiai įsipareigojimai bankams, suteikiami kredito linijos ar overdrafto pavidalu).

Dar vienas svarbus rodiklis nagrinėjant pirkėjų skolų valdymą įmonėse – turimas pirkėjų (klientų) skaičius. Nuo pirkėjų skaičiaus labai priklauso įmonės veikla: kuo turimas didesnis skaičius klientų, tuo įmonei lengviau. Ir atvirkščiai: kai dirbama su keliais klientais, vienam iš jų uždelsus

apmokėti arba bankrutavus jau pati įmonė susiduria su sunkumais. Todėl gerai diversifikuoti pirkėjai ne tik mažina įmonės tikimybę patirti nuostolius, bet ir sąlygoja geresnę klientų portfelio kokybę.

AB „Alita" per vienerius metus gautinos sumos bendrame trumpalaikiame turte 2013 m. sudarė 23 proc. (atitinkamai 2012 m. – 23,95 proc., 2011 m. – 26,06 proc.). Iš nagrinėjamų įmonių AB „Alita" būdinga didelė kredito rizikos koncentracija (2013 m. virš 55 proc. visos apyvartos, 2012 m. – 85 proc.), susijusi su trimis pagrindiniais klientais (UAB Maxima LT, UAB „Rivona“, UAB „Palink").

AB „Vilniaus degtinė" per vienerius metus gautinos sumos bendrame trumpalaikiame turte 2013 m. sudarė 35,36 proc. (atitinkamai 2012 m. – 32,91 proc., 2011 m. – 31,34 proc.). Tuo tarpu 2013 m. AB „Vilniaus degtinė" pardavimai į ES ir trečiųjų šalių rinkas sudarė apie 19 proc. (lyginant su 2011 m. jie padidėjo 6 proc.). Įmonė kontroliuoja kredito riziką taikydama kredito sąlygas ir atlikdama rinkos analizės procedūras. Įmonėje nėra reikšmingos kredito rizikos koncentracijos, nes pardavimai yra paskirstyti skirtingiems pirkėjams. Įmonė peržiūri savo gautinas sumas, įvertindama vertės sumažėjimą kartą per ketvirtį. Gautinų sumų vertės sumažėjimo nuostoliai pripažįstami mokėti pradelsus 1 metus. Vadovybė, nuspręsdama ar vertės sumažėjimo nuostoliai turi būti apskaityti bendrųjų pajamų ataskaitoje, įvertina ar yra prieinamų duomenų, rodančių, kad pinigų srautai iš gautinų sumų portfelio pastebimi sumažės prieš tai, kai šis sumažėjimas gali būti nustatytas šio portfelio kiekvienai gautinai sumai individualiai. Vadovybė įvertina tikėtinus pinigų srautus iš skolininkų, remiantis skolininkų su panašia kredito rizika istorine nuostolių patirtimi. Metodai ir prielaidos, naudojami pinigų srautų sumų ir jų gavimo laiko įvertinimui, yra pastoviai peržiūrimi, siekiant sumažinti skirtumus tarp įvertintų ir faktinių nuostolių.

AB „Stumbras" per vienerius metus gautinos sumos bendrame trumpalaikiame turte 2013 m. sudarė 60,78 proc. (atitinkamai 2012 m. – 53,98 proc., 2011 m. – 48,55 proc.). AB „Stumbras" taip pat būdinga didelė kredito rizikos koncentracija (2013 m. virš 68 proc. visos apyvartos, 2012 m. – 75 proc.), susijusi su dešimt pagrindinių pirkėjų. Įmonė susiduria su kredito rizika, dėl kurios viena sandorio šalis gali patirti nuostolių, jeigu kita sandorio šalis neįvykdo įsipareigojimų. 2013 m. gruodžio 31 d. 2 598 tūkst. litų (2012 m. – 1 513 tūkst. litų) vertės prekybos gautinos sumos buvo pradelstos, bet nenuvertėjusios. Šios sumos susijusios su atskirais pirkėjais, kurie pastaruoju metu vykdo savo įsipareigojimus. 2013 m. gruodžio 31 d. 1 945 tūkst. litų vertės prekybos gautinos sumos (2012 m. – 1 862 tūkst. litų) buvo nuvertėjusios ir joms buvo suformuoti atidėjiniai. Atskirai įvertintos nuvertėjusios gautinos sumos yra susijusios su užsienio pirkėjais, kurie netikėtai atsidūrė sunkioje ekonominėje situacijoje. Tikimasi atgauti dalį gautinų sumų. Įmonei kredito rizika kyla dėl prekių pardavimo sandorių, kuriems taikomi kredito limitai ir kitų sandorių, dėl kurių atsiranda finansinis turtas. Kredito rizika kyla dėl pinigų ir pinigų ekvivalentų bei iš pirkėjų gautinų sumų patiriamos kredito rizikos, įskaitant gautinų sumų likučius. Nors įmonė kontroliuoja kredito riziką taikydama kredito sąlygas ir atlikdama rinkos analizės procedūras, tačiau šios įmonės gautinų sumų padidėjimas

yra didžiausias alkoholio stipriųjų gėrimų sektoriuje palyginus 2013 m. su 2012 m., tam didžiausią įtaką turėjo pirkėjų skolų žymus padidėjimas.

AB „Anykščių vynas" klientai yra taip pat didmenininkai, 2013 m. daugiau nei 70 proc. klientų vykdo sandorius su įmone jau kelerius metus ir nė iš vieno iš klientų nebuvo pripažintas nuostolis dėl vertės sumažėjimo. Nenuolatiniai klientai turi susimokėti iš anksto. Įmonė peržiūri gautinas sumas dėl vertės sumažėjimo ne rečiau kaip kartą per ketvirtį. Nuspręsdama, ar vertės sumažėjimo nuostoliai turi būti pelne (nuostoliuose), įvertina, ar yra požymių, rodančių, kad pinigų srautai iš gautinų sumų portfelio pastebimai sumažės, iki bus nustatytas konkrečios gautinos sumos tame portfelyje sumažėjimas. Tokie požymiai gali būti neigiami skolininkų mokėjimai arba nacionalinių ar vietinių ekonominių sąlygų pokyčiai, darantys įtaką gautinų sumų grupei. Vadovybė įvertina tikėtinus pinigų srautus iš skolininkų, remiantis skolininkų su panašia kredito rizika istorine nuostolių patirtimi. Metodai ir prielaidos, naudojami pinigų srautų sumų ir jų gavimo laiko ateityje įvertinami, yra nuolat peržiūrimi, darantys įtaką gautinų sumų grupei.

Nors paskolų ir gautinų sumų surinkimui gali daryti įtaką ekonominiai veiksniai, AB „Anykščių vynas" vadovybė mano, kad nėra reikšmingos rizikos, išskyrus tą, kuriai atidėjiniai jau apskaityti. Įmonė kontroliuoja kredito riziką, nustatydama kredito sąlygas ir rinkos analizės procedūras.

Apibendrinant galima teigti, jog alkoholio stipriųjų gėrimų gamybos sektoriaus įmonės:

- dirba su dideliu skaičiumi pirkėjų (išskyrus AB „Alita", AB „Stumbras"), kas leidžia daryti išvadą, kad dėl kelių pirkėjų nemokumo įmonės neturėtų patirti sunkumų planuojant pinigų srautus;
- pagrindinės priežastys, sąlygojančios pirkėjų vėlavimą apmokėti yra susijusios su finansiniais sunkumais ir sąmoningu vėlavimu siekiant užlaikyti lėšas, kol pirkėjai gaus apmokėjimus iš savo pirkėjų.

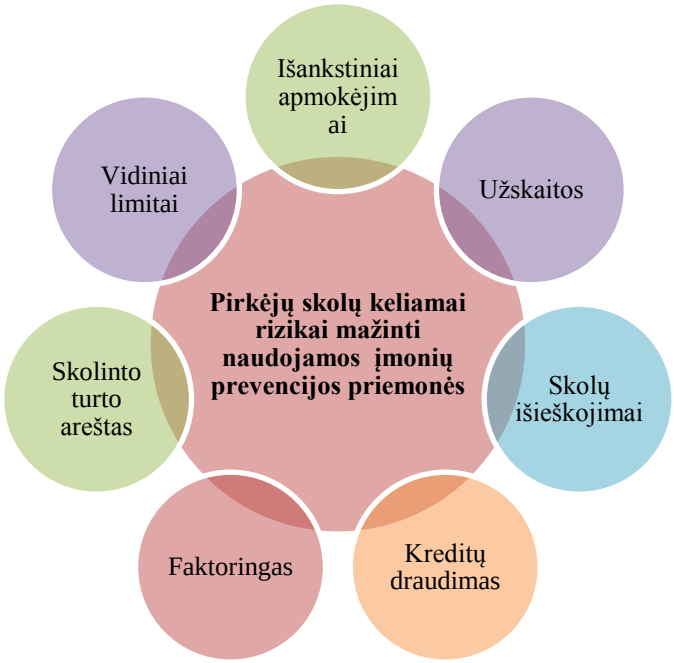
Dauguma įmonių, suvokdamos pirkėjų skolų keliamą riziką imasi atitinkamų prevencijos priemonių šiai rizikai mažinti. Apibendrinta alkoholio stipriųjų gėrimų gamybos sektoriaus įmonių pirkėjų kreditavimo politika remiasi šiais pirkėjų nustatymais:

- pardavimo - pirkimo sutarties parengimas: kreditavimo vadybininkas kartu su įmonės juristu parengia sutartis su pirkėjais ir jose labai detaliai aptariama esmines sąlygos, nustatančios sutarties sąlygų nevykdymo arba netinkamo vykdymo padarinius, tarpusavio atsiskaitymų tvarką, akredityvų, vekselių bei kitų garantijų panaudojimą ir pan. Šios sutartys yra tipinės ir išimtys taikomos tik su atitinkamo lygio vadovo leidimu. Viena iš pagrindinių sėkmingo sistemos funkcionavimo sąlygų – jokie pardavimai skolon negalimi be raštiško susitarimo;
- informacijos apie klientus kaupimas. Net labai gerai parengta sutartis dar neužtikrina, kad prekes parduosime mokiam ar sąžiningam pirkėjui. Todėl prieš priimant sprendimą kredituoti partnerį labai svarbu įvertinti jo patikimumą. Tam galima pasinaudoti įvairiais vidiniais ir

išoriniais informacijos šaltiniais (savo patirtimi, partnerio kredito įstaiga ar pan.). Finansinė atskaitomybė (tai yra vieša informacija), atsiliepimai spaudoje taip pat yra svarbus partnerio vertinimo šaltinis. Pagal surinktą informaciją galima numatyti kliento finansinį stabilumą;

- pardavimo periodo optimizavimą: įvertinama, koks atsiskaitymų periodas bus palankus partneriams ir pačiai įmonei, t. y. nepakenks jos finansiniam stabilumui, be to, periodas numatyta pirkėjų skatinimas už ankstesnį atsiskaitymą nei sutartyje nustatytas.
- limitų nustatymas: kiekvienas klientas žino, kokia kredito suma jam suteikiama. Sistema veikia taip: skolon galima pirkti tik neviršijant šio limito. Jį panaudojus, prekės neparduodamos. Padengus – vėl galima pirkti skolon. Kai pirkėjas yra nedrausmingas, limitas gali būti sumažinamas iki mažiau rizikingos sumos. Taip kiek įmanoma sumažinama galimybė susidaryti abejotinoms skoloms;
- Gautinų sumų ir įsipareigojimų inventorizacija: su pirkėjais, kuriems per mėnesį išrašoma daug sąskaitų, likučiais derinami kas mėnesį – taip išvengiama skausmingų neatitikimų padarinių metų pabaigoje.

Alkoholio stipriųjų gėrimų gamybos sektoriaus įmonių pirkėjų skolų keliamai rizikai mažinti naudojamos prevencijos priemonės pateiktos 16 pav.

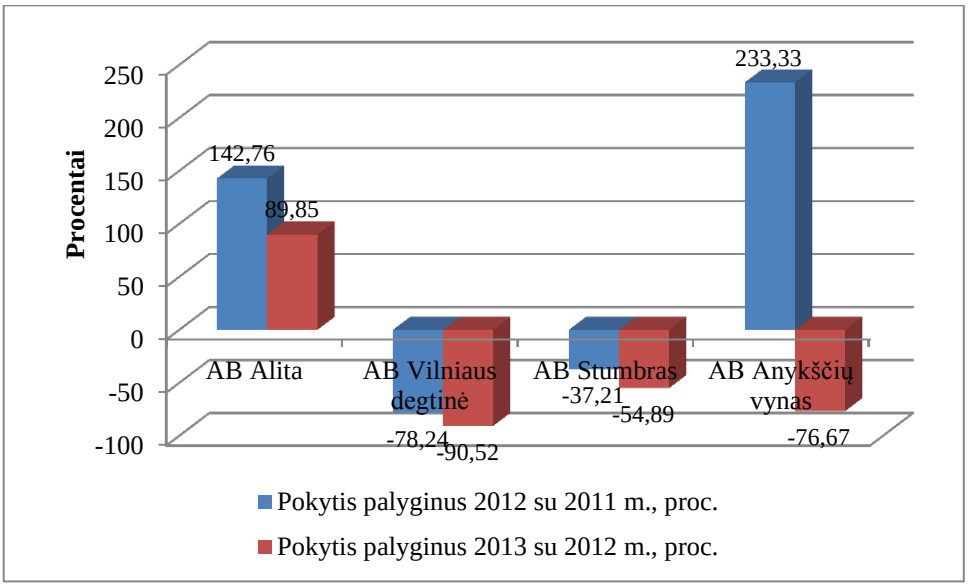
16 pav. Alkoholio stipriųjų gėrimų gamybos sektoriaus įmonių pirkėjų skolų keliamai rizikai mažinti naudojamos prevencijos priemonės

Kai kurias kredito rizikos mažinimo priemones lengva naudoti, bet jos negarantuoja visiškos apsaugos (išankstiniai mokėjimai, skolų išieškojimas, užskaitos, vidiniai kredito limitai), o kitos užtikrina visišką apsaugą, bet sunkiau pritaikomos (garantija, laidavimas).

Apibendrinant galima teigti, kad alkoholio stipriųjų gėrimų gamybos sektoriaus įmonių atsiskaitymų vėlavimai gali sukelti nuostolių dėl pirkėjų nemokumo, todėl labai svarbu laiku pritaikyti prevencijos priemones pirkėjų skolų keliamai rizikai mažinti. Sudėtingesnes ir brangesnes priemones, tokias kaip kreditų draudimas ar faktoringas, naudoja įmonės tiems klientams, kurie praeityje vėlavo su atsiskaitymais, o paprastesnes ir pigesnes, tokias kaip užskaitos ar išankstiniai mokėjimai, taiko toms įmonės, kurie laiku atsiskaito su įmone.

Alkoholio stipriųjų gėrimų gamybos sektoriaus įmonių pinigai ir pinigų ekvivalentai:

Alkoholio stipriųjų gėrimų gamybos sektoriaus įmonių pinigų ir pinigų ekvivalentų pokyčiai 2011 – 2013 m. pateikti 17 pav.

17 pav. Alkoholio stipriųjų gėrimų gamybos sektoriaus įmonių pinigų ir pinigų ekvivalentų pokyčiai 2011 – 2013 m.

AB „Alita" pinigai ir pinigų ekvivalentai bendrame trumpalaikiame turte 2013 m. sudarė 4,52 proc. (atitinkamai 2012 m. – 2,34 proc., 2011 m. – 0,94 proc.). AB „Alita" pinigus ir jų ekvivalentus sudaro grynieji pinigai Lietuvos bankuose ir kasoje, todėl su jais susijusi kredito rizika yra minimali.

AB „Vilniaus degtinė" pinigai ir pinigų ekvivalentai bendrame trumpalaikiame turte 2013 m. sudarė 0,01 proc. (atitinkamai 2012 m. – 0,01 proc., 2011 m. – 0,06 proc.). AB „Vilniaus degtinė" užtikrina, kad prireikus turėtų pakankamai grynųjų pinigų, kad galėtų padengti planuojamas veikos išlaidas ir finansinius įsipareigojimus. Šis užtikrinimas neapima galimų nenuspėjamų nepaprastųjų aplinkybių (pvz., stichinių nelaimių) įtakos. Reikiamas apyvartinių lėšų poreikiui užtikrinti įmonė yra sudariusi su banku kredito linijų eurais sutartį.

AB „Stumbras" pinigai ir pinigų ekvivalentai bendrame trumpalaikiame turte 2013 m. sudarė 1,02 proc. (atitinkamai 2012 m. – 2,5 proc., 2011 m. – 3,80 proc.). AB „Stumbras" 2013 m. gruodžio

31 d. 42 000 tūkst. Lt (2012 ir 2011 m. – 42 000 tūkst. Lt) pinigai banke ir būsimi pinigų srautai į banko sąskaitas įkeisti siekiant užtikrinti banko paskolų grąžinimą ir prievolių pagal Overdrafto sutarties įvykdymą.

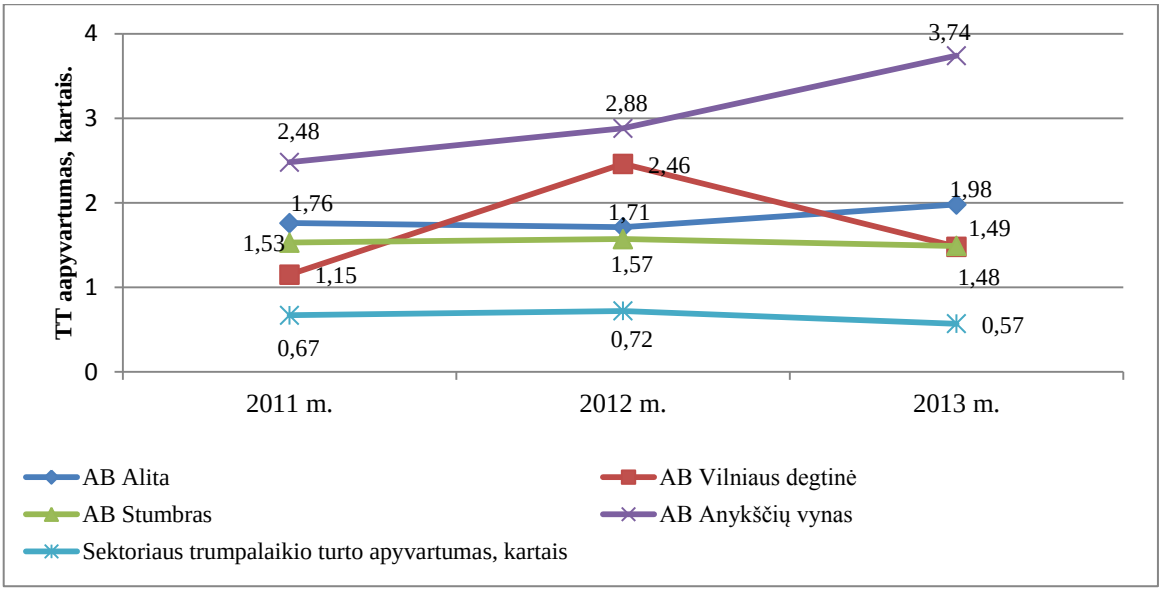
AB „Anykščių vynas" pinigai ir pinigų ekvivalentai bendrame trumpalaikiame turte 2013 m. sudarė 0,14 proc. (atitinkamai 2012 m. – 0,57 proc., 2011 m. – 0,14 proc.). AB „Anykščių vynas" 2013 m. 31 tūkst. litų grynųjų pinigų, esančių banke, ir pinigų įplaukos į pagrindinę banko sąskaitą buvo įkeisti bankui kaip paskolos grąžinimo užtikrinimas.

Apibendrinant alkoholio stipriųjų gėrimų gamybos sektoriaus įmonių pinigų ir pinigų ekvivalentų pokyčius galima teigti, kad pinigai yra pagrindinis finansavimo šaltinis, leidžiantis palaikyti ir plėtoti įmonės veiklą, grąžinti paskolas, išmokėti dividendus bei daryti naujas investicijas. Įmonių pagrindiniai pinigų srautai yra iš pagrindinės veiklos pinigų srautų. Be to, visos alkoholio stipriųjų gėrimų gamybos sektoriaus įmonės neturi „nedirbančių" pinigų – jos turi tiek, kad būtų vykdomi įprastiniai įmonės veiklai sandoriai, ir tiek, kad patenkintų poreikius, kurių gali staiga atsirasti.

Alkoholio stipriųjų gėrimų gamybos sektoriaus įmonių santykinių rodiklių skaičiavimas:

Kaip minėta, trumpalaikis turtas sunaudojamas per vieną gamybos ciklą ir savo vertę iš karto perkelia į gaminamos produkcijos savikainą kartu keisdamas fizinę formą. Įmonės trumpalaikio turto apyvartumas turi didelę įtaką finansinei būklei ir veiklos pelningumui, nes jam sulėtėjus didėja turto dydis, o kartu ir į jį investuotas pinigų suma.

Įmonės trumpalaikio turto apyvartumas turi didelę įtaką jos finansinei būklei ir veiklos pelningumui, nes jam sulėtėjus didėja turto dalis, o kartu ir į jį investuotų pinigų suma. Alkoholio stipriųjų gėrimų gamybos sektoriaus įmonių trumpalaikio turto apyvartumas kartais pateikiamas 18 pav.

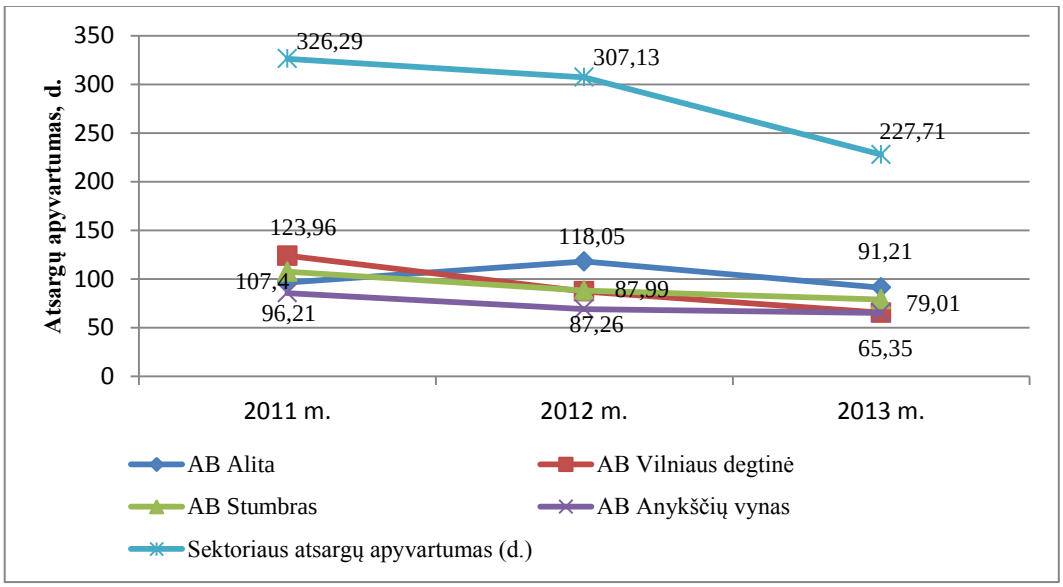

18 pav. Alkoholio stipriųjų gėrimų gamybos sektoriaus įmonių trumpalaikio turto apyvartumas kartais 2011 – 2013 m.

Tyrimo analizė parodė, kad visų alkoholio stipriųjų gėrimų gamybos sektoriaus įmonių trumpalaikio turto apyvartumas kartais yra aukštesnis nei sektoriaus trumpalaikio turto apyvartumas kartais. AB „Anykščių vynas" efektingiausiai išnaudoja savo trumpalaikį turtą, kadangi jis per tiriamąjį laikotarpį padarė daugiausia apyvartų ir trumpalaikis turtas dirbo pelningiausiai.

Labai svarbu nuolat analizuoti atsargų apyvartumo rodiklį, nes didelėms atsargoms sukaupti įmonei reikia daug pinigų, kita vertus, per mažos atsargos gali sutrikdyti normalų veiklos ciklą.

Alkoholio stipriųjų gėrimų gamybos sektoriaus įmonių atsargų apyvartumas dienomis pateiktas 19 pav.

19 pav. Alkoholio stipriųjų gėrimų gamybos sektoriaus įmonių atsargų apyvartumas, dienomis 2011 – 2013 m.

Atsargų apyvartų skaičius labai alkoholio stipriųjų gėrimų gamybos sektoriaus įmonėms, nes per kiekvieną atsargų apyvartą yra uždirbamas bendrasis pelnas.

Tyrimo analizė parodė, kad visų alkoholio stipriųjų gėrimų gamybos sektoriaus įmonių atsargų apyvartumas dienomis yra žemesnis nei sektoriaus atsargų apyvartumas dienomis. Žemesnį nei sektoriaus atsargų apyvartumą dienomis sąlygojo: AB „Alita" pajamų išaugimas per 2013 m. 1,20 proc., kuri savo ruožtu sąlygojo pajamų iš degtinės pardavimų struktūriniai ir dinaminiai pokyčiai ir nedidelis atsargų sumažėjimas. AB „Stumbras" pajamų išaugimas per 2013 m. 9,53 proc., kurį savo ruožtu sąlygojo praplėstas gaminių asortimentas. UAB „Vilniaus degtinė" ir AB „Anykščių vynas" atsargų apyvartos trukmė įmonėje sutrumpėjo, todėl kad įmonė sugriežtino atsargų valdymo politiką.

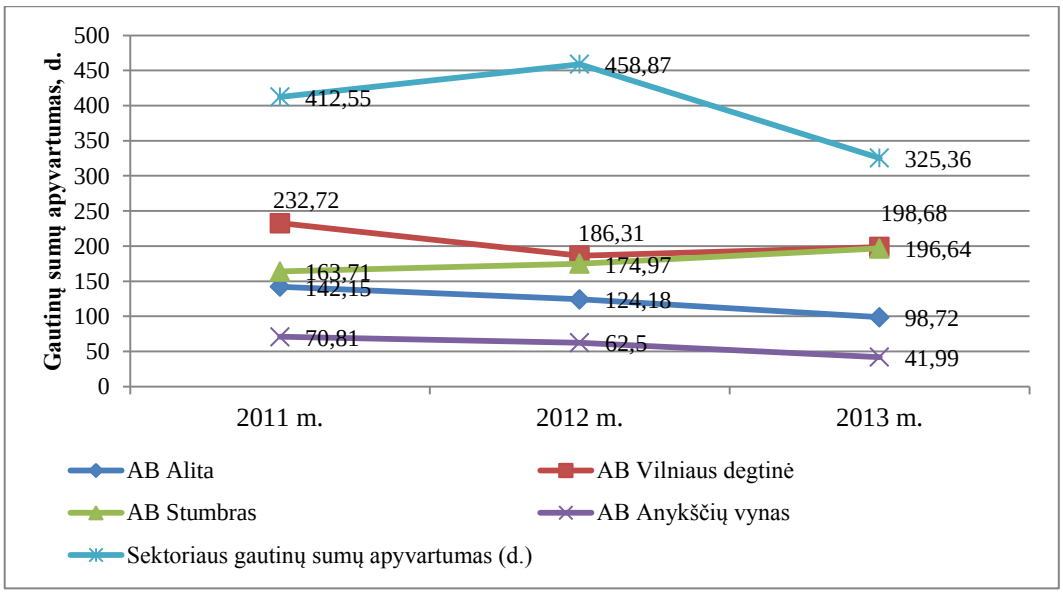
Apibendrinant alkoholio stipriųjų gėrimų gamybos sektoriaus įmonių atsargų apyvartumą galima teigti, kad įmonėms spartinti atsargų apyvartumą būtų galima trumpinant gamybos ciklą, mažinant žaliavų laiką sandėliuose, greitinant prekių išsiuntimą pirkėjams. Greitas apyvartumas yra gero atsargų tvarkymo požymis, nes tada sumažėja poreikis atsargoms, mažiau į jas investuojama pinigų, atsargos geriau naudojamos ir kontroliuojamos, nes jų nereikia ilgai sandėliuoti, išmesti pasenusių ir t.t. Turint mažesnes atsargas, mažiau pinigų išleidžiama draudimui, mokesčiams, taip mažinamos gamybos sąnaudos.

Lėšos atsargoms priklauso ne tik nuo naudojimo atsargų kiekio, bet ir nuo įvairių jų gavimo, laikymo bei apmokėjimo sąlygų. Alkoholio stipriųjų gėrimų gamybos sektoriaus įmonės, siekdama mažinti išlaidas atsargoms, turėtų atidžiai įvertinti jų formavimosi etapus ir taikyti šiuos rekomenduojamus sprendimus:

- sumažinti tiekėjų skaičių konsoliduojant pirkimus, nes tai sustiprina įmonės derybines pozicijas, mažina atsargų įsigijimo išlaidas ir dokumentų kiekį;
- nesistengti mokėti per anksti, tačiau mokėjimus vykdyti laiku;
- naudotis ankstesnio mokėjimo teikiamomis nuolaidomis;
- derantis dėl tiekimo sąlygų neįsipareigoti dėl avansinių mokėjimų;
- įvertinti įmonės sandėliavimo kaštus.

Įmonės mokumą apibūdina trumpalaikio turto mokumo rodiklis, kuris nėra tikslus, nes jos reikšmę gali pakeisti pirkėjų įsiskolinimai. Alkoholio stipriųjų gėrimų gamybos sektoriaus įmonės parduodama prekes nepatikimiems pirkėjams, gali pasidaryti nemoki, todėl reikia nuolat analizuoti pirkėjų įsiskolinimų būklę, kuriai įvertinti skaičiuojami gautinų sumų apyvartumas.

Alkoholio stipriųjų gėrimų gamybos sektoriaus įmonių gautinų sumų apyvartumas dienomis pateiktas 20 pav.

20 pav. Alkoholio stipriųjų gėrimų gamybos sektoriaus įmonių gautinų sumų apyvartumas, dienomis 2011 – 2013 m.

Tyrimo analizė parodė, kad visų alkoholio stipriųjų gėrimų gamybos sektoriaus įmonių gautinų sumų apyvartumas dienomis yra žemesnis nei sektoriaus atsargų apyvartumas dienomis.

Alkoholio stipriųjų gėrimų gamybos sektoriaus įmonių pirkėjų įsiskolinimai nagrinėjamu laikotarpiu turėjo tendenciją mažėti, išskyrus AB „Stumbras".

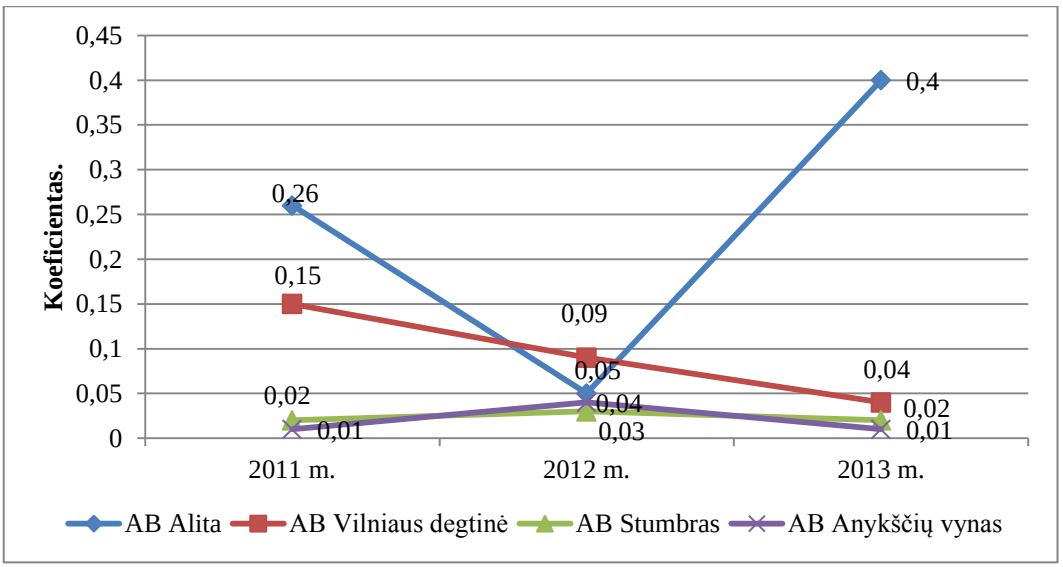
Apibendrinant galima teigti, kad nors ir gautinų sumų apyvartumas dienomis yra mažesnis nei sektoriaus, atsiskaitymo su klientais sistema įmonėms nėra palanki, kadangi normali pirkėjų įsiskolinimo periodo riba yra 1 – 2 mėnesių trukmė ir jei ši riba viršytina, tai įmonei iškyla pavojus didinti savo įsiskolinimus.

Alkoholio stipriųjų gėrimų gamybos sektoriaus įmonės turi nuolat stebėti, kaip keičiasi konkrečių pirkėjų įsiskolinimai ir analizuoti pirkėjų mokumą pagal pasirinktą vertinimo metodą. Rekomenduojamas 7C metodas, kuris padeda įvertinti pirkėjo charakterį, atsižvelgiant į įmonės pobūdį verslo strategiją pajėgumą, kapitalą vadybą garantą ir kitas sąlygas. Taip pat rekomenduojama naudoti ir riziką (kylančią dėl pirkėjų nemokumo) mažinančias priemones:

- apsidraudimą nuo nemokių klientų;
- parduodamų prekių apdraudimą.

Optimizuojant pirkėjų įsiskolinimus, svarbu sukurti tinkamą pirkimų valdymo strategiją kad alkoholio stipriųjų gėrimų gamybos sektoriaus įmonės, atidėdamos mokėjimus pirkėjams, neprarastų pinigų, išvengtų sutarčių su skolų negrąžinančiais klientais ir nepatirtų nuostolių.

Alkoholio stipriųjų gėrimų gamybos sektoriaus įmonių trumpalaikių įsipareigojimų apmokėjimo pinigais koeficientas pateiktas 21 pav.

21 pav. Alkoholio stipriųjų gėrimų gamybos sektoriaus įmonių trumpalaikių įsipareigojimų apmokėjimo pinigais koeficientas

Tyrimo analizė parodė, kad alkoholio stipriųjų gėrimų gamybos sektoriaus įmonių trumpalaikių įsipareigojimų apmokėjimo pinigais koeficientą geriausią turėjo AB „Alita" ir AB „Vilniaus degtinė", tačiau apmokėjimo koeficientas turėjo tendenciją mažėti nagrinėjamu laikotarpiu.

Visų alkoholio stipriųjų gėrimų gamybos sektoriaus įmonių trumpalaikių įsipareigojimų apmokėjimo pinigais koeficientas yra mažesnis už 1, tai rodo, kad trumpalaikių įsipareigojimų padengimui nepakanka įmonės veiklos pinigų srautų, reikės pritraukti papildomas lėšas iš kitų veiklų – investicinės ar finansinės.

Apibendrinant alkoholio stipriųjų gėrimų gamybos sektoriaus įmonių trumpalaikio turto valdymą galima teigti, kad:

- AB „Alita", AB „Vilniaus degtinė" efektingai valdo trumpalaikį turtą (TT bendroje turto struktūroje sudaro apie 40 proc. – kaip ir rekomenduoja mokslininkai);
- AB Stumbras, AB Anykščių vynas" neefektingai valdo trumpalaikį turtą: AB „Stumbras" TT bendrame turte sudaro apie 72 proc., kas rodo, kad įmonė yra užšaldžiusi daug apyvartinių lėšų, nekontroliuoja savalaikio teigiamo atsargų užpirkimo, neefektingai valdo gautinas sumas. Tuo tarpu AB „Anykščių vynas" TT bendrame turte sudaro apie 20 proc., kas rodo, kad įmonei trūksta apyvartinių lėšų didesniam atsargų lygio palaikymui, yra tikimybė, kad laiku neįvykdys užsakymo, jeigu tiekėjai suvėluos su žaliavų pateikimu;
- visos alkoholio stipriųjų gėrimų gamybos sektoriaus įmonės taiko konservatyviąją trumpalaikio turto valdymo politiką, kadangi įmonės laiko palyginti didelį pinigų ir atsargų kiekį, neatsižvelgiant į realius trumpalaikio finansavimo poreikius, didelis turto kiekis tarsi atidedamas juodai dienai.

Pagrindiniai alkoholio stipriųjų gėrimų gamybos sektoriaus įmonių rizikos veiksniai:

- didelė alkoholio vidaus rinkos koncentracija, konkurencija,
- didelis šešėlinės ekonomikos mastas,
- akcizų didinimo tikimybė,
- didėjantys ribojimai alkoholio reklamai ir prekybai,
- akcizų didinimas didžiausioje kaimyninėje Lenkijos rinkoje ir dėl to mažėjanti paklausa;
- didėjantis alkoholio importas iš trečiųjų šalių;
- neaiški politinė situacija kai kuriose eksporto rinkose (Ukraina, Rusija), etilo alkoholio perprodukcija regione.

Taigi, stiprėjant konkurencijai, dėmesys ir lėšos skiriamos naujų produktų gamybai ir prekių ženklų įvaizdžio kūrimui, pozicijų vidaus rinkoje stiprinimui bei pardavimų užsienio rinkose vystymui.

3.2. Alkoholio stipriųjų gėrimų gamybos sektoriaus įmonių investicijos į trumpalaikį turtą

Kiekvienai įmonei svarbu planuoti lėšų poreikį trumpalaikiam turtui, kuris priklauso ne tik nuo vykdomos veiklos pobūdžio ir apimties, bet ir nuo veiklos bei finansinio ciklų trukmės.

Alkoholio stipriųjų gėrimų gamybos sektoriaus įmonių investicijos į trumpalaikį turtą pateiktos 4 lentelėje.

4 lentelė. Alkoholio stipriųjų gėrimų gamybos sektoriaus įmonių investicijos į trumpalaikį turtą

Rodikliai	2011 m.	2012 m.	2013 m.
AB „Alita"			
Pardavimo pajamos, Lt	64197000	66348000	78571000
Pirkėjų įsiskolinimas, Lt	2505500	22513000	21251000
Atsargos, Lt	9963000	13589000	13310000
Skolos tiekėjams, Lt	9656000	10657000	7135000
Iš viso investuota į trumpalaikį turtą (pirkėjų įsiskolinimas +Atsargos – Skolos tiekėjams), Lt	2812500	25445000	27426000
Pirkėjų įsiskolinimų apyvartumo periodo trukmė, dienomis	142,45	124,18	98,72
Atsargų apyvartumo periodo trukmė, dienomis	96,21	118,05	91,21
Įsiskolinimų tiekėjams apyvartumo periodo trukmė, dienomis	93,24	92,33	48,89
Veiklos ciklo trukmė, dienomis (pirkėjų įsisk. apyvartumo periodo trukmė d. + atsargų apyvartumo periodo trukmė d.)	238,66	242,23	189,93
Finansinio ciklo trukmė, dienomis (veiklos ciklo trukmė – Įsiskolinimų tiekėjams apyvartumo periodo trukmė d.)	145,42	149,9	141,04
AB „Vilniaus degtinė"			
Pardavimo pajamos, Lt	41062173	55943614	55283461
Pirkėjų įsiskolinimas, Lt	26180347	28478435	30092681
Atsargos, Lt	9072892	9537895	6823312
Skolos tiekėjams, Lt	6599187	6100882	8973351
Iš viso investuota į trumpalaikį turtą, Lt	28654052	31915448	27942642
Pirkėjų įsiskolinimų apyvartumo periodo trukmė, dienomis	232,72	186,31	198,68
Atsargų apyvartumo periodo trukmė, dienomis	123,96	87,26	65,35
Įsiskolinimų tiekėjams apyvartumo periodo trukmė, dienomis	90,16	55,66	85,92
Veiklos ciklo trukmė, dienomis	356,68	273,57	264,03
Finansinio ciklo trukmė, dienomis	266,52	217,91	178,11
AB „Stumbras"			
Pardavimo pajamos, Lt	103022000	102673000	113486000
Pirkėjų įsiskolinimas, Lt	46208000	49083000	61139000
Atsargos, Lt	16186000	13387000	13007000
Skolos tiekėjams, Lt	9583000	8040000	9505000
Iš viso investuota į trumpalaikį turtą, Lt	52811000	54430000	64641000
Pirkėjų įsiskolinimų apyvartumo periodo trukmė, dienomis	163,71	174,97	196,64
Atsargų apyvartumo periodo trukmė, dienomis	107,4	87,99	79,01
Įsiskolinimų tiekėjams apyvartumo periodo trukmė, dienomis	53,7	49,87	61,51
Veiklos ciklo trukmė, dienomis	271,11	262,96	275,65
Finansinio ciklo trukmė, dienomis	217,41	213,09	214,14
AB „Anykščių vynas"			
Pardavimo pajamos, Lt	20031000	12351000	19302000
Pirkėjų įsiskolinimas, Lt	3886000	2109000	2220000
Atsargos, Lt	3983000	2028000	2880000

Skolos tiekėjams, Lt	1980000	536000	1020000
Iš viso investuota į trumpalaikį turtą, Lt	5889000	3601000	4080000
Pirkėjų įsiskolinimų apyvartumo periodo trukmė, dienomis	70,81	62,5	41,98
Atsargų apyvartumo periodo trukmė, dienomis	85,66	69,21	65,09
Įsiskolinimų tiekėjams apyvartumo periodo trukmė, dienomis	41,79	18,2	22,81
Veiklos ciklo trukmė, dienomis	156,47	131,71	107,07
Finansinio ciklo trukmė, dienomis	114,68	113,51	84,26

AB „Alita" 2013 metais sutrumpėjus pirkėjų įsiskolinimo trukmei 25.46 dienomis, atsargų apyvartos trukmei 26.84 dienomis ir sutrumpėjus 43.44 dienomis įsiskolinimo tiekėjams apyvartos trukmei, ne tik pasikeitė finansinio ir veiklos ciklų trukmės, bet ir lėšų poreikis trumpalaikiam turtui apmokėti. Veiklos ciklo trukmė sutrumpėjo 52,3, o finansinio ciklo – 8,86 dienomis. 18,42 proc. padidėjus įmonės pardavimo pajamoms, nereikėjo papildomai rasti 12223 tūkst. (78571000–66348000) Lt padidėjusiam trumpalaikiam turtui finansuoti. Įmonė turi atsargiai keisti pardavimus ir tiksliai apskaičiuoti galimų pokyčių ekonomines pasekmes, nes pardavimo pajamoms padidėjus 1 proc., investicijas į trumpalaikį turtą reikia padidinti beveik 2 proc.

AB „Vilniaus degtinė" finansinio ciklo trukmė 2013 m. sumažėjo 39,8 dienomis, tam įtakos turėjo žymus atsargų sumažėjimas.

AB „Stumbras" finansinio ciklo trukmė nagrinėjamu laikotarpiu galima teigti, kad išliek stabili – apie 215 d., tai rodo, kad įmonė nedaro jokių pokyčių finansinės veiklos valdymo politikoje.

AB „Anykščių vynas" finansinio ciklo trukmė 2013 m. yra geriausia iš visų nagrinėjamų alkoholio stipriųjų gėrimų gamybos sektoriaus įmonių, kadangi įmonė disponuoja didesniu pinigų likučiu.

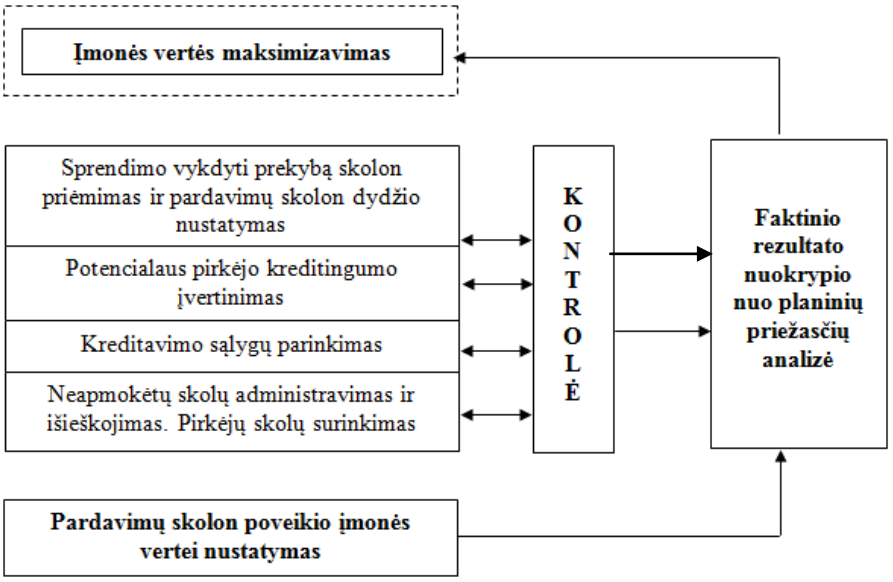
Apibendrinant galima teigti, kad kuo didesniu pinigų likučiu įmonė disponuoja, tuo šis rodiklis bus mažesnis. Įmonės gebėjimas uždirbti pinigus priklauso nuo įmonės veiklos pobūdžio ir veiklos ciklo ypatumų bei pinigų valdymo politikos. Kita vertus, kuo geresnis įmonės gebėjimas uždirbti pinigus bei didesni pinigų likučiai, tuo geresnės prielaidos skolintis.

3.3. Trumpalaikio turto efektyvumo didinimo modelis

Išnagrinėjus trumpalaikio turto valdymo teorijas bei atlikus alkoholio stipriųjų gėrimų gamybos sektoriaus įmonių trumpalaikio turto analizę ir išskyrus problemines vietas, suformuotas alkoholio stipriųjų gėrimų gamybos sektoriaus įmonių trumpalaikio turto efektyvumo didinimo modelius (žr. 22 ir 23 pav.).

Metodiškai pagrįstas pirkėjų skolų valdymo modelis leidžia nustatyti pirkėjų skolų valdymo

sprendimų poveikį įmonės pelningumui ir savininkų turto vertei.

Šaltinis: darbo autorė, 2015

22 pav. Rekomenduojamas alkoholio stipriųjų gėrimų gamybos sektoriaus įmonių pirkėjų skolų valdymo modelis

Modelis apima visus pirkėjų skolų valdymo politikos etapus, pradedant sprendimu parduoti skolon baigiant beviltiškų skolų pripažinimu. Suformuotame pirkėjų skolų valdymo įmonėse modelyje yra pateiktas nenutrūkstamas, nuolat kontroliuojamas bei atnaujinamas procesas, garantuosiantis įmonėms didžiausius pardavimus bei pelną, mažiausios rizikos sąlygomis ir tuo pačiu leisiantis padidinti įmonės vertę.

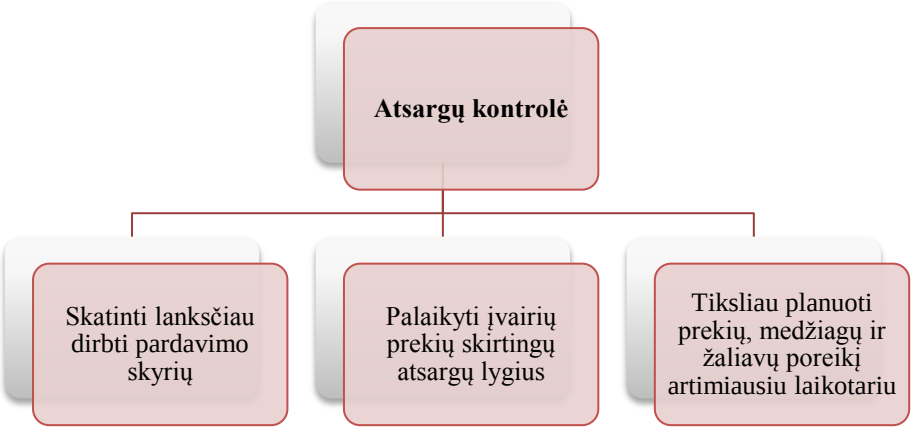
Alkoholio stipriųjų gėrimų gamybos sektoriaus įmonių pirkėjų skolų valdymo rekomenduojamame modelyje būtina:

- skolų prevencija. Tai priemonės, kurios turėtų būti naudojamos ankstyvoje pirkėjų skolų prevencijos stadijoje. Jų paskirtis yra ne kova su atsiradusiomis skolomis, o kelio skolų atsiradimui užkirtimas. Tai yra informacijos apie potencialų verslo partnerį rinkimas.
- tinkamai įforminti santykius. Siekiant ateityje išvengti galimų problemų su pirkėjais dėl jų gebėjimo atsiskaityti, sutartyse reikėtų numatyti tam tikrus saugiklius. Visų pirma, derėtų tinkamai sureguliuoti mokėjimą pagal sutartį. Tokiose priemonėse galėtų būti: nustatytas mokėjimas dalimis arba avansinis mokėjimas, kai šalis sieja trumpalaikiai sutartiniai santykiai. Antra, sutartyje turi būti aiškiai išdėstytos jos nutraukimo sąlygos sutartinių įsipareigojimų nevykdymo ar netinkamo vykdymo atvejais. Sutartyje reikėtų įtvirtinti nuostatą, leidžiančią šaliai, kurios atžvilgiu įsipareigojimai pažeidžiami, nutraukti sutartį be jokių papildomų sąlygų.
- delspinigiai. Lietuvos Respublikoje galiojantys teisės aktai leidžia pasirinkti netesybas (baudą, delspinigius), įkeitimą, laidavimą, garantiją ar kitokį prievolės užtikrinimo variantą. Kaip rodo

praktika, vienas iš populiariausių ir efektyviausių prievolių įvykdymo užtikrinimo būdų yra netesybos, ypač delspinigių forma. Delspinigiai šalių susitarimu gali būti skaičiuojami už kiekvieną termino praleidimo dieną, savaitę, mėnesį ir t.t. Tai efektyviausia priemonė, skatinanti skolininkų laikytis sutartyje nustatytų terminų ir nedelsti įvykdyti sutartinius įsipareigojimus.

- pirkėjų skolų išieškojimas teismine tvarka. Tai kraštutinis ir galbūt todėl vienas iš nepopuliariausių skolų išieškojimo būdų. Kreditoriai jo vengia dėl kelių priežasčių – dėl valdžios institucijų ir formalizuoti proceso baimės, didelių teismo išlaidų ar dėl ilgų proceso terminų. Dėl to praleidžiami ieškininės senaties terminai, dingsta įsiskolinimą patvirtinantys dokumentai, skolininkai (juridiniai asmenys) nutraukia veiklą.
- sudaromoje sutartyje tikslinga įtvirtinti nuostatą, leidžiančią pareikalauti išlaidų, patirtų išieškant skolą iš kaltosios šalies ne teismo tvarka, atlyginimo. Tai būtų visai nedidelės išlaidos, patirtos siunčiant priminimus, pretenzijas ar kitokio turinio raštus skolininkui, ir daug didesnės teisinės pagalbos išlaidos, patirtos pasitelkus į pagalbą trečiuosius asmenis.
- susidariusių pirkėjų skolų administravimo priemones – įvairius veiksmus išvengti prarastų skolų virtimo uždelstomis ar net beviltiškomis skolomis. Sumažinti pirkėjų skolų didėjimo poveikį galima įvairiai: skolinantis lėšų iš banko, naudojant faktoringą arba nuolatinio „ragintojo“ susimokėti skolas pareigas patikint buhalteriui ar klientą aptarnaujančiam vadybininkui. Tačiau sunku tikėtis, kad tai garantuos sistemingą ir bešališką pirkėjų skolų kontrolę. Todėl šioje stadijoje galimas trečiojo asmens, nepriklausomo tarpininko, subtilus įsikišimas į dviejų šalių tarpusavio santykius. Tokiu būdu išsprendžiama gerų santykių su pirkėjais išlaikymo ir tinkamo jų sutartinių įsipareigojimų vykdymo dilema. Nepriklausomai tarpininkai, besispecializuojantys pirkėjų skolų priežiūros srityse, turi savus receptus, kaip pasiekti, kad įmonės pirkėjų skolos nesikauptų, ir svarbiausia, santykiai su partneriais išliktų draugiški.
- prie esamos kreditavimo politikos būtina įvesti faktinio rezultato nuokrypio nuo planinių priežasčių analizę, kuri parodytų silpnas įmonės kreditavimo vietas.

Rekomenduojamas alkoholio stipriųjų gėrimų gamybos sektoriaus įmonių atsargų valdymo modelis pateiktas 23 pav.

Šaltinis: darbo autorė, 2015

23 pav. Rekomenduojamas alkoholio stipriųjų gėrimų gamybos sektoriaus įmonių atsargų valdymo modelis

Daugybė alkoholio stipriųjų gėrimų gamybos sektoriaus įmonių pinigų įšaldoma į atsargas tikintis, kad jos bus parduotos ir vėl užsakomos naujos. Tačiau taip būna ne visada. Klaidingi sprendimai, tokie kaip per didelis užsakymo kiekis, gali įtakoti apyvartinių lėšų trūkumą, per mažas atsargų užsakymas įtakoja bendrąją savikainą dėl išaugusių transporto sąnaudų.

Konkuruodamos tarpusavyje įmonės suteikia palankius mokėjimo atidėjimus savo paslaugų pirkėjams. Tačiau dėl mokėjimo atidėjimų alkoholio stipriųjų gėrimų gamybos sektoriaus įmonėms gali pritrūkti apyvartinių lėšų, o tai trukdo augančios įmonės kasdienei veiklai.

Atsargas galima mažinti tiksliau planuojant prekių, medžiagų ar žaliavų poreikį artimiausiu laikotarpiu. Tai padeda išvengti nereikalingų medžiagų užsakymų ar atsargų pertekliaus. Planavimas leidžia ne tik palaikyti optimalų atsargų lygį, bet ir sumažinti sąnaudas, susijusias su papildomais užsakymais ar perteklinių medžiagų sandėliavimu. Be to rekomenduotina palaikyti įvairių prekių skirtingus atsargų likučius, atsižvelgiant į tai, kada jos gali būti papildytos, kiek jos svarbios veiklai. Skatinti lanksčiau dirbti pardavimų skyrių, kad laiku būtų reaguojama į kliento poreikius, palaikant kuo mažesnį atsargų lygį mažiausiais kaštais. Detaliai analizuoti sandėliavimo, atsargų įsigijimo ir kitas su tuo susijusias sąnaudas, bei vertinti atsargų įsigijimo alternatyvas.

Tik kompleksiškai įgyvendinus visas rekomenduotas tobulinimo priemones alkoholio stipriųjų gėrimų gamybos sektoriaus įmonių trumpalaikio turto valdymas taptų efektyvesnis, kas sąlygotų pagerėjusią įmonės finansinę būklę.

IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS

Atlikus trumpalaikio turto efektyvumo didinimo teorinę bei praktinę analizę, galima pateikti šias **išvadas:**

1. Neefektyvus trumpalaikio turto valdymas labiausiai įtakoja neigiamus įmonės finansinius rodiklius.
2. Mokslinėje literatūroje kalbant apie optimalaus trumpalaikio turto nustatymą, išskiriamos trumpalaikio turto politikos rūšys, tai: konservatyvioji, agresyvioji ir nuosaikioji. Atkreiptinas dėmesį, jog turto finansavimo politikos pasirinkimą sąlygoja įmonės vykdomos veiklos pobūdis.
3. Atliktas Lietuvos alkoholio stipriųjų gėrimų gamybos sektoriaus įmonių trumpalaikio turto struktūros, jos pokyčių tyrimas atskleidė, kad:
    - atsargų mažėjimas ir staigus padidėjimas įvyksta dėl grūdų atsargų užpirkimo; dalį atsargų yra apdraudusios nuo gaisro, stichinių nelaimių; dalį atsargų yra įkeitusios bankams bei neišnaudodama visų savo gamybos pajėgumų;
    - alkoholio stipriųjų gėrimų gamybos sektoriaus įmonės dirba su dideliu skaičiumi pirkėjų (išskyrus AB „Alita", AB „Stumbras"), todėl dėl kelių pirkėjų nemokumo įmonės neturėtų patirti sunkumų planuojant pinigų srautus;
    - pagrindinės priežastys, sąlygojančios pirkėjų vėlavimą apmokėti yra susijusios su finansiniais sunkumais ir sąmoningu vėlavimu siekiant užlaikyti lėšas, kol pirkėjai gaus apmokėjimus iš savo pirkėjų;
    - alkoholio stipriųjų gėrimų gamybos sektoriaus įmonių pinigų ir pinigų ekvivalentai yra pagrindinis finansavimo šaltinis, leidžiantis palaikyti ir plėtoti įmonės veiklą, grąžinti paskolas, išmokėti dividendus bei daryti naujas investicijas. Įmonių pagrindiniai pinigų srautai yra iš pagrindinės veiklos pinigų srautų;
    - visų alkoholio stipriųjų gėrimų gamybos sektoriaus įmonių trumpalaikio turto, atsargų, gautinų sumų apyvartumas yra geresni nei sektoriaus.
    - AB „Alita", AB „Vilniaus degtinė" efektingai valdo trumpalaikį turtą (TT bendroje turto struktūroje sudaro apie 40 proc. – kaip ir rekomenduoja mokslininkai);
    - AB Stumbras, AB Anykščių vynas" neefektingai valdo trumpalaikį turtą: AB „Stumbras" TT bendrame turte sudaro apie 72 proc., kas rodo, kad įmonė yra užšaldžiusi daug apyvartinių lėšų, nekontroliuoja savalaikio teigiamo atsargų užpirkimo, neefektingai valdo gautinas sumas. AB „Anykščių vynas" TT bendrame turte sudaro apie 20 proc., kas rodo, kad įmonei trūksta apyvartinių lėšų didesniam

atsargų lygio palaikymui, yra tikimybė, kad laiku neįvykdys užsakymo, jeigu tiekėjai suvėluos su žaliavų pateikimu;

- visos alkoholio stipriųjų gėrimų gamybos sektoriaus įmonės taiko konservatyviąją trumpalaikio turto valdymo politiką, kadangi įmonės laiko palyginti didelį pinigų ir atsargų kiekį, neatsižvelgiant į realius trumpalaikio finansavimo poreikius, didelis turto kiekis tarsi atidedamas juodai dienai.

Rekomendacijos:

1. Negrąžinamos pirkėjų skolos kenkia įmonės veiklai, todėl būtina griežta pirkėjų kontrolė. Siekiant sumažinti riziką būtina naudotis faktoringo paslauga, nes tai leistų minimizuoti galimus nuostolius.
2. Atsargas galima mažinti tiksliau planuojant prekių, medžiagų ar žaliavų poreikį artimiausiu laikotarpiu. Tai padeda išvengti nereikalingų medžiagų užsakymų ar atsargų pertekliaus. Planavimas leidžia ne tik palaikyti optimalų atsargų lygį, bet ir sumažinti sąnaudas, susijusias su papildomais užsakymais ar perteklinių medžiagų sandėliavimu.
3. Rekomenduotina palaikyti įvairių prekių skirtingus atsargų likučius, atsižvelgiant į tai, kada jos gali būti papildytos, kiek jos svarbios veiklai.
4. Skatinti lanksčiau dirbti pardavimų skyrių, kad laiku būtų reaguojama į kliento poreikius, palaikant kuo mažesnį atsargų lygį mažiausiais kaštais.
5. Detaliai analizuoti sandėliavimo, atsargų įsigijimo ir kitas su tuo susijusias sąnaudas, bei vertinti atsargų įsigijimo alternatyvas.
6. Optimaliau valdyti gautinas sumas: paskirti įmonėje darbuotoją, atsakingą už klientų apmokėjimų kontrolę. Asmeninė atsakomybė skatins žymiai efektyviau vykdyti mokėjimų priežiūrą.

LITERATŪRA

1. Aleknevičienė V. Įmonių finansų valdymas. Kaunas: LŽŪU leidykla. 2009. ISBN 978-9955-921-04-2.
2. Alexander D., Britton A., Jorisen, A. International financial reporting and analysis. Cengage Learning EMEA. 2009, p. 894.
3. Amarjit G. Relationship Between Working Capital Management And Profitability: Evidence From The United States Business and Economics Journal. 2010, Vol. 10,
4. Arbidane I., Zelgalve E. Current assets structure and exploration of business in Latvia. European Integration studies. 2012, Vol. 6, p. 185-191. ISSN 1822–8402
5. Bagdonas E., Railienė, G. Finansų valdymo sprendimai. Kaunas: Technologija. 2013. ISBN 978-609-02-0994-3.
6. Balabonienė I., Večerskienė G. Atsargų apskaitos ypatumai // Contemporary issues in business, management and education. 2011, nr. 11, p. 26 – 40.
7. Bierman H., Seymour S. The capital budgeting decision: economic analysis of investment projects. New York: Routledge. 2012. ISBN 978-0-415-40003-9.
8. Bikienė J., Pučkienė D. Buhalterinė apskaita: teorija ir praktika. Vilnius: MRU leidykla. 2012. ISBN 978-9955-19-439-2.
9. Brigham E.E., Ehthardt M.C. Financial management. USA: South Western Cengagae learning. 2008. ISBN 978-5-94723-537-1.
10. Bukevičius J., Burkšaitienė D. ir kt. Apskaita vadybininkams. Vilnius: VGTU leidykla. 2009. ISBN 978-9955-28-330-0.
11. Buškevičiūtė E., Kanapickienė R., Patašius M. Finansinių rezultatų analizė. Kaunas: Technologija. 2010. ISBN 978-9955-25-839-1.
12. Černius G. Įmonės finansų valdymo pagrindai. Vilnius: MRU leidykla. 2012. ISBN 978-9955-19-640-2.
13. Drake P., P., Fabozzi F. J. The Basics of Finance: An Introduction to Financial Markets, Business Finance, and Portfolio Management. – New Jersey: John Wiley & Sons. 2010, Vol. 12. p.123-130.
14. Gill A., Biger N., Mathur N. The Relationship Between Working Capital Management And Profitability: Evidence From The United States. Business and Economics Journal, Volume 2010: BEJ-10, p. 1-9.
15. Giriūnas L., Valkauskas R. Trumpalaikio turto sąnaudų analizės metodika: teorinis aspektas // Contemporary issues in business, management and education. 2011, nr. 11, p. 109 – 122.

16. Kalčinskas G. Buhalterinės apskaitos pagrindai. Vilnius: Pačiolis. 2010. ISBN 978-9955-04-216-7.
17. Kanapickienė R., Rudžionienė K., Jefimovas B. Finansinė apskaita. Vilnius: VU leidykla. 2008. ISBN 978-9955-33-286-2.
18. Kardelis K. Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai. Šiauliai: Lucilijus. 2007. ISBN 9955-655-35-6.
19. Kazlauskas V., Liubickienė L. Apskaita vadybininkams. Vilnius: TVM leidykla. 2009. ISBN 978-9955-647-07-2.
20. Kazlauskienė V. Finansai. Kaunas: Technologija. 2012. ISBN 978-609-02-0280-7.
21. Mackevičius J., Poškaitė D., Villis L. Finansinė analizė. Vilnius: MRU leidykla. 2011. ISBN 978-9955-19-241-1.
22. Mackevičius J., Valkauskas R. Įmonės trumpalaikio turto struktūros pokyčių analizės metodika // Tarptautinis verslas. 2010, nr. 1, p. 141 – 152.
23. Palepu K.G., Healy P. M., Peel E. Business analysis and valuation. IFRS edition: Text and Cases. Second edition Cengage Learning EMEA. 2010, Vol. 7, p. 761
24. Puteikienė R. Verslo ekonomika. Vilnius: Vilniaus kolegija. 2009. ISBN 978-9955-519-92-8.
25. Sarbapriya R. Financial Performance of Paper and Paper Product Companies in India in Post-Liberalization Period: An Exploratory Study. Research Journal of Finance and Accounting. 2011, Vol 2, No 5, p. 48-60. ISSN 2222-1697.
26. Soekhoe S. G. The effects of working capital management on the profitability of Dutch listed firms. Universiteit Twente de ondernemende universiteit. 2012, Vol 85, p. 2-42.
27. Subačienė R., Budrionytė R., Senkus K. Finansinė apskaita. Vilnius: VU leidykla. 2012. ISBN 978-609-459-077-1.
28. Tamulevičienė D. Subačienė R. Valdymo apskaita. Vilnius: VU leidykla. 2013. ISBN 978-609-459-181-5.
29. Valkauskas, R. Įmonės trumpalaikio turto racionalios sudėties nustatymo metodika // Mokslo ir verslo dermė : tarptautinės mokslinės-praktinės konferencijos pranešimų medžiaga. 2014, 5.
30. Verninmen P., Quiry P., Dallochio M., Sakvi A. Corporate finance. Chishester: John Wiley anr Sons. 2011. ISBN
31. Woodford M. Financial Intermediation and Macroeconomic Analysis // The Journal of Economic Perspectives. 2010, nr. 24(4,), p. 21 – 44.
32. Verslo apskaitos standartas „Balansas". Prieiga per Internetą:http://www.aat.lt/index.php?id=175 [žiūrėta 2014-12-15].

33. Lietuvos Respublikos Buhalterinės apskaitos įstatymas. Prieiga per Internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/oldsearch.preps2?Condition1=154657&Condition2= [žiūrėta 2014-12-15].
34. LR Įmonių finansinės atskaitomybės įstatymas. Vilnius: Žin., 2008, Nr. 79-3098. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/oldsearch.preps2?a=324175&b= [žiūrėta 2014 12 15].
35. AB „Alita" finansinių atskaitų rinkinys. Prieiga per internetą: http://www.nasdaqomxbaltic.com/upload/reports/agp/2013_ar_lt_ltl_con_ias.pdf [žiūrėta 2015 03 01].
36. AB „Vilniaus degtinė" finansinių atskaitų rinkinys. Prieiga per internetą: http://www.degtine.lt/bendroves-ataskaitos/bendrov-s-ataskaitos/metin-s-finansin-s-ataskaitos-metinis-pranesimas-uz-metus-pasibaigusius-2013-m-gruodzio-31-d/ [žiūrėta 2015 03 01].
37. AB „Stumbras" finansinių atskaitų rinkinys. Prieiga per internetą: http://www.traders.lt/plug.php?e=markets&sub=news&pg=details&id=62 [žiūrėta 2015 03 01].
38. AB „Anykščių vynas" finansinių atskaitų rinkinys. Prieiga per internetą: http://www.nasdaqomxbaltic.com/upload/reports/ank/2013_ar_lt_ltl_solo_ias.pdf [žiūrėta 2015 03 01].
39. Verslo apskaitos standartas „Atsargos". [žiūrėta 2014-12-15]. Prieiga per internetą:http://www.aat.lt/index.php?id=175

Nedvaraitytė E. Trumpalaikio turto efektyvumo didinimas / Viešojo sektoriaus ekonomikos magistro baigiamasis darbas. vadovas prof. dr. Gintaras Černius. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Ekonomikos ir finansų valdymo fakultetas, 2015. – 58 p.

ANOTACIJA

Magistro baigiamajame darbe pirmoje darbo dalyje išanalizuota trumpalaikio turto sampratos paradigma, trumpalaikio poveikis įmonių veiklai, pateikiamos trumpalaikio turto valdymo teorijos ir efektyvumo didinimo galimybės.

Antroje baigiamojo darbo dalyje aptariama tyrimo metodologija, detalizuojamas tyrimo organizavimas ir eiga.

Trečiame darbo skyriuje, atlikta trumpalaikio turto valdymo alkoholio stipriųjų gėrimų gamybos sektoriuje analizė, kurios metu identifikuotos trumpalaikio turto valdymo problemos, jas lemiantys veiksniai. Remiantis analizės metu gautais rezultatais, pateikiami projektiniai pasiūlymai trumpalaikio turto efektyvumui didinti. Darbo pabaigoje pateikiamos išvados ir rekomendacijos.

Pagrindiniai žodžiai: trumpalaikis turtas, atsargos, per vienerius metus gautinos sumos, pinigai ir pinigų ekvivalentai.

Nedvaraitytė E. Increasing the efficiency of current assets / Master's work in Public Sector Economics. Prof. dr. Gintaras Cernius. - Vilnius: Faculty of Economic and Financial Management, Mykolas Romeris University, 2015. - 58 p.

ANOTATION

Master's thesis in the first part of the paper analyzes the concept of paradigm of current assets, short-term impact on business activity, the short-term asset management theory and efficiency improvement opportunities.

In the second part of the thesis discusses the research methodology, the study details the organization and running.

The third section of the work carried out short-term asset management alcoholic spirits in the manufacturing sector analysis, which identified during short-term asset management problems, influencing factors are analyzed. Based on the analysis results, the design proposals to increase the efficiency of current assets. In the end, the conclusions and recommendations.

Key words: short-term assets, inventories, within one year of receivables, cash and cash equivalents.

Nedvaraitytė E. Trumpalaikio turto efektyvumo didinimas / Viešojo sektoriaus ekonomikos magistro baigiamasis darbas. vadovas prof. dr. Gintaras Černius. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Ekonomikos ir finansų valdymo fakultetas, 2015. – 58 p.

SANTRAUKA

Versle yra daugybė skirtinga veikla užsiimančių įmonių, tačiau pagrindinis visų tikslas vienodas – uždirbti pelno. Šio tikslo siekimas glaudžiai susijęs su darnia įmonės veikla, kurią sudaro įvairių išteklių panaudojimas. Trumpalaikio turto dydį ir struktūrą lemia gamybos apimtys, proceso ypatumai, ekonominės sąlygos ir kiti vidiniai bei išoriniai veiksniai, iš kurių svarbiausias – įmonės pasirinkta trumpalaikio turto valdymo strategija. Analizuojant trumpalaikį turtą svarbu nustatyti, ar įmonė turi pakankamai trumpalaikio turto, ar tinkamas asortimentas, koks pirkimų periodiškumas ir kokia atsargų papildymo tvarka. Svarbu pasirinkti optimalų trumpalaikio turto dydį ir įvertinti investicijų poreikį jam įgyti. Trumpalaikis turtas turi didelę įtaką įmonės finansinei būklei ir veiklos pelningumui, nes sulėtėjus jo apyvartumui didėja turto dydis ir kartu į jį investuotų pinigų suma, dalis pinigų tam tikrą laikotarpį „įšaldoma“.

Baigiamojo darbo problema – įmonėms, dabartinėmis ekonominėmis sąlygomis, siekiant užtikrinti finansinį tvarumą labai svarbus yra sėkmingas trumpalaikio turto valdymas įmonėje. Trumpalaikis turto ir jų valdymo galimybės verslo kontekste Lietuvoje nebuvo plačiai tyrinėta. Tačiau, Latvijoje, Rusijoje, ES, JAV ir kitose valstybėse tokie tyrimai yra plačiai paplitę. Norint, kad įmonė pasiektų numatytus tikslus, gautų gerus finansinius rezultatus ir garantuotų veiklos tęstinumą, nepakanka turėti tam tikrą trumpalaikio turto sudėtį. Labai svarbi šio turto struktūra, todėl tikslinga įmonėms atlikti trumpalaikio turto valdymo analizę, kadangi neefektyvus trumpalaikio turto valdymas gali įtakoti neigiamus įmonės finansinius rodiklius.

Tyrimo objektas – trumpalaikio turto efektyvumo didinimas.

Tyrimo tikslas – išanalizuoti trumpalaikio turto efektyvumo didinimą, pasiūlant įmonėms galimus trumpalaikio turto efektyvumo didinimo sprendimus.

Darbo tikslui pasiekti keliami šie **uždaviniai:**

1. Išanalizuoti trumpalaikio turto sampratą;
2. Išanalizuoti trumpalaikio turto valdymo politikas;
3. Išanalizuoti trumpalaikio turto valdymo ir efektyvumo didinimo teorinius aspektus;
4. Nustatyti tyrimo metodologiją, organizavimą bei eigą;
5. Ištirti ir išanalizuoti Lietuvos alkoholio stipriųjų gėrimų gamybos sektoriaus įmonių trumpalaikio turto struktūrą, jos pokyčius ir tendencijas;

6. Pateikti trumpalaikio turto efektyvumo didinimo gerinimo galimybes.

Baigiamojo darbo hipotezė: neefektyvus trumpalaikio turto valdymas labiausiai įtakoja neigiamus įmonės finansinius rodiklius.

Rašant baigiamąjį magistro darbą naudoti šie **metodai:**

- mokslinės literatūros ir publikacijų analizė;
- finansinių ataskaitų analizė;
- grafinė duomenų analizė.

Baigiamojo darbo išvados:

1. Neefektyvus trumpalaikio turto valdymas labiausiai įtakoja neigiamus įmonės finansinius rodiklius.
2. Mokslinėje literatūroje kalbant apie optimalaus trumpalaikio turto nustatymą, išskiriamos trumpalaikio turto politikos rūšys, tai: konservatyvioji, agresyvioji ir nuosaikioji. Atkreiptinas dėmesį, jog turto finansavimo politikos pasirinkimą sąlygoja įmonės vykdomos veiklos pobūdis.
3. Atliktas Lietuvos alkoholio stipriųjų gėrimų gamybos sektoriaus įmonių trumpalaikio turto struktūros, jos pokyčių tyrimas atskleidė, kad:
    - atsargų mažėjimas ir staigus padidėjimas įvyksta dėl grūdų atsargų užpirkimo; dalį atsargų yra apdraudusios nuo gaisro, stichinių nelaimių; dalį atsargų yra įkeitusios bankams bei neišnaudodama visų savo gamybos pajėgumų;
    - alkoholio stipriųjų gėrimų gamybos sektoriaus įmonės dirba su dideliu skaičiumi pirkėjų (išskyrus AB „Alita", AB „Stumbras"), todėl dėl kelių pirkėjų nemokumo įmonės neturėtų patirti sunkumų planuojant pinigų srautus;
    - pagrindinės priežastys, sąlygojančios pirkėjų vėlavimą apmokėti yra susijusios su finansiniais sunkumais ir sąmoningu vėlavimu siekiant užlaikyti lėšas, kol pirkėjai gaus apmokėjimus iš savo pirkėjų;
    - alkoholio stipriųjų gėrimų gamybos sektoriaus įmonių pinigų ir pinigų ekvivalentai yra pagrindinis finansavimo šaltinis, leidžiantis palaikyti ir plėtoti įmonės veiklą, grąžinti paskolas, išmokėti dividendus bei daryti naujas investicijas. Įmonių pagrindiniai pinigų srautai yra iš pagrindinės veiklos pinigų srautų;
    - visų alkoholio stipriųjų gėrimų gamybos sektoriaus įmonių trumpalaikio turto, atsargų, gautinų sumų apyvartumas yra geresni nei sektoriaus.
    - AB „Alita", AB „Vilniaus degtinė" efektingai valdo trumpalaikį turtą (TT bendroje turto struktūroje sudaro apie 40 proc. – kaip ir rekomenduoja mokslininkai);
    - AB Stumbras, AB Anykščių vynas" neefektingai valdo trumpalaikį turtą: AB „Stumbras" TT bendrame turte sudaro apie 72 proc., kas rodo, kad įmonė yra

užšaldžiusi daug apyvartinių lėšų, nekontroliuoja savalaikio teigiamo atsargų užpirkimo, neefektingai valdo gautinas sumas. AB „Anykščių vynas" TT bendrame turte sudaro apie 20 proc., kas rodo, kad įmonei trūksta apyvartinių lėšų didesniam atsargų lygio palaikymui, yra tikimybė, kad laiku neįvykdys užsakymo, jeigu tiekėjai suvėluos su žaliavų pateikimu;

- visos alkoholio stipriųjų gėrimų gamybos sektoriaus įmonės taiko konservatyviąją trumpalaikio turto valdymo politiką, kadangi įmonės laiko palyginti didelį pinigų ir atsargų kiekį, neatsižvelgiant į realius trumpalaikio finansavimo poreikius, didelis turto kiekis tarsi atidedamas juodai dienai.

Baigiamąjį magistro darbą sudaro trys dalys – teorinė, metodologinė ir praktinė. Pirmoje darbo dalyje išanalizuota trumpalaikio turto sampratos paradigma, trumpalaikio poveikis įmonių veiklai, pateikiamos trumpalaikio turto valdymo teorijos ir efektyvumo didinimo galimybės.

Antroje baigiamojo darbo dalyje aptariama tyrimo metodologija, detalizuojamas tyrimo organizavimas ir eiga.

Trečiame darbo skyriuje, atlikta trumpalaikio turto valdymo alkoholio stipriųjų gėrimų gamybos sektoriuje analizė, kurios metu identifikuotos trumpalaikio turto valdymo problemos, jas lemiantys veiksniai. Remiantis analizės metu gautais rezultatais, pateikiami projektiniai pasiūlymai trumpalaikio turto efektyvumui didinti.

Darbo pabaigoje pateikiamos išvados ir rekomendacijos.

Nedvaraitytė E. Increasing the efficiency of current assets / Master's work in Public Sector Economics. Prof. dr. Gintaras Cernius. - Vilnius: Faculty of Economic and Financial Management, Mykolas Romeris University, 2015. - 58 p.

SUMMARY

In business, there are many companies engaged in different activities, but the main goal of all the same - to make a profit. This objective is closely related to the pursuit of sustainable business practices which consists of a variety of resources. Current asset size and structure of the volume of production, process features, economic conditions and other internal and external factors, the most important of which - chosen by the company short-term asset management strategy. The analysis of current assets is important to determine whether the company has enough short-term assets, or appropriate range, as the frequency of purchases and any replenishment order. It is important to choose the optimal size of the current assets and assess the need for investment to acquire him. Current assets have a significant impact on the financial position and operating profitability, as the slowdown of its turn-rising asset size and hence the amount of money invested in it, some of the money for a certain period locked in.

Final work problem - businesses, current economic conditions, in order to ensure the financial sustainability is very important short-term successful asset management company. Short-term assets and their management capabilities in a business context Lithuania has not been widely studied. However, Latvia, Russia, the EU, the US and other countries such research is widespread. In order to reach the objectives of the company, received good financial results and ensure business continuity is not enough to have some short-term assets. A very important property of this structure, it is appropriate to carry out business management analysis of current assets, current assets as inefficient management can influence the negative effects of the company's financial indicators.

The object of investigation - current asset efficiency.

Objective of the study - to analyze current assets efficiency, offering businesses the potential of current assets efficient solutions.

The objectives of the following tasks:

1. To analyze the concept of short-term assets;
2. To analyze the short-term asset management policies;
3. To analyze the short-term asset management and increasing the efficiency of the theoretical aspects;
4. Set the research methodology, organization and process;
5. Investigate and analyze Lithuania alcohol spirits production sector structure of current assets, changes and trends;

6. The current asset efficiency improvement opportunities.

Final working hypothesis: inefficient management of current assets most negative influence on the company's financial indicators.

While preparing the final thesis use the following methods:

- scientific analysis of the literature and publications;
- analysis of financial statements;
- graphical data analysis.

Conclusions:

1. Ineffective management of current assets most negative influence on the company's financial indicators.

2. The scientific literature in terms of the optimal setting of current assets, current assets are distinguished policy types, namely: the conservative, the moderate and aggressive. Attention should note that asset financing policy choice is governed by the nature of the enterprise's activities.

3. The Lithuania alcohol spirits production sector current assets structure, changes in the survey revealed that:

- stocks decline and sharp increase occurs on purchase of grain stocks; of stocks are insured against fire, natural disasters; part of the stock is pletged to banks and all of its production capacity;
- alcohol spirits production sector employs a large number of buyers (except AB Alita, AB Stumbras), so for a number of buyers insolvency firms should not experience difficulty in planning cash flows;
- the main reasons leading to the delay to pay the buyers are associated with financial difficulties and an intentional delay to hold the funds until buyers receive payments from their customers;
- alcohol spirits production sector of cash and cash equivalents are the main source of funding for maintaining and developing the company's operations, to repay loans, pay dividends and make new investments. The company's main cash flows from operating cash flows;
- all alcohol spirits production sector short-term assets, inventory, accounts receivable turnover rate is better than the sector.
- AB Alita, AB Vilniaus degtinė effectively manage short-term assets (total assets of TT structure consists of about 40 per cent. - as recommended by the researchers);
- AB Stumbras, AB Anykščių vynas dinefficient manages current assets: AB Stumbras TT total assets amount to about 72 per cent., which indicates that the company is frozen by a lot of working capital is not controlled timely positive purchase of stock, inefficient managed receivables. AB Anykščių vynas TT total assets amount to about 20 per cent., which indicates

that the company lack of working capital to support higher stock levels, there is a chance that fails to fulfill the order for suppliers of raw materials suvėluos presentation;

- all alcohol spirits production sector uses conservative short-term asset management policy, since companies are the relatively large amount of cash and stock, regardless of the actual short-term financing needs of large amounts of property as if delayed for a rainy day.

The thesis consists of three parts - theoretical, methodological and practical. The first part analyzes the concept of paradigm of current assets, short-term impact on business activity, the short-term asset management theory and efficiency improvement opportunities.

In the second part of the thesis discusses the research methodology, the study details the organization and running.

The third section of the work carried out short-term asset management alcoholic spirits in the manufacturing sector analysis, which identified during short-term asset management problems, influencing factors are analyzed. Based on the analysis results, the design proposals to increase the efficiency of current assets.

In the end, the conclusions and recommendations.

PRIEDAI

1 PRIEDAS

Santykiniai finansiniai rodikliai

Rodikliai	Rodiklio apskaičiavimas	Rodiklio reikšmė
Trumpalaikio turto apyvartumas	Pardavimo pajamos / Trumpalaikis turtas	Parodo, kiek apyvartų per tiriamąjį laikotarpį padaro trumpalaikis turtas arba kiek pardavimo pajamų tenka vienam trumpalaikio turto eurui.
Atsargų apyvartumas (dienomis)	Laikotarpio trukmę dienomis / Atsargų apyvartumas (kartais)	Parodo, kiek vidutiniškai dienų atsargos praguli sandėlyje neparduotos
Pirkėjų skolų apyvartumas dienomis	Pirkėjų skolos * 365 / Pardavimai	Kuo šis rodiklis mažesnis tuo greičiau klientai apmoka jiems pateiktas sąskaitas, tuo įmonėje yra daugiau grynųjų pinigų ir ji veikia efektyviau.
Trumpalaikių įsipareigojimų apmokėjimo pinigais koeficientas	Grynasis pagrindinės veiklos pinigų srautas / Trumpalaikiai įsipareigojimai	Rodo, kokia dalis trumpalaikių įsipareigojimų gali būti padengta pinigais. Kuo rodiklis aukštesnis, tuo įmonės finansinė būklė geresnė

Šaltinis: Buškevičiūtė, Kanapickienė, Patašius, 2010, p. 359-361.

2 PRIEDAS

Alkoholio stipriųjų gėrimų gamybos sektoriaus įmonių trumpalaikio turto horizontalioji analizė

AB ALITA

			2013 m.	2012 m.	2011 m.	Pasikeitimai (+;-) Palyginus 2013 su 2012 m. Suma, Lt	%	Pasikeitimai (+;-) Palyginus 2012 su 2011 m. Suma, Lt	%
B.	**TRUMPALAIKIS TURTAS**		**39731000**	**38879000**	**36374000**	852000	2,19	2505000	6,89
I.	ATSARGOS, IŠANKSTINIAI APMOKĖJIMAI IR NEBAIGTOS VYKDYTI SUTARTYS		14309000	14170000	10414000	139000	0,98	3756000	36,07
I.1.	Atsargos		13310000	13589000	9963000	(279000)	-2,05	3626000	36,39
I.1.1.	Žaliavos ir komplektavimo gaminiai		6050000	6576000	4283000	(526000)	-8,00	2293000	53,54
I.1.2.	Nebaigta gamyba		3359000	3926000	2614000	(567000)	-14,44	1312000	50,19
I.1.3.	Pagaminta produkcija		3871000	3049000	2954000	822000	26,96	95000	3,22
I.1.4.	Pirktos prekės, skirtos perparduoti		30000	38000	112000	(8000)	-21,05	(74000)	-66,07
I.1.5.	Ilgalaikis materialusis turtas, skirtas parduoti								
I.2.	Išankstiniai apmokėjimai		999000	581000	451000	418000	71,94	130000	28,82
I.3.	Nebaigtos vykdyti sutartys								
II.	PER VIENERIUS METUS GAUTINOS SUMOS		21251000	22512000	25055000	(1261000)	-5,60	(2543000)	-10,15
II.1.	Pirkėjų įsiskolinimas		20718000	22258000	24735000	(1540000)	-6,92	(2477000)	-10,01
II.2.	Dukterinių ir asocijuotų įmonių skolos		262000			262000	100,00	-	
II.3.	Kitos gautinos sumos		271000	254000	320000	17000	6,69	(66000)	-20,63
III.	KITAS TRUMPALAIKIS TURTAS		-	-	-	-		-	
III.1.	Trumpalaikės investicijos								
III.2.	Terminuoti indėliai								
III.3.	Kitas trumpalaikis turtas								
IV.	PINIGAI IR PINIGŲ EKVIVALENTAI		4171000	2197000	905000	1974000	89,85	1292000	142,76

AB VILNIAUS DEGTINĖ

			2013 m.	2012 m.	2011 m.	Pasikeitimai (+;-) Palyginus 2013 su 2012 m. Suma, Lt	%	Pasikeitimai (+;-) Palyginus 2012 su 2011 m. Suma, Lt	%
B.	**TRUMPALAIKIS TURTAS**		**37307235**	**38277965**	**35585485**	(970730)	-2,54	2692480	7,57
I.	ATSARGOS, IŠANKSTINIAI APMOKĖJIMAI IR NEBAIGTOS VYKDYTI SUTARTYS		7213593	9789390	9358538	(2575797)	-26,31	430852	4,60
I.1.	Atsargos		6823312	9537895	9072892	(2714583)	-28,46	465003	5,13
I.1.1.	Žaliavos ir komplektavimo gaminiai		3725902	6518216	5980409	(2792314)	-42,84	537807	8,99
I.1.2.	Nebaigta gamyba		61033	71118	82651	(10085)	-14,18	(11533)	-13,95
I.1.3.	Pagaminta produkcija		2222888	1846446	2009400	376442	20,39	(162954)	-8,11
I.1.4.	Pirktos prekės, skirtos perparduoti		813489	1102115	1000432	(288626)	-26,19	101683	10,16
I.1.5.	Ilgalaikis materialusis turtas, skirtas parduoti								
I.2.	Išankstiniai apmokėjimai		390281	251495	285646	138786	55,18	(34151)	-11,96
I.3.	Nebaigtos vykdyti sutartys					-			
II.	PER VIENERIUS METUS GAUTINOS SUMOS		30092681	28478435	26180347	1614246	5,67	2298088	8,78
II.1.	Pirkėjų įsiskolinimas		29584770	28351868	25664040	1232902	4,35	2687828	10,47
II.2.	Dukterinių ir asocijuotų įmonių skolos								
II.3.	Kitos gautinos sumos		507911	126567	516307	381344	301,30	(389740)	-75,49

III.	KITAS TRUMPALAIKIS TURTAS		-	-	-	-			
III.1.	Trumpalaikės investicijos								
III.2.	Terminuoti indėliai								
III.3.	Kitas trumpalaikis turtas								
IV.	PINIGAI IR PINIGŲ EKVIVALENTAI		961	10140	46600	(9179)	-90,52	(36460)	-78,24

AB STUMBRAS

						Pasikeitimai (+;-) Palyginus 2013 su 2012 m.		Pasikeitimai (+;-) Palyginus 2012 su 2011 m.	
			2013 m.	**2012 m.**	**2011 m.**	Suma, Lt	%	Suma, Lt	%
B.	**TRUMPALAIKIS TURTAS**		**76146000**	**65498000**	**67293000**	10648000	16,26	(1795000)	-2,67
I.	ATSARGOS, IŠANKSTINIAI APMOKĖJIMAI IR NEBAIGTOS VYKDYTI SUTARTYS		13983000	14145000	16731000	(162000)	-1,15	(2586000)	-15,46
I.1.	Atsargos		13007000	13387000	16186000	(380000)	-2,84	(2799000)	-17,29
I.1.1.	Žaliavos ir komplektavimo gaminiai		9460000	9317000	10525000	143000	1,53	(1208000)	-11,48
I.1.2.	Nebaigta gamyba		337000	286000	316000	51000	17,83	(30000)	-9,49
I.1.3.	Pagaminta produkcija		3210000	3784000	5345000	(574000)	-15,17	(1561000)	-29,20
I.1.4.	Pirktos prekės, skirtos perparduoti					-			
I.1.5.	Ilgalaikis materialusis turtas, skirtas parduoti					-			
I.2.	Išankstiniai apmokėjimai		976000	758000	545000	218000	28,76	213000	39,08
I.3.	Nebaigtos vykdyti sutartys					-		-	
II.	PER VIENERIUS METUS GAUTINOS SUMOS		61139000	49083000	46208000	12056000	24,56	2875000	6,22
II.1.	Pirkėjų įsiskolinimas		60084000	48023000	45197000	12061000	25,12	2826000	6,25
II.2.	Dukterinių ir asocijuotų įmonių skolos					-			
II.3.	Kitos gautinos sumos		1055000	1060000	1011000	(5000)	-0,47	49000	4,85
III.	KITAS TRUMPALAIKIS TURTAS		-	-	739000	-		(739000)	-100,00
III.1.	Trumpalaikės investicijos					-			
III.2.	Terminuoti indėliai					-			
III.3.	Kitas trumpalaikis turtas				739000	-		(739000)	-100,00
IV.	PINIGAI IR PINIGŲ EKVIVALENTAI		1024000	2270000	3615000	(1246000)	-54,89	(1345000)	-37,21

AB ANYKŠČIŲ VYNAS

						Pasikeitimai (+;-) Palyginus 2013 su 2012 m.		Pasikeitimai (+;-) Palyginus 2012 su 2011 m.	
			2013 m.	**2012 m.**	**2011 m.**	Suma, Lt	%	Suma, Lt	%
B.	**TRUMPALAIKIS TURTAS**		**5165000**	**4291000**	**8089000**	874000	20,37	(3798000)	-46,95
I.	ATSARGOS, IŠANKSTINIAI APMOKĖJIMAI IR NEBAIGTOS VYKDYTI SUTARTYS		2910000	2032000	4058000	878000	43,21	(2026000)	-49,93
I.1.	Atsargos		2880000	2028000	3983000	852000	42,01	(1955000)	-49,08
I.1.1.	Žaliavos ir komplektavimo gaminiai		472000	458000	731000	14000	3,06	(273000)	-37,35
I.1.2.	Nebaigta gamyba		1895000	368000	2111000	1527000	414,95	(1743000)	-82,57
I.1.3.	Pagaminta produkcija		473000	1146000	1100000	(673000)	-58,73	46000	4,18
I.1.4.	Pirktos prekės, skirtos perparduoti		40000	56000	41000	(16000)	-28,57	15000	36,59
I.1.5.	Ilgalaikis materialusis turtas, skirtas parduoti					-			
I.2.	Išankstiniai apmokėjimai		30000	4000	75000	26000	650,00	(71000)	-94,67
I.3.	Nebaigtos vykdyti sutartys					-			

II.	PER VIENERIUS METUS GAUTINOS SUMOS		2220000	2109000	3886000	111000	5,26	(1777000)	-45,73
II.1.	Pirkėjų įsiskolinimas		2179000	1975000	3055000	204000	10,33	(1080000)	-35,35
II.2.	Dukterinių ir asocijuotų įmonių skolos			93000	790000	(93000)	-100,00	(697000)	-88,23
II.3.	Kitos gautinos sumos		41000	41000	41000	-	0,00	-	0,00
III.	KITAS TRUMPALAIKIS TURTAS		-	-	100000	-		(100000)	-100,00
III.1.	Trumpalaikės investicijos					-			
III.2.	Terminuoti indėliai					-			
III.3.	Kitas trumpalaikis turtas				100000	-		(100000)	-100,00
IV.	PINIGAI IR PINIGŲ EKVIVALENTAI		35000	150000	45000	(115000)	-76,67	105000	233,33

3 PRIEDAS

Alkoholio stipriųjų gėrimų gamybos sektoriaus įmonių trumpalaikio turto vertikalioji analizė

AB ALITA

		2013 m.	Lygina masis svoris, %	2012 m.	Lygina masis svoris, %	2011 m.	Lygina masis svoris, %
B.	**TRUMPALAIKIS TURTAS**	**39731000**	43,01	**38879000**	41,36	**36374000**	37,83
I.	ATSARGOS, IŠANKSTINIAI APMOKĖJIMAI IR NEBAIGTOS VYKDYTI SUTARTYS	14309000	15,49	14170000	15,07	10414000	10,83
I.1.	Atsargos	13310000	14,41	13589000	14,46	9963000	10,36
I.1.1.	Žaliavos ir komplektavimo gaminiai	6050000	6,55	6576000	7,00	4283000	4,45
I.1.2.	Nebaigta gamyba	3359000	3,64	3926000	4,18	2614000	2,72
I.1.3.	Pagaminta produkcija	3871000	4,19	3049000	3,24	2954000	3,07
I.1.4.	Pirktos prekės, skirtos perparduoti	30000	0,03	38000	0,04	112000	0,12
I.1.5.	Ilgalaikis materialusis turtas, skirtas parduoti						
I.2.	Išankstiniai apmokėjimai	999000	1,08	581000	0,62	451000	0,47
I.3.	Nebaigtos vykdyti sutartys						
II.	PER VIENERIUS METUS GAUTINOS SUMOS	21251000	23,00	22512000	23,95	25055000	26,06
II.1.	Pirkėjų įsiskolinimas	20718000	22,43	22258000	23,68	24735000	25,73
II.2.	Dukterinių ir asocijuotų įmonių skolos	262000	0,28		0,00		0,00
II.3.	Kitos gautinos sumos	271000	0,29	254000	0,27	320000	0,33
III.	KITAS TRUMPALAIKIS TURTAS	-					
III.1.	Trumpalaikės investicijos						
III.2.	Terminuoti indėliai						
III.3.	Kitas trumpalaikis turtas						
IV.	PINIGAI IR PINIGŲ EKVIVALENTAI	4171000	4,52	2197000	2,34	905000	0,94
	TURTAS IŠ VISO	92376000	100	93997000	100	96151000	100

AB VILNIAUS DEGTINĖ

		2013 m.	Lygina masis svoris, %	2012 m.	Lygina masis svoris, %	2011 m.	Lygina masis svoris, %
B.	**TRUMPALAIKIS TURTAS**	**37307235**	43,83	**38277965**	44,24	**35585485**	42,59
I.	ATSARGOS, IŠANKSTINIAI APMOKĖJIMAI IR NEBAIGTOS VYKDYTI SUTARTYS	7213593	8,48	9789390	11,31	9358538	11,20
I.1.	Atsargos	6823312	8,02	9537895	11,02	9072892	10,86
I.1.1.	Žaliavos ir komplektavimo gaminiai	3725902	4,38	6518216	7,53	5980409	7,16
I.1.2.	Nebaigta gamyba	61033	0,07	71118	0,08	82651	0,10
I.1.3.	Pagaminta produkcija	2222888	2,61	1846446	2,13	2009400	2,41
I.1.4.	Pirktos prekės, skirtos perparduoti	813489	0,96	1102115	1,27	1000432	1,20
	Ilgalaikis materialusis turtas, skirtas parduoti						

I.1.5.								
I.2.	Išankstiniai apmokėjimai		390281	0,46	251495	0,29	285646	0,34
I.3.	Nebaigtos vykdyti sutartys							
II.	PER VIENERIUS METUS GAUTINOS SUMOS		30092681	35,36	28478435	32,91	26180347	31,34
II.1.	Pirkėjų įsiskolinimas		29584770	34,76	28351868	32,77	25664040	30,72
II.2.	Dukterinių ir asocijuotų įmonių skolos							
II.3.	Kitos gautinos sumos		507911	0,60	126567	0,15	516307	0,62
III.	KITAS TRUMPALAIKIS TURTAS		-					
III.1.	Trumpalaikės investicijos							
III.2.	Terminuoti indėliai							
III.3.	Kitas trumpalaikis turtas							
IV.	PINIGAI IR PINIGŲ EKVIVALENTAI		961	0,00	10140	0,01	46600	0,06
	TURTAS IŠ VISO		85114951	100	86527005	100	83544012	100

AB STUMBRAS

			2013 m.	Lygina masis svoris, %	2012 m.	Lygina masis svoris, %	2011 m.	Lygina masis svoris, %
B.	**TRUMPALAIKIS TURTAS**		**76146000**	75,70	**65498000**	72,03	**67293000**	70,70
I.	ATSARGOS, IŠANKSTINIAI APMOKĖJIMAI IR NEBAIGTOS VYKDYTI SUTARTYS		13983000	13,90	14145000	15,56	16731000	17,58
I.1.	Atsargos		13007000	12,93	13387000	14,72	16186000	17,01
I.1.1.	Žaliavos ir komplektavimo gaminiai		9460000	9,40	9317000	10,25	10525000	11,06
I.1.2.	Nebaigta gamyba		337000	0,34	286000	0,31	316000	0,33
I.1.3.	Pagaminta produkcija		3210000	3,19	3784000	4,16	5345000	5,62
I.1.4.	Pirktos prekės, skirtos perparduoti							
I.1.5.	Ilgalaikis materialusis turtas, skirtas parduoti							
I.2.	Išankstiniai apmokėjimai		976000	0,97	758000	0,83	545000	0,57
I.3.	Nebaigtos vykdyti sutartys							
II.	PER VIENERIUS METUS GAUTINOS SUMOS		61139000	60,78	49083000	53,98	46208000	48,55
II.1.	Pirkėjų įsiskolinimas		60084000	59,73	48023000	52,81	45197000	47,48
II.2.	Dukterinių ir asocijuotų įmonių skolos							
II.3.	Kitos gautinos sumos		1055000	1,05	1060000	1,17	1011000	1,06
III.	KITAS TRUMPALAIKIS TURTAS		-	0,00	-	0,00	739000	0,78
III.1.	Trumpalaikės investicijos							
III.2.	Terminuoti indėliai							
III.3.	Kitas trumpalaikis turtas			0,00		0,00	739000	0,78
IV.	PINIGAI IR PINIGŲ EKVIVALENTAI		1024000	1,02	2270000	2,50	3615000	3,80
	TURTAS IŠ VISO		100594000	100	90930000	100	95182000	100

AB ANYKŠČIŲ VYNAS

		2013 m.	Lygina masis svoris, %	2012 m.	Lygina masis svoris, %	2011 m.	Lygina masis svoris, %
B.	**TRUMPALAIKIS TURTAS**	**5165000**	20,34	**4291000**	16,38	**7989000**	25,35
I.	ATSARGOS, IŠANKSTINIAI APMOKĖJIMAI IR NEBAIGTOS VYKDYTI SUTARTYS	2910000	11,46	2032000	7,76	4058000	12,87
I.1.	Atsargos	2880000	11,34	2028000	7,74	3983000	12,64
I.1.1.	Žaliavos ir komplektavimo gaminiai	472000	1,86	458000	1,75	731000	2,32
I.1.2.	Nebaigta gamyba	1895000	7,46	368000	1,40	2111000	6,70
I.1.3.	Pagaminta produkcija	473000	1,86	1146000	4,37	1100000	3,49
I.1.4.	Pirktos prekės, skirtos perparduoti	40000	0,16	56000	0,21	41000	0,13
I.1.5.	Ilgalaikis materialusis turtas, skirtas parduoti						
I.2.	Išankstiniai apmokėjimai	30000	0,12	4000	0,02	75000	0,24
I.3.	Nebaigtos vykdyti sutartys						
II.	PER VIENERIUS METUS GAUTINOS SUMOS	2220000	8,74	2109000	8,05	3886000	12,33
II.1.	Pirkėjų įsiskolinimas	2179000	8,58	1975000	7,54	3055000	9,69
II.2.	Dukterinių ir asocijuotų įmonių skolos		0,00	93000	0,35	790000	2,51
II.3.	Kitos gautinos sumos	41000	0,16	41000	0,16	41000	0,13
III.	KITAS TRUMPALAIKIS TURTAS	-					
III.1.	Trumpalaikės investicijos						
III.2.	Terminuoti indėliai						
III.3.	Kitas trumpalaikis turtas		0,00		0,00	100000	0,32
IV.	PINIGAI IR PINIGŲ EKVIVALENTAI	35000	0,14	150000	0,57	45000	0,14
	TURTAS IŠ VISO	25394000	100	26202000	100	31520000	100